T.C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı

TÜRKİYE'DE BÜYÜKŞEHİR BELEDİYELERİNİN GÖÇ POLİTİKALARI: FEMİNİST BAKIŞ AÇISIYLA BİR DEĞERLENDİRME

Yüksek Lisans Tezi

Cansu CÖRÜT

Danışman
Dr. Öğr.Üyesi Tuğçe GÜR TÜRKDOĞAN

İstanbul – 2025

TEZ TANITIM FORMU

Yazar Adı Soyadı	**:** Cansu CÖRÜT
Tezin Dili	**:** Türkçe
Tezin Adı	**:** Türkiye'de Büyükşehir Belediyelerinin Göç Politikaları: Feminist Bakış Açısıyla Bir Değerlendirme
Enstitü	**:** İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Anabilim Dalı	**:** Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi
Tezin Türü	**:** Yüksek Lisans
Tezin Tarihi	**:** 19.12.2025
Sayfa Sayısı	**:** 117
Tez Danışmanları	**:** Dr. Öğr. Üyesi Tuğçe GÜR TÜRKDOĞAN
Dizin Terimleri	**:** Göç, Feminist Yöntem, Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Göçün Feminizasyonu, Büyükşehir Belediyesi
Türkçe Özet	**:** Türkiye'de Büyükşehir belediyelerinin yerel eşitlik eylem planları ve stratejik faaliyet raporları karşılaştırmalı olarak feminizm çerçevesinde değerlendirilmiştir.
Dağıtım Listesi	**:** 1. İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsüne 2. YÖK Ulusal Tez Merkezine

İmzası

Cansu CÖRÜT

T.C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı

TÜRKİYE'DE BÜYÜKŞEHİR BELEDİYELERİNİN GÖÇ POLİTİKALARI: FEMİNİST BAKIŞ AÇISIYLA BİR DEĞERLENDİRME

Yüksek Lisans Tezi

Cansu CÖRÜT

Danışman
Dr. Öğr.Üyesi Tuğçe GÜR TÜRKDOĞAN

İstanbul – 2025

BEYAN

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğu, kullanılan verilerde herhangi tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez olarak sunulmadığını beyan ederim.

Cansu CÖRÜT

…/…/2025

İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Cansu CÖRÜT'ün Türkiye'de Büyükşehir Belediyelerinin Göç Politikaları : Feminist Bakış Açısıyla Bir Değerlendirme adlı tez çalışması, jürimiz tarafından Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi anabilim dalı, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi bilim dalında YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan *Doç. Dr. Fatma Gül GEDİKKAYA*

Üye *Dr. Öğr. Üyesi Tuğçe GÜR TÜRKDOĞAN*
(Danışman)

Üye *Dr. Öğr. Üyesi Gamze TURGAYLI ZENGİN*

ONAY
Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.
... / ... / 2025

Prof. Dr. İzzet GÜMÜŞ
Enstitü Müdürü

ÖZET

Bu araştırma, Türkiye'de büyükşehir belediyelerinin göç politikalarını feminist bir perspektiften incelemeyi amaçlamaktadır. Göç olgusu, tek boyutlu bir süreç olarak ele alınmamakta; sosyolojik, ekonomik ve hukuki boyutlarıyla çok katmanlı bir çerçevede değerlendirilmektedir. Bu bağlamda, özellikle kadın göçmenlerin politikaya ulaşma süreçlerindeki temsiliyeti tartışılmaktadır. Araştırmanın çıkış noktasını, ulusal ve uluslararası göç yönetimi tartışmalarında toplumsal cinsiyet eşitliğinin çoğunlukla ikincil bir unsur olarak ele alınması ve yerel yönetimlerin, göç yönetimi sürecinde hizmet sunumu bakımından önemli bir konumda yer almasını oluşturmaktadır.

Yasal çerçevede göç yönetimi yetkilerinin, merkezi idarede bulunmasına karşın, yerel yönetimlerin uygulama ve hizmet sunumu süreçlerinde belirleyici bir rol üstlendiği görülmektedir. Merkez-yerel ilişkileri kapsamında, yerel yönetimlerin kurumsal kapasitelerinin geliştirmesi ve toplumsal cinsiyet odaklı politika üretim süreçlerinin bütüncül bir yaklaşımla ele alınmasının önemine işaret edilmektedir. Büyükşehir belediyelerinin yerel eşitlik eylem planları ve stratejik faaliyet raporları karşılaştırmalı olarak feminizm çerçevesinde değerlendirilmiştir. Bu çalışma, belediye uygulamalarını feminizm perspektifinden analiz etmekte ve göçmen kadınların deneyimlerine yer vererek konuya ilişkin literatüre katkı sunmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Göç, Feminist yöntem, Toplumsal cinsiyet eşitliği, Göçün feminizasyonu, Büyükşehir belediyesi

SUMMARY

This research aims to examine the migration policies of metropolitan municipalities in Turkey from a feminist perspective. Migration is not treated as a one-dimensional process; it is evaluated within a multi-layered framework encompassing sociological, economic, and legal dimensions. In this context, the representation of female migrants in accessing policy is discussed. The starting point of the research is that gender equality is mostly treated as a secondary element in national and international migration management discussions and that local governments play an important role in the migration management process in terms of service delivery.

Although migration management authorities are legally vested in the central government, local governments play a decisive role in the implementation and service delivery processes. Within the scope of central-local relations, the importance of developing the institutional capacities of local governments and addressing gender-focused policy-making processes with a holistic approach is emphasized. The local equality action plans and strategic activity reports of large city municipalities have been evaluated comparatively within the framework of feminism. This study analyzes municipal practices from a feminist perspective and aims to contribute to the literature on the subject by including the experiences of migrant women.

Keywords: Migration, Feminist approach, Gender equality, Feminization of migration, Metropolitan municipality

İÇİNDEKİLER

ÖZET ..... **i**
SUMMARY ..... **ii**
KISALTMALAR ..... **v**
TABLOLAR LİSTESİ ..... **vi**
GRAFİKLER LİSTESİ ..... **vii**
ÖN SÖZ ..... **viii**
GİRİŞ **1**

BİRİNCİ BÖLÜM
KAVRAMSAL ARKA PLAN

1.1. Göçe Yönelik Teorik Kavramlar 5
1.2. Göç Olgusuna Yönelik Paradigmalar ve Kuramlar 6
1.3. Göçün Boyutları 11
1.3.1. Göçün ekonomik boyutu 12
1.3.2. Göçün sosyolojik boyutu 14
1.3.3. Göçün hukuki boyutu 15
1.3.3.1. Uluslararası hukukta göç olgusu 17
1.3.3.2. İç hukukta göç olgusu 18
1.3.3.3. Uluslararası ve iç hukukta göçmen kadınlar ve feminizm 19
1.4. Küreselleşme ve Göç 23
1.5. Göçün Feminizasyonu 26

İKİNCİ BÖLÜM
TÜRKİYE'DE MERKEZİ VE YEREL YÖNETİM DÜZEYİNDE GÖÇ POLİTİKALARI VE GÖÇÜN FEMİNİZASYONU

2.1. Göç Politikası 33
2.2. Merkezi Yönetimin Göç Politikası 35
2.3. Yerel Yönetimin Göç Politikası 40
2.4. Merkez-Yerel İlişkilerinde Göç ve Kadın Olgusu Üzerinde Politika Yetkisinin Tartışılması 45

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
BÜYÜKŞEHİR BELEDİYE ÖLÇEĞİNDE GÖÇÜN FEMİNİZASYONU

3.1. Büyükşehir Belediye Ölçeğinde Göçün Feminizasyonu 49
3.2. Büyükşehir Belediyelerinde Yerel Eşitlik Eylem Planı Çerçevesinde Göçün Feminizasyonunun İncelenmesi 51
3.2.1 Ankara Büyükşehir Belediyesi 53
3.2.2. Antalya Büyükşehir Belediyesi 55
3.2.3. Adana Büyükşehir Belediyesi 57
3.2.4 Bursa Büyükşehir Belediyesi 60
3.2.5. Eskişehir Büyükşehir Belediyesi 63

3.2.6. İstanbul Büyükşehir Belediyesi 64
3.2.7. İzmir Büyükşehir Belediyesi 68
3.2.8. Mersin Büyükşehir Belediyesi 71
3.2.9. Samsun Büyükşehir Belediyesi 73
3.3. Büyükşehir Belediye Ölçeğinde Göçün Feminizayonu Değerlendirmesi 77
3.4. Uygulama ve Sorunlar 79
SONUÇ 83
KAYNAKÇA 87

KISALTMALAR

BADEM: : Aile Danışmanlık ve Eğitim Merkezi

BM : Birleşmiş Milletler

BMMYK : Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği

CEDAW : Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi

GTS : Göç Terimleri Sözlüğü

IOM : International Organization for Migration – Uluslararası Göç Örgütü

SEYYAH : Engelli Yol Yardım Hizmetleri

SGDD : Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği

SSCB : Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği

YAREN : Yaşlı-Engelli Destek Hizmetleri

YEEP : Yerel Eşitlik Eylem Planı

YUKK : 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. Yerel Eşitlik Eylem Planlarında Göçmenlerle İlgili Ele Alınan Temalar……..……54

Tablo 2. Büyükşehir Belediyeleri Yerel Eşitlik Eylem Planları Karşılaştırmalı Analizi……..81

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 1. Yıllara Göre Kadın ve Erkek Sayılarının Oransal Dağılımı……28

ÖN SÖZ

Göç kavramı , insanlık tarihinin başlangıcından bu yana varolan fenomenlerden biridir. Türkiye'de büyükşehir belediyelerinin göç politikalarını feminist bakış açısı ile incelemeyi amaçlayan bu çalışma, belediye uygulamalarını göçmen kadınların deneyimleri üzerinden feminist perspektifle analiz etmeye odaklanmıştır.

Tez konumun belirlenmesinde ve yürütülmesinde bilgi ve deneyimlerinden yararlandığım, tez dönemim süresince ilgisini ve anlayışını esirgemeyen, tüm zaman darlığına rağmen çalışmanın tamamlanmasında yapıcı eleştirileri ve titiz incelemeleri ile emeği geçen danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Tuğçe GÜR TÜRKDOĞAN' a en içten teşekkürlerimi iletirim.

Dostluk duyguları içerisinde zoru birlikte kolaya çevirdiğimiz hayatımın her olmuyor galiba yapamıyorum dediğim evresinde bana bulunduğum noktaya kadar gelmek için verdiğim emeğin ne kadar kıymetli , ne kadar ben olduğunu hatırlatan ,bu sefer olmadı dediğimde, bana gülümseyen sesi ile ,devam, diyerek umut olan değerli hocam Prof. Dr. Necla KÖKSAL'a ne kadar teşekkür etsem azdır.

Süreç boyunca çalışma hayatımda stres yönetimimi sağlayabilmem ve zamansızlıklar içinde zor durumda kalmamam için elinden gelen her şeyi yapan ALMENDİ ekibe , en çokta sevgili ekip liderim Burak ALMENDİ 'ye bütün iyi niyeti ve anlayışı için teşekkür ederim.

Sevgiyle sunduğu desteğin ötesinde, tüm hayatımda hissettiğim özverileri için ilk öğretmenim babam Tacettin CÖRÜT' e ve annem Gülcan CÖRÜT'e, benden hiçbir desteğini esirgemeyen kardeşim Furkan CÖRÜT'e sabrı ve güzel yol arkadaşlığı için teşekkür ediyorum.Sevgili kuzenim Gökay teşekkürün en büyüğü , sevginin en kocamanı , umudun en büyüğü sana olsun.Varlığınızı yüreğimde hissettirdiğiniz için teşekkür ederim.

Cansu CÖRÜT

GİRİŞ

Göç olgusu insanlık tarihi kadar eski bir olgudur. İnsanlar tarih boyunca bireysel ya da toplu bir halde bir yerden başka bir yere hareket halinde olmuşlardır. Göçe neden olan faktörler ve buna bağlı sonuçlar çeşitlilik arz etmektedir. Araştırma süreci salt göç olgusu üzerinden değil eş anlı olarak sosyolojik bir kesit olarak feminizm[1] ve buna bağlı yan anlamları da odağına aldığı için göç ve kadın, aynı zamanda göç ve sosyolojik bir kavram olarak feminizm karmaşık ilişkilerin de anlaşılmasını gerektirmektedir. Her şeyden önce bu çalışmada göç nedenleri iki başlık altında toplanmıştır. Bunlardan ilki,daha iyi çalışma koşulları ve yaşam standartlarına ulaşma arzusudur. İkinci motivasyon; darbe, terör, savaş ve katliam gibi zorunlu sebepler yer almaktadır (IOM, Uluslararası Göç Örgütü, 2009). Göç kavramı, çok boyutlu kapsamı ile geniş ve köklü bir geçmişe sahiptir. Kavram içerisinde ekonomik, sosyal, kültürel, siyasal ve psikolojik birçok unsuru barındırmaktadır. Dolayısıyla göç kavramının çok boyutlu yapısı genel bir tanım yapmayı güçleştirmektedir.

Literatürde "göç" kavramıyla ilgili birçok tanım bulunmaktadır. Günümüzde göç kavramı, küresel iletişim kanallarının gelişmesi, ulaşım olanaklarının genişlemesi ve teknolojik bilgi alışverişinin artmasına bağlı olarak, ulusal sorun olmaktan çıkıp uluslararası bir sorun haline dönüşmüştür. Türkiye'de idari teşkilatlanmaya esas uygulamalarda yerel idarelerin politikaları yukarıda açıklanan bağlam dairesinde ele alınmak zorundadır. Sözlük anlamıyla göç; sosyal, ekonomik, siyasal ve kültürel boyutlarıyla bireysel ya da gruplar halinde bir yerden başka bir yere hareket eylemi olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2005). Bu tanımdan da anlaşılacağı üzere göç olgusunun genel bir mobilite durumunu özetlediği görülmektedir. Bu çalışmada göçe neden olan faktörlere kısaca değindikten sonra meselenin özünü teşkil eden göç ve buna bağlı içsel koşulları aktarmayı amaçlamıştır.

---

[1] Feminizm sosyolojide şu yönleriyle ele alınmaktadır: Radikal feminizm bağlamında cinsiyet eşitsizliğinin yanında bu çalışmanın odağında feminizm sosyolojik bağlamda Marksist feminizmin vaaz ettiği kapitalist üretim süreçleriyle de ilişkilidir. Çünkü sınıf eşitsizliğinin, sermayenin değişen dönüşen dünyada cinsiyet bağlamından bağımsız düşünülmesi mümkün değildir. Piyasaların, savaşlar ve buna bağlı göç hareketlilikleriyle şekillendiği bir dünyada Türkiye'deki "özellikle göç hareketlerinin hedef destinasyonu olan Büyükşehir Belediyeleri" Türkiye'de feminizmin bir araştırma öznesi olarak göç ile ilişkisi araştırılmaya değer bulunmuştur.

Aynı zamanda çalışma Türkiye'de yerel yönetimlerin göç politikalarında kadınları nasıl ele aldığını feminist kuram perspektifiyle inceleyerek, göç, kadın ve belediyeler arasındaki ilişkileri akademik olarak ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Literatür araştırmasına müteakiben ilk bölümde, tezin konusunu oluşturan bütün bileşenlerin tarihsel ve kavramsal gelişimi tanımlanarak kapsayıcı bir bakış açısı ile aktarılmaya çalışılacaktır. Bu çerçevede konunun ilk ne zaman ve nerede ortaya atıldığı ve/veya incelendiği, tanımlandığı araştırılmaktadır. Uluslararası ve Ulusal kaynaklar araştırılarak yerel ve evrensel bir karşılaştırmalı yapı kurulması amaçlanmaktadır. Devamında, bu araştırmayla Türkiye'de yerel idareler tarafından yürütülen göç faaliyetlerinin eksik yönleri ve bu olgunun yerel ve genel feminist grupları tarafından belirgin bir fark yaratıp yaratmadığı incelenecektir. Araştırılacak bu sorunun kapsadığı alan genel olarak Türkiye'de var olan yerel yönetim birimleri içerisinde Büyükşehir Belediyeleri ile sınırlı olarak planlanmıştır. Ancak yapılan ön araştırmalar çeşitli imkânsızlıklar nedeniyle araştırma evrenini ve araştırılan dönemi daraltmak gibi bir zorunluluğu ortaya çıkarmıştır. Bu sebeple son bölümde, Türkiye genelinde son yirmi otuz yıllık süreçte anlamlı araştırma örnekleri üzerinde çalışılması amaçlanmaktadır. Ayrıca Türkiye'de 2023 yılı itibariyle yenilenmiş olan yerel seçimlerden sonra yaklaşık beş yıl kadar bir icraat döneminin var olduğu düşünülürse, belediyelerin resmi projeksiyonlarının neler olduğu belirlenmeye çalışılacaktır. Bu amaçla kaynaklara erişebilmek için yabancı kültür merkezlerinin kütüphaneleri, Türk Tarih Kurumu kütüphanesi, Milli Kütüphane, İstanbul'daki üniversitelerin kütüphaneleri ve araştırma evreni içinde örneklemi oluşturan yerel yönetim birimlerinin ilgili başkanlık/müdürlüklerinin kayıtlarına başvurulması planlanmaktadır. Gelişen ve ilerleyen aynı zamanda Türk yönetim yaklaşımında son yirmi-yirmi beş yıllık periyotta doğrudan etkisi hissedilen Avrupa Birliği yönetim yaklaşımlarının sonucu olarak belediyelerin kamusal hizmet kapasitesi merkezi idarenin önüne geçmiş bulunmaktadır. Böylece hizmetler bağlamında kamu idaresi içerisinde belediyelerin tüm sosyolojik katmanlara -kadın ve çocuklar dahil- doğrudan erişimi ve buna bağlı olarak hizmet etkileşimi ortaya çıkmaktadır. Sonuç bakımından belediyelerin bu özelliği bir araştırma birimi ya da araştırma öznesi olarak ele alınmaya değer görülmüştür.

Bu çalışmanın amacı, Türkiye'de Büyükşehir Belediyelerinin uyguladığı göç politikalarını feminist bakış açısı çerçevesinde ele alarak politikaların toplumsal

cinsiyet eşitliğini ne derecede kapsadığı ve uygulanabilir olup olmadığını ortaya koymaktadır.

1. Büyükşehir belediyelerinin göçmenlere yönelik hizmet ve politikalarında toplumsal cinsiyet temelli bakış açısına yer verilip verilmediğinin araştırılması.

2. Büyükşehir belediyelerinin sosyal hizmetlerine göçmen kadınların erişim noktasında karşılaşmış oldukları yapısal ve kültürel zorlukların belirlenmesi.

3. Büyükşehir belediyelerinin yayınlamış oldukları kadınlara ve göçmenlere yönelik stratejik belgelerinde toplumsal cinsiyet eşitliği yaklaşımının niteliğinin incelenmesi.

4. Dokümanlarda yer alan kadın göçmenlerin deneyimleri incelenerek feminist politikaların geliştirilmesine katkı sağlanması.

5. Feminist bakış açısından hareketle, Büyükşehir belediyelerinin toplumsal cinsiyet eşitliğini ön planda tutan politika önerilerinin gelişimine katkı sağlaması.

Çalışma hem akademik literatüre katkı sunmayı hem de yerel yönetimlerin politika geliştirme süreçlerine toplumsal cinsiyet eşitliğini daha etkin biçimde entegre etmelerine katkı sağlamayı hedeflemektedir.

Bu çalışmanın araştırma konusu aslında göçün feminizasyonu birleşik terimine ait tanımın içinde gömülü halde yer almaktadır. Göçün feminizasyonu, göç hareketlerinde kadınların rolünün ve etkisinin artması anlamına gelmektedir. Geleneksel olarak erkeklerin ağırlıkta olduğu göç süreçlerinde, kadınların da iş gücü, aile birleşimi, eğitim ya da sığınma gibi nedenlerle giderek daha fazla göç etme durumunu ifade etmektedir. Bu kavram, kadınların göçmen olarak karşılaştıkları özgün deneyimleri, toplumsal cinsiyet rollerini ve ekonomik, sosyal, kültürel etkilerini de vurgulamaktadır. Kısaca göç olgusunun merkezinde yer alan erkek egemen bakış açısına alternatif bir bakış açısı olarak kadın varlığı bağlamında gerçekleşen süreci ifade etmektedir. Göç olgusu günümüzde küreselleşmenin ve bölgesel eşitsizliklerin artmasıyla çok boyutlu bir hale evrilmiştir. Türkiye'de belediyelerin iç ve dış göçlerin artması sonucunda kent planlamaları, barınma politikaları, sosyal hizmet ve istihdam stratejilerinin uygulanmasında önemli aktör haline dönüşmüştür. Belediyelerin göçmenlere yönelik uyguladıkları bu politikalarda toplumsal cinsiyet eşitsizliğini göz

ardı eden bir yaklaşım benimsendiği görülmektedir. Feminist bakış açısı ise göçmen kadınların yaşamış oldukları çok katmanlı ayrımcılığı (cinsiyet, sınıf, vatandaşlık statüsü) görünür kılarak genel kapsayıcı ve adil politikaların geliştirilmesi gerekliliğini bir sorun alanı olarak ortaya koymaktadır.

Metodoloji

Çalışmada yazılı ulusal ve uluslararası kaynaklardan yararlanılacaktır. Çalışma mevcut literatüre yeni bir bakış açısı sunarak yeni bir alan kazandırmayı hedeflemektedir. Çalışmada nitel araştırma yöntemleri kullanılmıştır. Literatür ve dokümantasyon incelemeleri yapılacaktır.

Araştırma Soruları

1. Büyükşehir belediyeleri uygulamış oldukları göç politikalarında toplumsal cinsiyet eşitliğini nasıl ve ne ölçüde dikkate almaktadır?

2. Yerel idareler hizmetlerinde (Büyükşehir belediyeleri) göçmen kadınların ihtiyaçlarını ne düzeyde karşılanmaktadır?

3. Büyükşehir belediyelerinin uygulamış oldukları hizmetlerde göçmen kadınların katılım düzeyi nedir?

4. Büyükşehir belediyelerinin kadınlara yönelik vermiş olduğu hizmetlere göçmen kadınların erişebilirlik düzeyi nedir?

5. Feminist bakış açısıyla değerlendirme yapıldığında mevcut göç politikalarının hangi tarafları toplumsal cinsiyet eşitsizliğini içermektedir?

Doküman analizi ile belediyelerin yıllık raporları, yerel eşitlik eylem planları vs. üzerinden yorumlanacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ARKA PLAN

1.1. Göçe Yönelik Teorik Kavramlar

Açıklamalar küresel göç hareketliliğini bölgesel ara kesitlere indirgemiştir. Son altmış-yetmiş yılın pratiği göç konusundaki literatür için büyük ölçekli bir değişimi ifade etmekle birlikte güncel ulusal ve uluslararası kaynaklar üzerinde de değişimi görmek mümkündür. Bir başka deyişle; modern ve çok odaklı dünyada gelişen zamansal faktörler göçün öznesini ve göçe sebep olan koşulları da değiştirmektedir. Öyleyse; göçün bir olgu olarak iç ve dış tanımlarını açıklamakta fayda vardır. Benzer bir akıl yürütme ile araştırma alanını daha dar bir aralığa çekerek göçün bu çalışma içerisinde sık başvurulan tanımlarına bakmakta fayda olduğu değerlendirilmektedir. Örneğin Şahin'e göre göç; "kişilerin bireysel ya da kitlesel olarak ekonomik, sosyal, siyasal ve ekonomik nedenlerle yer değiştirmesi olarak tanımlanmaktadır (Şahin, 2001, s.59). Dolayısıyla tanım karışıklığını giderebilmek adına bu çalışmada kavramsal analiz sınırları iyi belirlenmiş ve Uluslararası göç örgütü (IOM) tarafından oluşturulmuş Göç Terimleri Sözlüğü (GTS) tanımlamalarına yer verilmesi uygun olarak değerlendirilmiştir.

Göç: Genel anlamıyla göç olgusu, coğrafi anlamda mekân değiştirme sürecinin toplum yapısını ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasal boyutlarıyla değiştiren nüfus hareketi şeklinde tanımlanmaktadır. Göç kavramı da kendi içerisinde iç ve dış göç olmak üzere iki kategoriye ayrılmaktadır.

a. İç Göç: Kişilerin yeni bir yerleşkeye sahip olmak amacıyla ülkenin bir bölgesinden başka bir bölgesine yapılan göçtür. İç göç geçici ya da kalıcı olabilmektedir. İç göçler bireylerin yaşadıkları menşei ülke içinde yer değiştirmeleridir. Kırsaldan kente yapılan göçler iç göçe örnek verilebilir (GTS, 2009, s.33).

b. Dış\Uluslararası Göç: Bireylerin daimî veya geçici olarak ikamet ettikleri ülkeden başka bir ülkeye yapılan göçtür. Bu göç türünde uluslararası bir sınır aşımı söz konusudur (GTS, 2009, s.65).

Göçmen: Uluslararası platformda genel bir göçmen tanımı yapmak güçtür. Göçmen olgusu, dışarıdan herhangi bir zorlama unsuru olmadan bireyin kendi

isteğiyle göç etmeye karar vermesiyle oluşmaktadır. Kavramın kapsam alanı, gelecekte hem maddi hem sosyal olanaklarını iyileştirmek için göç eden bireyin kendisi ve aile üyelerini içermektedir (GTS, 2009, s.28).

Yasadışı Göç: Uluslararası hukuk açısından, kişinin doğrudan ya da dolaylı bir şekilde maddi veya parasal anlamda çıkar elde etmek amacıyla menşei olarak bulunmadığı ve o ülkenin uyruğuna sahip olmadığı ülkeye giriş yapması olarak tanımlanmaktadır (EGM, 2001, s.14).

Mülteci: Vatandaş olduğu ülkenin dışında bulunan ırkı, sosyal gruba mensubiyeti ve siyasi görüşlerinden dolayı haklı bir zulüm korkusundan dolayı bulundukları ülkenin korunmasından yararlanmak istemeyen kişiler olarak tanımlanmaktadır (GTS, 2009, s.48).

Sığınmacı: Uluslararası alanda, bir ülkeye mültecilik başvurusunu yapmış ve mültecilik statüsünü bekleyen kişiler olarak tanımlanmaktadır (GTS, 2009, s.55). Görüldüğü üzere göçün ve göçe ilişkin tanımlar ve terimler üzerinde yanlış kullanımların varlığı mevcuttur. Bir terim birliği oluşturmak maksadıyla uluslararası anlamda genel kabul gören Göç Terimleri Sözlüğü (GTS) gibi kaynaklara başvurulmuştur. Uluslararası hukuk metinlerinde sığınmacı tanımı kesin olmamakla 1950 yılında Uluslararası Hukuk Enstitüsü tarafından yapılan tanıma göre devletin kendi ülkesinden ya da başka ülkelerden gelen kişilerin korunması anlamına gelmektedir (Töre, 2016, s.95). "Sığınmacı" kavramı ise geldiği ülkeden devletten uluslararası koruma alan mültecilik statüsü isteyen fakat henüz başvurusu kesinleşmemiş olan kişi olarak tanımlanmaktadır (Amnesty International, 2019, s.1). Bazı araştırmacılara göre sığınmacı ve mülteci kavramları aynı anlama geldiğini savunmaktadırlar yani sığınmacıların da mülteciler gibi hukuksal niteliklerinin olduğunu iddia edilmektedir (Pazarcı, 2007, s.213).

1.2. Göç Olgusuna Yönelik Paradigmalar ve Kuramlar

Göç olgusu çok boyutlu bir kavramdır. Dolayısıyla çok boyutluluk[2] özelliğinden dolayı tüm göç sürecini kapsayan tek bir teoriyle açıklanamamaktadır (Abadan, 2006,

[2] Göç olgusunu sadece bireylerin mekânsal olarak yer değiştirilmesi özelinde fiziki koşullarla açıklanması yetersizdir. Göç tek bir nedenle açıklanamayan birey, devlet ve sistemleri kapsayan

s.1). Küresel alanda göçler incelendiğinde oluşumları itibariyle benzerlik göstermektedir. Göç olgusu kendi içerisinde özellikleri bakımından kendine özgü ve eşsizdir. Dolayısıyla sosyal perspektiften değerlendirildiğinde göç kavramını açıklamaya yönelik paradigma ve kuramsal yaklaşım ihtiyacı doğmaktadır. Küreselleşmeyle birlikte boyutsal anlamda daha da sofistike hale gelen göç olgusunu incelenmesini kolaylaştıran bir takım paradigma ve kuram eşliğinde açıklanmaya çalışılacaktır.

a. Realist Görüş

Uluslararası ilişkiler disiplininde soğuk savaş dönemi boyunca etkili olan bu teori, en yaygın ve bilinen yaklaşımlardan biridir. Realizm yapısı itibariyle gerçekleri merkeze alan süreçleri bilimsel bir yaklaşımla çağdaş uluslararası ilişkilerin özüne uygun olarak devlet aygıtının dışındaki aktörleri bir anlamda yok sayan yaklaşımlardan biridir. Devleti tüm sistemin başat unsuru olarak görürken içerde, domestik koşullardaki siyasal aktörlerin varlığını reddetmeye kadar girmektedir (Sönmezoğlu, 2005, s. 555). Realist paradigmanın temel aracı "güç" kavramı üzerinden ele almakta ve meselelerin yorumlanmasında en belirgin enstrüman olmaktadır. Realizm kavramı İkinci Dünya savaşından sonra görünür olmaya başlamıştır (İlgen, 2019, s. 247). Uluslararası İlişkiler alanında realizmin başlangıcı 1648 Vestfalya Barış antlaşması olarak bilinmektedir. Realizm 'in kurucuları arasında Thomas Hobbes, Edward Halett Carr, Hans Morgenthau, Niccolo Machiavelli, Kenneth Waltz gibi düşünürler yer almaktadır (Ateş, 2011, s.12). Realist bakış açısına göre birey ve toplumun birincil ihtiyaçları neredeyse yok hükmündedir. İlişkilerde asıl olan "karşılıklı çıkar maksimizasyonu" dur. Göçün sosyolojik, ekonomik ve sair konumları bu bakış açısı üzerinden şekillenmektedir.

Realist perspektifte göçün feminizasyonu incelendiğinde belirli sınırlılıklar dahilinde ele alındığı anlaşılmaktadır. Realizm feminist teorisyenlerine göre cinsiyet eşitliğini ele almayan başka bir ifadeyle cinsiyet körü yaklaşımını benimsediğini savunmaktadır (Tickner, 1992, s.1). Realizm uluslararası ilişkiler sistemini erkek egemen devlet aktörleri özeline indirgemektedir dolayısıyla kadınları sistemin dışında

karmaşık bir süreçtir. Sosyal, ekonomik, kültürel, politik vb. unsurları kapsayan çok boyutlu bir olgudur.

bırakmaktadır. Feminist teori realizmi bireyi sosyal adalet, insani güvenlik noktasında eleştirmektedir (Petersen ve Runyan, 2010, s.1). Realizm perspektifinde göçün feminizasyonu mikro düzeyde ele alınan cinsiyete dayalı bir süreç olarak tanımlanmaktadır. Dolayısıyla realizmin yapısı gereği birey esaslı değil devlet ve çıkar ön planda olduğundan toplumsal cinsiyet konularını açıklamakta yetersiz kalmaktadır. Özellikle II. Dünya Savaşı sonrasında dönüşen konjonktür, ulusların sadece fiziki sınırlarını değil kültürel sınırlarını da belirginleştirmiştir. İşgücünün serbest dolaşımı yeni iki bininci yıla girerken hala büyük bir sorun iken "göçün cinsiyeti" daha tartışmaya açılmış değildir. Asıl olan soğuk savaş sonrası dönemi sürece katkıları büyüktür. Şöyle ki; soğuk savaş döneminin yüksek güvenlik merkezli yaklaşımı cinsiyet dahil diğer tüm bileşenleri dışarda bıraktığı için konunun hukuki, ekonomik ya da siyasal-toplumsal-bireysel tarafı tartışmaya açılmamıştır. Daha net bir ifadeyle kadın ve kadının varlığı politik süreçlerde dikkat çekici bir özne değildir. Realist paradigmanın feminizm kapsamında tarihsel boyutta ilgi gören bir durum olmadığı anlaşılmaktadır.

b. Globalist Görüş Perspektifinde Göç

Kavramsal çerçeveye şekil veren uluslararası göç yaklaşımı genellikle globalist görüş perspektifinden ele alınmaktadır. Çalışmanın ana ekseni gerçekçi bir yaklaşıma dayanmakla birlikte iç koşulları açıklamakta kullanılan başlıca argüman göçün uluslararası niteliğinden çok sosyolojik boyutudur. Bir başka deyişle; göçü örneğin uluslararası disiplinin ele aldığı gibi değil daha ziyade sosyoloji biliminin çalışma aralığında değerlendirilmesi kastedilmektedir. Bu gerekçeyle feminizm penceresi meselenin sosyolojik temelde cinsiyet illiyediyle bağlı görünmektedir. Açıklamaya çalışılan göç ve buna ilişkiler de aynı eksenle değerlendirilecektir. İlerleyen bölümlerde daha geniş bir bakış açısıyla konunun anahtar kavramları ele alınacaktır. Öte yandan genel perspektiften göçü küresel ilişkilerle açıklayan yaklaşım şöyle ifade edilmektedir.

Her şeyden önce modern dünya sistemi bölgeselleşme kavramından çok önce dünyayı "merkez ve çevre" yaklaşımıyla algılama eğilimindedir. Sosyo-politik, sosyo-ekonomik etkinlik merkezle çevre arasındaki ilişkiyi iki unsura bağlamıştır. Ticari ve sosyal kültürel ilişkilerin ana belirleyicisi işte bu iki unsur arasındaki derin bağdır. Dünya üzerindeki üretim süreçleri bütünlükçü bir yapıya doğru evrilmektedir. Malların, hizmetlerin ve insan kaynağının serbest dolaşımı bir anlamda globalist

görüşün adeta meşru saydığı bir insan hareketliliğini ifade etmektedir. Büyüyen ve gelişen ticari ağlar kadar sermayenin sınırlarının ortadan kalkması insan varlığına uygulanan sınırlayıcı ulus devlet yaklaşımını da ortadan kaldırmayı arzu etmektedir. İnsan kaynağını cinsiyet temelinde ele almak ise bir aşama daha ileri gitmeyi, meseleye daha yakından bakmayı gerektirmektedir (Arıbaş, 2007, s. 785). Ampirik yaklaşımlar insanın ve eşyanın tabiatına uygun açıklamaları uzun bir tarihsel perspektiften aktarmaya çalışmaktadır. Wallerstein, 90'lı yılların başında bu konuya şöyle bir açıklama getirmiştir. İnsana has temel ihtiyaç maddelerinin yerelde temini kolaydır. Asıl olan uluslararası lüks malların dolaşımıdır. Küresel ilişkilerde kültürel ve beşerî dolaşımı ortaya çıkaran ana unsur lüks mala olan ihtiyaçtır. Günün sermaye sahipleri örneğin ipek, değerli madenler ya da üst seviye sanat ürünleri için ulus aşırı mal ve hizmetlere ihtiyaç duymuşlardır. Bu açıdan bakıldığında uluslararası ticaret bir sonraki aşamada uluslararası göçü meydana getiren temel açıklamalardan biridir. Wallerstein böylelikle globalist görüşün ana çerçevesini uluslararası ticaret ve lüks mallara olan talebin varlığıyla açıklamıştır (Frank ve Gills, 2003, s. 531).

Globalist görüş yönetim bilimlerinde yaygın olarak referans bulmamaktadır. Bunun yerine Lee'nin itme- çekme yaklaşımı araştırma konusunu açıklamakta daha uygun bir argüman olarak görülmektedir. Lee'ye göre; göç olgusunun temel argümanlarını açıklamada push and pull(itme-çekme) teorisi oluşturulmuştur. İtici faktör olarak adlandırılan unsur kaynak ülkelerin göç üzerinde olumsuz politikalarını ifade etmektedir. Örneğin; İşsizlik, ücret düşüklüğü vb. Çekici faktörler hedef ülkelerde pozitif bir çevre algısını yansıtmaktadır. Örneğin; Yüksek refah seviyesi, yüksek işgücü vb. Kısaca İtme-çekme teorisine göre hedef (+) çeker, kaynak (-) iter gibi anlaşılmakta fakat karşı argümanları da içermektedir (Lee, 1965).

c. Liberal Görüş Perspektifinde Göç

Uluslararası disiplinde, 20.yy'da hâkim olan liberal görüş, klasik liberallerden farklı olarak bireyi esas almaktadır. Uluslararası ilişkiler analiz biriminde ise barış ve iş birliğini esas almaktadır. Feminist perspektifte değerlendirilecek olan bu çalışmada alt alanında liberal felsefe de esas alınarak incelenecektir. Liberal perspektifin en temel özelliği uluslararası sistemi birey yaklaşımını esas alarak incelemesidir (Arıbaş, 2007, s.41). Liberalizmin temel aktörleri sadece devletlerden oluşmamaktadır aynı zamanda bireyler ve sivil toplum kuruluşları da yer almaktadır (Arı, 2020, s.270). Liberal bakış açısı, bireylerin ekonomik olarak tam serbestliğe sahip olmalarını savunmaktadır.

Klasik liberalizme göre ise girişimci kesimin çıkarlarını korumak ön plandadır. Bu durum ise sermaye sahiplerinin iş gücü göçüne ihtiyaç duyarak, çıkarların maksimum seviyede tutulmasına aracılık etmektedir. Kapitalist bakış açısıyla temel liberalizm ise, kapitalizmin yapıtaşı olan ekonomi ilişkisiyle açıklamaktadır.

Neoklasik Ekonominin Makro kuramına göre; Uluslararası göç olgusunu ekonomik parametrelerle açıklamaya çalışan en eski paradigma olarak bilinmektedir (Abadan-Unat, 2006, s.22). Neoklasik Ekonominin Mikro Kuramı; Bu anlayış makro ekonomik kurama benzer şekilde oluşturulmuştur. Bu kuramda, mantık esaslı ve düşüncenin öne çıktığı sistemler üzerinden maliyet ve kar hesabı yapılarak bunun sonucuna göre göçe karar verilmeli düşüncesi yatmaktadır (Abadan- Unat, 2006, s.24).

Liberal bakış açısı, bireyi esas alan düşünce alt yapısından dolayı göç olgusunu özgürlük, eşitlik, insan hakları alanlarında ele almaktadır. Dolayısıyla bu bakış açısına göre göç bireylerin refahlarını arttırma bunu yanı sıra emek piyasalarına katılma özgürlüklerini ele almaktadır (Rawls, 1971, s.1; Held, 1995, s.1). Feminizm ise göçü yalnızca ekonomik ve toplumsal olaylar üzerinden değil cinsiyet ilişkileri ve yapısal eşitsizlikler üzerinden değerlendirmektedir. Femist bakış açısı liberal görüşü bazı notalarda eleştirmektedir. Liberal görüş bireyi evrensel anlamda kabul ederken feminizm ise bu kapsayıcı tanımı beyaz, batılı, orta sınıf, erkek olarak ayırdığını vurgulayarak cinsiyet eşitsizliği ile eleştirmektedir. Liberal perspektifte kadın göçmenlerin özgürleşmesi devlet müdahalesinin olmadığı piyasanın serbestleşmesinden kaynaklandığını savunmaktadır (Phillips, 2006, s.1). Sonuç olarak liberal perspektifte göre göçün feminizasyonu, liberal teori temelde birey yaklaşımını ele aldığından dolayı göçmen kadınların toplumsal anlamda karşılaştıkları cinsiyet, sınıf ve etnisite sorunlarını açıklamakta sınırlı düzeyde kalmaktadır. Liberal yaklaşım temelinde özgürlük ve refahı ön planda tutsa da göçün feminizasyonuna ilişkin yapısal sorunları analiz etmede yetersiz kalmaktadır.

19.yy.'da Sosyal bilimciler tarafından göç olgusu tek bir kuram üzerinden ele alınmıştır fakat 20.yy. itibariyle farklı yaklaşımlar, kuramlar ve çeşitli kavramlarla günümüz modern paradigmaların gelişimi sağlanmıştır. Bu paradigmaların en bilineni ise "*Eleştirel Kuram*dır" (Abadan- Unat, 2006, s.22).

d. Eleştirel Bakış Açısı ve Göç

Gramsci ve Frankfurt Okulu'nun düşünsel mirasına dayanan eleştirel teori, uluslararası sistemdeki sosyal kurumları ve bu kurumlar arasındaki ilişkileri verili ve değişmez yapılar olarak ele almak yerine, bu olguların tarihsel, toplumsal, kültürel ve sosyo-psikolojik kökenlerini merkeze alarak oluşum ve yeniden üretim süreçlerini çözümlemeyi amaçlar (Sönmezoğlu, 2005, s.252). Eleştirel paradigmada ilişkiler sadece devletlerarası değil uluslararası ilişkiler sisteminde sivil toplum örgütlerinin de etkin olabileceğini savını desteklemektedir (Ülger, 2007, s.149). Eleştirel teoride güvenlik olgusunun alanı genişletilerek kimlik deprem, göç ve salgın hastalıklar gibi konular güvenlik sorunu başlığı adı altında ele alınmaktadır (Ovalı, 2006, s.12). Paradigmanın temel amacı ise, çevresel sorunların göç, deprem ve doğal afetlerden sosyal yapı içerisinde aktörlerin nasıl etkilendiklerini incelemektir. Fakat bu noktada her bir aktörün subjektif özellikleri ortaya çıkmakta bu noktada da objektiflik meselesi eleştirilmektedir. Eleştirel bakış açısı Realist düşünürlerin aksine göç olgusunu dünya sistemi yaklaşımı (merkez- yarı çevre-çevre) gibi açıklamaktan ziyade göç sürecinde göçmenlerin mikro düzlemde geliştirmiş oldukları siyasal, sosyal ve ekonomik ticari ağlarının gelişimini savunmaktadır (Kaya ve Şahin, 2007, s.25).

Eleştirel paradigma göç olgusunu sadece güvenlik ya da ekonomik temelde ele almamakta aynı zamanda tarihsel arka planı ve ideolojik kökenlerle birlikte değerlendiren yaklaşımla analiz etmektedir. Diğer bir taraftan feminist görüş ise göçü cinsiyet temelli bakış açısıyla değerlendirmektedir. Feminist kurama göre göç süreci göçmen kadınlarla erkeklerin arasındaki farklılıkları, değerleri ve kimliklerin sorumluluklar özelinde eşitsizlikleri ortaya çıkarmaktır. Eleştirel paradigma ve feminist kuramın göç politikalarında birleştiği nokta sosyal yaşamda toplumsal dışlama normlarının normatif söylemlerle yeniden üretildiği fikrini desteklemektedir. Bu nedenle feminist- eleştirel görüş mikro düzey (göçmen bireyler) ve makro düzey (küresel yapı- devletin uyguladığı politikalar) eşliğinde görünür olmayı hedeflemektedir (Anthias, 2012, s.102-110).

1.3. Göçün Boyutları

Bu bölümde göçün üç boyutu incelenecektir. Ekonomik boyutu, sosyolojik boyutu ve hukuki boyutu. Hukuki boyutu alt başlıklar halinde uluslararası hukuk ve iç hukuk olmak üzere ayrı şekilde değerlendirilecektir.

1.3.1. Göçün ekonomik boyutu

Göç ve ekonomi arasındaki ilişki başlangıcı modern zamanlardan önceye gitmektedir. Uluslararası sistem açısından değerlendirme yaptığımızda modern zaman ele alınmaktadır. Modern zamanın kapsamı tarihsel olarak Orta Çağ'ın sona ermesi ve 16.–17. yüzyıldan itibaren başlayan süreçleri kapsamaktadır.

Her ne kadar modern analiz göç ile buna bağlı ekonomik ilişkileri açıklarken, endüstri devrimi sonrası -hatta kapitalist, düzen- dönemi esas alsa da ilk okumalar tıpkı yazının bununla birlikte yerleşik hayatın temel çıktısı "lüks" e olan ihtiyacı esas almıştır. Bu öngörü göç araştırmalarında tarihsel yaklaşımı iki farklı kanala indirgemiştir. Birincisi tarih yazımında öncül olan değerli madenlerin az bulunan objelerin İpekyolu gibi ya da İspanyol kaşiflerin macera ve tutku dolu arayışlarının birer çıktısı şeklindedir. Örneğin temel ihtiyaç maddeleri, yaygın ve endemik bitkiler, egzotik hayvanlar soylu Avrupa'nın ilgisini çektikçe malların ve hizmetlerin kıtalararası dolaşımına bir sonraki aşamada insan unsuru da eklenmiştir.

İkincisi endüstri sonrası kapitalist ilişkiler hızlı tüketimi besleyebilecek türden geniş kaynaklara ihtiyaç duymuştur. Belki de modern analiz göçün ticaret\ekonomi ekseninde var olmasını birinci örnekte olduğu gibi tüketime borçludur ancak bu kez dolaşımda olan sermaye, emek ve bizzat insan kaynağının kendisidir. Biçim değiştiren ekonomik ilişkiler tıpkı bir önceki bölümde globalist görüşün öngördüğü gibi sınırları dolayısıyla ulus devleti gittikçe işlevsiz hale getirmiştir. Sosyolojik yönden herhangi bir kaygı duymayan sermaye, göçün ve buna bağlı dışsallıkların sonuçlarıyla ilgilenmez. Asıl olan karın maksimizasyonudur.

İnsan unsuruna bağlı mobilite küresel ekonomik ilişkilerin devasa gücü karşısında varlık gösterememiştir (Kanbir, 2022, 351). İktisat bilimi göç olgusunu şu yönleriyle ele alır: her şeyden önce göçe özne olan bireyi üretim süreci içerisindeki en değerli unsur olan *"işgücü"* olarak görmektedir (Aydın ve Levent, 2021, s.399). Globalist görüşe göre, ekonomik sorunlar içerisinde yoksulluk en önemli problemler arasında yer almaktadır. Yoksulluk genel anlamıyla bireylerin ya da toplulukların temel ihtiyaçlarını karşılayabilecek gelirin alt düzeyinde kalmasını ifade etmektedir (Güneş, 2009, s.451). Yoksulluk ile göç arasında doğrudan bağlantı vardır. Yoksulluktan kurtulmak ümidiyle kırsal kesimde yaşayan bireyler kentte göç etmeleri sonucunda niteliksiz işgücü sınıfında yer aldıklarından dolayı yoksulluktan kurtulamamaktadır. Bu açıklamalar göçü domestik bağlamda ele almaktadır. Daha

kapsayıcı olarak, küresel göç ilişkileri ekonomi bağlamında yoksulluğu göç olgusunun merkezinde değerlendirmemektedir. Çünkü sınır aşan göç hareketleri salt yoksulluk patolojisiyle açıklanacak basitlikte değildir. İç savaş koşulları yaşanan Ortadoğu coğrafyası bir anlamda globalist görüşü sağlama alanı haline gelmiştir. Dünya üzerindeki çatışma alanları hayatta kalma refleksini göç ile ekonomi arasında temel belirleyici olarak görmektedir. İşsizlikle yoksulluk arasındaki doğrusal ilişki yoksullukla göç arasındaki korelasyonda farklılık göstermektedir. Bunun iki temel nedeni vardır: Birincisi, işsizlik her koşulda yoksulluk anlamına gelmemektedir. Ancak, hayatta kalma refleksi büyük insan yığınlarının mobilitesini açıklamak için oldukça kullanışlı bir argümandır (Tümtaş ve Ergun, 2014, s.5). Göçün bir diğer ekonomik nedeni daha iyi yaşam koşullarına kavuşma arzusudur. Bireyler iş, gelir ve daha iyi yaşam standartlarına kavuşma arzusuyla bulundukları konumu terk ederler.

Sonuç olarak göç olgusu ekonomik meselelere genellikle klasik ekonominin kuralları perspektifinden bakmaktadır. Bir başka deyişle ekonomiyle göç ilişkisi, göç ile ekonomi ilişkisine özdeş değildir. Çünkü ekonomiyle göç ilişkisi göç unsurunu ekonomik sonuçlar perspektifinden ele alırken göç ile ekonomi ilişkisi ise göç unsurunu politikalar, süreçler ve ekonomik yapılar bütününde değerlendirmektedir. Örneğin; Ekonomiyle göç ilişkisinde göçün ekonomik nedenlerine odaklanmaktadır (yoksulluk, işsizlik, gelir farklılıkları). Göç ile ekonomi ilişkisinde ise ekonominin göç üzerinde etkilerini incelemektedir. Örneğin; göçmenlerin işgücü piyasası üzerinde etkisi, kamu harcamaları, ekonomik büyüme vb. Ekonomi ile göç ilişkisi, çok boyutlu ve iki yönlü bir karşılıklı ilişki içerisindedir. Bu ilişki iki düzeyde incelenmektedir: Bunlardan ilki göçün gerçekleşme kararını rasyonel yaklaşımlarla ekonomik çerçevede ele almaktadır. Bireylerin iyi yaşam standartlarına ulaşma arzusu, gelir ve işgücü koşulları örnek olarak verilmektedir (Todaro, 1969; Harris ve Todaro, 1970). Dolayısıyla bu ilişkide göçe neden olan bireysel koşullar nedensellik ele alınmaktadır. Göç ve ekonomi ilişkisinde ise göçün gerçekleşmesinden sonraki ekonomik yapılar üzerinde etkileri incelemektedir. Bu bağlamda göçün bireysel koşulları değil yapısal koşulları dikkate alınmaktadır. Toplumsal süreçlerin işgücü piyasaları, üretim ilişkiler ve kamu harcamaları makroekonomik koşulları analiz etmektedir (Castles de Haas ve Miller, 2014). Sonuç olarak "göçün ekonomiyle ilişkisi" nedensellik üzerinden incelemelerini yaparken "göç ile ekonomi ilişkisi göçün gerçekleştikten sonraki süreci sonuçları ve yapısallık üzerinde durmaktadır.

1.3.2. Göçün sosyolojik boyutu

Göç sadece fiziki anlamda yer değiştirme eylemi değildir çok boyutlu kavram olmasından dolayı birey ile toplum ve kimlikler açısından ele alınması gerekmektedir. Dolayısıyla göçün sosyolojik boyutu analiz edilirken birey, toplum ve devlet ilişkisinin dönüşümsel evreleri ele alınmalıdır. Göç birey ve toplum açısında dönüşümsel bir ilişki içerisindedir. Göç olgusu yalnızca bireyin fiziki olarak bulunduğu yerden başka bir yere yer değiştirmesiyle açıklanamamakta bunun yanında yerleştiği yerde fiziki, sosyal yaşam şartlarının değişimiyle birlikte göç edilen toplumun da siyasal, ekonomik ve kültürel anlamda değişiklikleri de beraberinde getirmektedir (Castles & Miller, 2009, s.1). Sosyolojide göç olgusu çeşitli perspektiflerden ele alınmaktadır. Örneğin işlevselci bakış açısı göçü sosyal sistemin içinde dengeleme mekanizması olarak açıklamaktadır. Bu bakış açısına göre işgücü piyasasında dalgalanmalar sonucu oluşan dengesizlikler ve kaynak eksikliklerinden dolayı bireylerin göç ettiği savunulmaktadır (Parsons, 1951, s.1). Diğer taraftan eleştirel perspektif ise göçü kapitalist sistemin yarattığı eşitsizlik olarak değerlendirmektedir. Eleştirel teoride yer alan özellikle Wallerstein'ın dünya sistemi teorisi göçü merkez ve çevre ülkelerin bir sonucu olarak ele almaktadır (Wallerstein, 1974, s.1). Günümüzde sosyo-politik sebeplerden dolayı göçlerin olması mülteci ve iltica kavramlarının oluşmasına neden olmuştur.

Göçün sosyolojik boyutlarında değerlendirilen bir başka konuda sosyo-psikolojik boyutudur. Göçün sosyo-psikolojik etkisi hem birlikte hem de ayrı olarak değerlendirilmektedir (Sue, 1977, s. 381- 389). Göç eden bireyin sosyo psikolojik sorunları bunlar içerisinde stres, travma ve depresyon sosyo- psikolojik durumlar olarak açıklanmaktadır (Demirbaş ve Bekaroğlu, 2013, s.12). Göçün türlerine göre göçün sosyo-psikolojik etkileri değişiklik göstermektedir. Gönüllü göçlere göre zorunlu göçlerde göçün sosyo-psikolojik etkileri daha şiddetli boyuttadır (Erkan ve Erdoğdu, 2006, s.82). Göç süresince ve sonrasında göçün etkileri kişiden kişiye değişiklik göstermektedir. Göçün kişiler üzerinde bıraktığı etkiler bireylere göre farklı duygusal semptomlarca dışa vurmaktadır. Göçmenlerin yaşamış oldukları zor duygular arasında kaygı, kuşku, güvensizlik, yalnızlık, yetersizlik gibi duygular yer almaktadır. Bu duygularla bahşetme kişilere göre değişebilmektedir. Bir diğer boyut olarak göçmenler genellikle sosyoekonomik açıdan dezavantajlı grup içerisinde değerlendirilmektedir. Temel ihtiyaçlara başta eğitim, istihdam, barıma olanaklarına kısıtlı ve sınırlı erişim olanakları toplumsal anlamda dışlanmayı ve sınıf eşitsizliklerini

doğurmaktadır. Bu noktada Pierre Bourdieu'nun "sosyal sermaye" kavramı ön plana çıkmaktadır. Genellikle göçmenler yerel halkın sosyal olanaklarına erişimleri kısıtlıdır bundan dolayı toplumsal hareketlilikte kısıtlanmaktadır. Bourdie'u toplumsal anlamda eşitsizliklerin sadece ekonomik faktörlerle açıklanmayacağını savunmaktadır. Bourdie'nun sermaye teorisinde yalnızca ekonomik sermayeyi kapsamamakta aynı zamanda sosyal ve kültürel anlamda sermaye türlerini de kapsamaktadır. Dolayısıyla bu anlamda sosyal sermaye kavramının geliştirilme sebebi bireylerin toplumsal anlamda ilişkilerinde elde ettikleri avantajları açıklamaktadır (Bourdieu, 1986).

1.3.3. Göçün hukuki boyutu

Göç olgusunun sadece ekonomik ve sosyal boyutta incelenmesi yeterli olmamaktadır. Hukuki boyutun da incelenmesi önem arz etmektedir. Göç olgusunun hukuki boyutu incelenirken uluslararası hukukta yer alan antlaşmalar çerçevesinde ele almak konunun bütünlüğünü anlama açısından daha sağlıklı olduğu düşünülmektedir. Çünkü bireylerin bir yerden bir yere ülke sınırlarını aşıp yer değiştirmesi yasal düzenlemelere bağlıdır ve ulusal ve uluslararası hukukta çeşitli hak yükümlülükleri doğurmaktadır. Bundan dolayı ulusal ve uluslararası alanda sözleşmeler, iç hukuk normlarıyla birlikte değerlendirilmesi gerekmektedir. Sığınmacıların haklarıyla ilgili yasal düzenlemeler uluslararası hukukta yer almaktadır (Töre, 2016, s.95). Uluslararası hukuk açısında sığınmacıların ülkelerini terk etmesiyle birlikte bazı hak kayıpları ortaya çıkmaktadır bu durumda ise sığınmacıların hukuki haklarını korumak adına uluslararası hukukta düzenlemelere yer verilmiştir. Bu düzenlemeler insan haklarına uygun şekilde yapılmıştır ve BM'nin İnsan Hakları beyannamesi esas alınmıştır. Göç etmelerinin ana nedenlerinden biri de bulundukları ülkede insanlık onurunu zedeleyici muameleye maruz kaldıklarından dolayı ülkelerini terk etmek durumunda kalmışlardır. Dolayısıyla bulundukları ülkede hak kayıplarının önlenmesi ve telafisi adına Birleşmiş Milletlerde (BM) İnsan Hakları Şartı kabul edilmiştir (Sönmezoğlu 1998, s.498). Geçmişten günümüze göç ve insan ilişkileri arasında ilişki görünürlük olarak artmıştır fakat günümüzde insan hakları açısından göçün daha fazla ele alınması gerektiği öngörülmektedir (Abdelaaty, 2021). Göç ve insan hakları arasındaki ilişki karmaşık bir ilişki olarak gözlemlenmektedir. Uluslararası hukukta göç etmek yasal bir hak olarak yer almaktadır. Fakat yasadışı göç ülkeler açısından yasal kabul edilmediği için bu durum temel insan hakları ihalelerini oluşturmaktadır (Urk, 2010, s.115). Göç eden kişilerin göç etmelerinin temel nedenlerinin başında

insan hakları ihlalleri gelmektedir. Göç ettikleri ülkede birçok sorunun oluşmasına neden olmaktadır. Bu durumda oluşan statüsüzlük durumları yeni insan hakları ihlallerini doğurmaktadır (İç Duygu vd., 2014, s.1). Dolayısıyla göç olgusunu insan hakları düzeyinde ele alınması gerekmektedir. Çünkü göç kısaca insan hakları sorunu olarak değerlendirilmektedir. İnsan hakları temelinde bakıldığında insanların doğduklarından itibaren sahip oldukları haklardan mahrum bırakmak ve ötekileştirmek sonucunda birçok sorunla karşı karşıya kalmıştır. Bundan dolayı göçmenlerin temel insan hakları istekleri görmezden gelinmemelidir. Göç eden bireylerde göç ettikleri ülkede baskıcı gruplar herkesin insan olarak sahip olması gerektiği temel insan haklarını kullanmasını engellemektedir (lfe, 2017, s.26). Lfe'a göre, insan haklarının ele alınış biçimi genel hak talebine göre daha etkin ve güçlü konumda olduğunu belirtmektedir. Çalışmasında yer verdiği hak talepleri ise şu şekildedir; talep edilen haklarla birlikte bu taleplerin gerçekleştirilmesinin zorluğu, hakların talebi birey açısından değerlendirildiğinde tüm insanlığa uygun olmalıdır. Hakların gerçekleşebilmesinin tek koşulu hayati olmasıdır, hak meşruiyeti üzerinde evrensel bir anlaşma olmalıdır. Talepler içerisinde meşru bir talep edilirse gerçekleştirilmesi olanaklı görülmektedir. Talep edilen haklar insan haklarına çelişkili ve aykırı olmamalıdır. Dolayısıyla sayılan bu talepler doğrultusunda şu kanıya varılmıştır göç eden bireylerin insan hakları evrensel antlaşmalarda gerçekleştirilmelidir. Fakat şöyle bir sorun vardır devletlerin göçmenlere karşı yükümlülükleri uluslararası antlaşmalara taraf olmalarına bağlı değişkenlik göstermektedir. Hükümetler uluslararası antlaşmaları kabul etmeleri halinde statü tanımlamaktadırlar eğer hükümetler uluslararası antlaşmaları kabul etmezlerse ülkelerine göç etmiş kişileri ülkeye alma veya sınır dışı etme konusunda serbesttir (Çalık, 2015, s.117-146). Ülkelerin ekonomik gelişim seviyesine göre göçenler üzerinde insan hakları etkileri farklılaşabilmektedir. Bu durumda yoksul ülkelerde göçmenlerin sayısının artması olumsuz ekonomik koşullarının yaratmış olduğu etkiyle insan haklarının etkisi düşüş göstermektedir (Abdelaaty, 2021, 1705). Göç ve insan hakları ilişkileri ele alınırken incelenen başka bir boyut ise insanların temel ihtiyaçlarıdır. Göçmenlerin hayatta kalabilmeleri için temel ihtiyaçları olan yaşama, barınma, giyinme vb. ihtiyaçlarda bazen başkalarına ihtiyaç duyarlar. Göç etme hakkı güvenlik ve yaşama haklarının dışında aynı zamanda bireylerin temel ihtiyaçlarını karşılamak için gerçekleştirdikleri eylemler olarak da değerlendirilmektedir (Tatlıcıoğlu, 2019, s.51-64). Hükümetler tarafından göçmenlerin ihtiyaçlarını

karşılamak amacıyla kaynak ayırması insan haklarını ilgilendirmekle birlikte toplumun üretkenliği açısından da önemlidir. Toplumsal açıdan değerlendirildiğinde göçmen bireylerin de yer aldığı toplumda hem hükümetler hem de göçmenler yetkilendirilmektedir. Dolayısıyla göçmenlerin topluma uyum sürecinde göçmenler aktif rol üstlenmektedir (Tsao vd., 2008, s.125-140). Göç süresince göçmenler yerleştikleri ülkede sağlık, ısınma, dil, barınma ve yiyecek vb. temel ihtiyaçları karşılamakta zorluklar yaşamaktadır. Bu durum insan hakları ihlallerine sebep olmakta ve yaşanan ihlaller sonucu göçmenlerin güvenlik kaygıları, stres, sosyal ve psikolojik sorunları beraberinde getirmektedir. Bu sorunlar şu şekilde sıralanabilir; ruhsal, fiziksel bozulmalar, sınırlarda zorluklarla yaşama tutunma çabaları, ailesel bağların kopması, tecavüz ve istismar, güvenlik ve gelecek kaygısı yaşamaktadır (Güngör, 2016, s.253-256). Göçmenlerin sahip oldukları hakları aynı zamanda insan haklarıyla bütünlük oluşturmalıdır. Çünkü göçmenlerin hakları ihlal edildiğinde aslında temel insan hakları da ihlal edilmektedir. Dolayısıyla göçenlerin hakları koruyucu olmalıdır. Genel olarak göç durumunda temel insan hakları ihlalleri yaşanmakta bu nedenle göç hakkının korunma altına alınması gerekmektedir. Göç hakkı korunma altına alınmasıyla temel insan hakları ihlalleri de korunmuş olmaktadır (Tatlıcıoğlu, 2019, 51-64).

1.3.3.1. Uluslararası hukukta göç olgusu

Geçmişten günümüze yaşanan göçler ekonomik, sosyal ve siyasi sonuçları beraberinde getirmiştir. Ülke içi ya da ülke sınırları aşılarak gerçekleştirilen göçler devletlerin iç hukuk düzenlemeleri veya uluslararası hukuk düzenlemelerinde yer alan uluslararası antlaşmalar bağlamında göç sorunlarına çözümler bulunmaya çalışılmıştır. Göç olgusu devletler nezdinde uluslararası bir bağlayıcılık ve yükümlülük doğurması açısından uluslararası antlaşmalar bu noktada önemlidir. Uluslararası düzenlemelerde mülteci, iltica ve sığınmacı kavramlarında farklılıklar mevcuttur. İltica ve sığınmacı sorunları ile ilgili Uluslararası Hukuk alanında düzenlemeler 28 Temmuz 1951 tarihli "Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin" Cenevre sözleşmesinde yer almaktadır (Orsam, 2012, s.19). Uluslararası boyutta büyüyen mülteci sorununa ilişkin sığınmacı statüsündeki kişinin kaybettiği haklarının ortadan kaldırması amaçlanmış ve uluslararası hukukta sığınma statüsündeki kişilerin haklarının düzenlenmesi ihtiyacı ön plana çıkmaktadır. Tüm bu düzenlemeler BM İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi esas alınarak yapılmıştır. BM bünyesinde insanlık onuruna aykırı davranışlarla göç

eden sığınmacılara göç ettikleri ülkede temel hakların sağlanılması gerekliliğine vurgulamışt

1.3.3.2. İç hukukta göç olgusu

Türkiye'de göç hareketleri Cumhuriyetin kuruluşundan günümüze kadar artan oranda devam eden bir olgu olarak bilinmektedir. İstatiksel verilere göre Türkiye'ye göç edenlerin sayıları; 1923- 1945 Bulgaristan'dan Türkiye'ye göç edenler 800 bin kişi, 1922-1938 yılları arasında ise Yunanistan'dan 384 bin kişi olduğu bilinmektedir. 2011 yılında Suriye savaşının yaşandığı dönemde Türkiye'ye kitlesel göçler yaşanmıştır (T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2014, s.1). Türkiye'de İç hukuk kapsamında uluslararası hukukun getirmiş olduğu mülteci, sığınmacı, göçmen kavramlarında birtakım tanımsal farklılıklar olduğu görülmektedir. 2510 sayılı 14.06.1934 tarihli İskân kanunun 3/1 maddesine göre; *"muhacir/göçmen"* tanımı, köken itibariyle Türk soyundan ve Türk kültürüne bağlı olup Türkiye'ye yerleşmek amacıyla gelenler olarak tanımlanmaktadır (Resmî Gazete, 1934). Mülteci tanımı ise zorunlu bir nedenle gelen ve Türkiye'de yerleşme maksadı olmayan geçici ikamet eden kişiler olarak tanımlanmaktadır (Resmî Gazete, 1934; Nomer, 2000, s. 107). İskân kanunu mültecilere kanunda belirtilen bir engel durumu olmaması halinde göçmen statüsüne geçme hakkı tanımaktadır. Bu durumda mültecilerin kendi istemeleri halinde bulundukları bölgede mülki amirliklere başvurarak Türkiye'ye kalıcı olarak yerleşmek istediklerini belirten dilekçe ile başvuru yapabilmektedir (Aybay, 2007, s.108). Göçmen, sığınmacı ve mülteci kavramları Türkiye'de iç hukukunda yer alan düzenlemelere bakıldığında uluslararası hukukta yer alan düzenlemelerden ayrışmasının temel nedeni Türkiye'nin 1951 Cenevre Sözleşmesine coğrafi sınırlama koymasıdır (Şirin, 2018, s. 1157). Uluslararası hukukta mülteci kavramı evrensel niteliğe sahiptir fakat Türkiye iç hukukunda coğrafi sınırlama evrenselliği sınırlamaktadır. Dolayısıyla Türkiye iç hukukunda Avrupa dışından gelen kişilere doğrudan mülteci kavramını kullanmamakta "şartlı mülteci" ya da geçici koruma statüsü uygulanmaktadır (Duruel, 2019, s. 112). Başka bir deyişle Türkiye iç hukuku uluslararası hukukta normlarla kısmi anlamda uyum sağlamakta fakat tam anlamıyla örtüşmemektedir. 28 Temmuz 1951 tarihli Mültecilerin Statüsüne ilişkin konuları içeren Cenevre sözleşmesine Türkiye çekince ile kabul etmiştir. Türkiye'nin sözleşmede çekince koyduğu kısım "1 Ocak 1951'den önce cereyan eden hadiseler" ibaresini "1 Ocak 1951'den önce Avrupa'da cereyan eden hadiseler" olarak coğrafi bir

çekince koymuştur (Resmî Gazete, 1961). Bu durumda Türkiye'nin getirmiş olduğu coğrafi çekinceye göre 1951 Cenevre sözleşmesinde mültecilerin hukuki korumadan yararlandığı fakat sığınmacıların böyle bir korunmadan yararlanmadığı dile getirilmiştir. İç hukuktaki kavram belirsizleri ve boşlukları ortadan kaldırmak amacıyla 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) yürürlüğe girmiştir. Bu kanun kapsamında Göç İdaresi ve Genel müdürlüğü kurularak kurumsal boşluk giderilmiştir. Bu kurum tüm Uluslararası koruma statüsüne sahip kişilerle ilgili düzenlemeleri yürütmektedir. Aynı zamanda kanun mülteci ve sığınmacı kavramlarının tanımsal farklılıklarını da gidermiştir. Kanun kavram konusunda uluslararası koruma çeşitleri olarak yeni kavramlar getirmiştir. Bu kavramlar mülteci, şartlı mülteci, ikincil koruma ve geçici korumadır. Dolayısıyla yeni düzenlemelerle iç hukukta anlam karmaşasının ve hukuksal boşluğun önüne geçilmiştir. 2000 sonrası dönemde Türkiye'nin Avrupa Birliğine uyum süreciyle beraberinde göç yasal çerçevede modern bir zemine oturtulmuştur. Başka bir deyişle göç olgusunun hukuki anlamda yasal zeminin güçlendiği döneme denk gelmektedir.2013 yılında 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) yürürlüğe girmesiyle birlikte Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (bugünkü Göç İdaresi Başkanlığı) kurulmuştur. Bu kanunla birlikte uluslararası koruma türleri (şartlı mülteci, ikincil koruma, geçici koruma) hukuki anlamda tanınmıştır (Resmî Gazete, 11.04.2013, Sayı 28615).

1.3.3.3. Uluslararası ve iç hukukta göçmen kadınlar ve feminizm

BM (Birleşmiş Milletler) Genel Kurulunun 59. Oturumunda ele aldığı önemli konulardan biri de göçmen kadınlar meselesidir. Uluslararası göçte kadınların göçü her zaman önemli bir bileşen olarak karşımıza çıkmaktadır. Kadınların göç nedenleri arasında aile üyelerine bakmak ve evlilik sayılabilmektedir. Göçmen kadınların çoğu gönüllü olarak hareket etmekle birlikte genellikle çatışma, zulüm, doğal afet, çevresel bozulma, güvenliklerini ve geçim kaynaklarını kısaca yaşamlarını etkileyen durumlardan kaçmak için ülkelerini terk etmek durumunda kalmışlardır. Göçmen kadınların göç süreci literatürde *"görünürde gönüllü"* reel yaşamda ise zorlayıcı sebepler sonucunda oluştuğu değerlendirilmektedir. Zorunlu göç sonucunda kadınlarım deneyimlerinin *"gönüllülük"* kavramını sorunlu hale dönüştürmektedir. Feminist perspektiften göç hayatta kalma stratejisi olarak değerlendirilmektedir (Freedman, 2016). Dolayısıyla verilen ifadeyi destekleyen dayanak: Kadınların göç süreci genellikle yaşamsal tehditler veya güvenliksiz koşullar etkilenmektedir.

Toplumun temel bir düzenleme ilkesi olarak cinsiyet, karar alma süreci ve göçe yol açan mekanizmalar dahil olmak üzere uluslararası göçün nedenleri ve sonuçları hakkındaki her türlü tartışmanın merkezinde yer almaktadır. Uluslararası hukukta göçü belgeleme ve anlama konusundaki önceki yaklaşımlar kadınların göçünü sıklıkla göz ardı etmiştir. Analitik çerçeveler kadınların uluslararası göçe katılımını ve katkılarını ya göz ardı etmiş ya da uluslararası göçün nedenleri ve sonuçlarının göçmen kadınlar ve göçmen erkekler için benzer olduğunu varsayarak göçün ve sonuçlarının cinsiyete göre nasıl farklılık gösterdiğinin araştırılmasından kaçınılmıştır. Uluslararası göçün nedenlerini ve sonuçlarını cinsiyet perspektifinden anlamak önemlidir çünkü cinsiyetle ilgili hiyerarşik sosyal ilişkiler, erkek veya kadın olsun göçmenlerin göç deneyimlerini şekillendirmektedir. Göçün cinsiyet eşitsizliği nedeniyle mi gerçekleştiğini yoksa göçün kendisinin cinsiyet eşitsizliklerini sürdürmeye yardımcı olup olmadığını anlamak göç eden kadınların özel ihtiyaçlarını ele almak için politika ve önlemlerin oluşturulmasına rehberlik etmek açısından önemlidir.

Uluslararası hukukta Göçmen kadınların haklarının korunmasına yönelik sözleşmeler yer almaktadır. Bunlar; CEDAW (Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi), 1951 Cenevre Sözleşmesi ve İstanbul Sözleşmesidir. Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW); kadın haklarını güvence altına alan en kapsamlı uluslararası sözleşmedir. BM Genel Kurulu tarafından 1979'da kabul edilmiştir. Sözleşme kadın ve erkeklerin her alanda eşitliğini savunmaktadır. Sözleşmenin içeriğine baktığımızda; 2. ve 3. maddesi kadınların ayrımcılığa karşı devletlerin önleme yükümlülüklerini içermektedir, 14. madde kırsal kesimlerde kadınlar hakkında düzenlemeleri ele almaktadır, 6. madde insan ticaretine karşı alınacak önlemleri düzenlemektedir. CEDAW'ın özel olarak göçmen kadınlara yönelik düzenlemiş olduğu bir madde yoktur. Bu noktada Feminist hukukçular tarafından eleştirilmektedir ve bu eksiklik sözleşmenin zayıflığını oluşturduğu yönünde görüşler bulunmaktadır. CEDAW, genel olarak kadınların haklarını güvence altını almıştır göçmen kadınların sorunlarına ayrıca değinmemektedir. CEDAW'ın 6. maddesinde insan ticareti ile ilgili konuları ele almakta ve göçmen kadınlara değinildiğini fakat tam olarak koruma sağlamadığına dair düzenlemeleri içermektedir (Chinkin, 1999, s.1). 1951 tarihli Cenevre sözleşmesi ise mülteci tanımının içinde cinsiyete dayalı zulmü kapsam dışında tutmuştur. Feminist perspektife göre bu durum kadınların sığınma başvurusu talep ettiklerinde dezavantaj bir durum olarak karşılarına

çıkmaktadır (Friedman, 2010, s.1). Türkiye CEDAW'ı 1985 yılında onaylamıştır ve 19 Ocak 1986 yılında yürürlüğe girmiştir (Resmî Gazete, 14.10.1985, Sayı 18898). Sonuç olarak Türkiye bu tarihten itibaren sözleşmeye taraf olmakla birlikte aynı zamanda kadın haklarının korunmasına iç hukukta yükümlülük getirmektedir. 1951 sözleşmesi, Mültecilerin statüsüne ilişkin düzenlemeler içermektedir ve göçmen kadınlara yönelik cinsiyet temelli özel bir düzenleme içermemektedir. Fakat 1990'dan sonra mültecilik statüsünün gerekçesi olarak cinsiyete dayalı zulüm kabul edilmeye başlanmıştır. Örneğin; aile içi şiddet, zorla evlendirme ve cinsel şiddet gibi konular feminizm etkisinde uluslararası mülteci hukukunun konuları arasında yer almıştır (Charlesworth ve Chinkin, 2000). 1951 Cenevre Sözleşmesi'ne Türkiye 24 Ağustos 1951 tarihinde imzalamıştır 1961 yılında sözleşmeyi onaylamıştır (Resmî Gazete, 05.09.1961, Sayı 10898). Fakat Türkiye sözleşmeyi onaylarken coğrafi anlamda çekince koymuştur. İstanbul sözleşmesi diğer adıyla Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi sözleşmesi olarak da adlandırılmaktadır. Göçmen ve mülteci kadınlara yönelik özellikle şiddete karşı koruma yönünden geniş kapsamlı düzenlemeler içermektedir. Bu noktada devletlere birtakım yükümlülükler tanınmıştır. İstanbul sözleşmesini Türkiye 11 Mayıs 2011 tarihinde ilk imzalayan ülke olmuştur. 6251 sayılı kanun ile 24 Kasım 2011 yılında yürürlüğe girmiştir (Resmî Gazete, 8 Mart 2012, Sayı 28227). Fakat Cumhurbaşkanı Kararıyla 20 Mart 2021 tarihinde Türkiye sözleşmeden çekilmiştir (Resmî Gazete, 20 Mart 2021, Sayı 31429). Feminist teori açısından değerlendirildiğinde yukarıda da değinildiği üzere uluslararası hukuku göçmen kadınlar özelinde düzenleme yetersizliği ve görünürlüğün zayıf olmasından kaynaklı eleştirmektedir. Uluslararası hukukun bu konuda eksik kaldığı fikrini ileri sürmektedir. Uluslararası hukukun toplumsal cinsiyet temelinde düzenlemeleri göz ardı ettiği ve göçmen kadınların ayrımcılığı özelinde düzenlemeleri yok saydığı bilinmektedir (Charlesworth, Chinkin ve Wright, 1991). Günümüzde gündemde olan İstanbul sözleşmesi göçmen ve mülteci kadınlara yönelik önemli düzenlemeler içerse de feminist görüş tarafından eksiklikler nedeniyle eleştirilmektedir. Eleştirilerden biri de sözleşmenin uygulanma noktasında üye devletlerin siyasi iradesine bağlı olması ve bu noktada göçmen kadınları yeteri derecede korumadığını ileri sürmektedirler (True, 2012, s.1). Feminist perspektifte kesişimcilik teorisi önemlidir. Kesişimcilik teorisine göre göçmen kadınların sadece cinsiyet temelinde değil bunun yanında ırk, din, köken ve sınıf gibi birçok faktör özelinde ayrımcılığa uğradığı görüşünü savunmaktadır.

Feminist perspektiften uluslararası hukukun bütüncül faktörleri ele almada yetersiz kaldığını savunmaktadır (Jolly ve Reeves, 2005, s.1). Sonuç olarak feminist görüşe göre uluslararası hukuk alanımda göçmen kadınların daha görünür olmasını mültecilik statüsünün tanınması ve faaliyet noktasında daha etkili koruma mekanizmalarının geliştirilmesini savunmaktadır. Göçmen kadınların toplumda cinsiyet, etnik unsur ve statü bakımından ayrımcılığa maruz kalmışlardır. Dolayısıyla uluslararası hukukta göçmen kadınların yaşadığı toplumsal mağduriyetlerine yönelik haklarının kapsamlı bir şekilde düzenlenmelere ihtiyaç olduğu alan yazınında tartışılmaktadır. Uluslararası hukukun göçmen kadınlara yönelik düzenlemelerde eksiklikler feminist yaklaşım tarafından da eleştirilmektedir. Göçmen kadınların sosyal ve toplumsal alanda yaşadıkları cinsiyet temelinde ayrımcılık ile ilgili konularda düzenlemeler yeterli düzeyde değildir. Bu noktada feminist yaklaşım göçmen kadınların özel durumlarına daha fazla değinilmesi gerekliliğini savunmaktadır.

Türkiye'de iç hukukuna göre göçmen kadınların daha çok hukuki statülerini ele alan temel yönetmelik olarak kabul edilen Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) ile belirlenmektedir. Diğer önemli sözleşmeler ise kadına yönelik şiddeti ve göçmen kadınların haklarını aynı zamanda korunmasını kapsayan 6284 Sayılı Kanun yer almaktadır. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununa göre Türkiye'de göçmen statüleri; mülteci, şartlı mülteci, ikincil koruma olarak belirlenmiştir. Göçmenlerin temel hakları olan barınma, sağlık ve eğitim gibi temel hakları güvence altına almaktadır. Toplumsal cinsiyete dayalı özel bir madde içermemekle birlikte kadınların ve çocukların özel korunmaya muhtaç olduğunu belirtmektedir (YUKK md. 48). 6284 Sayılı Kanun'a göre, Türkiye'de vatandaşı olma şartı olmaksızın şiddet mağduru tüm kadınlara koruma sağlamaktadır. Göçmen kadınlar bu yasa kapsamında şiddete maruz kaldıklarında birtakım haklardan örneğin; uzaklaştırma, maddi destek ve barınma gibi desteklerden yararlanmaktadırlar. Fakat bu durum uygulama noktasında eksiklikler içermektedir. Göçmen kadınların statü, kültürel farklılık ve dil engeli haklara erişim noktasında sıkıntılar yaşanmaktadır (Mor Çatı, 2020, s.1). Fakat feminist hukukçular tarafından bu düzenlemeler uygulama ve hayata geçirilme noktasında eksikliklerin olduğunu ve göçmen kadınların haklarına erişim noktasında ciddi sıkıntılar ve engellerle karşılaştıkları noktasında eleştirmişlerdir (Erdem ve Acar, 2015, s.1).

Feminist perspektife göre, Türkiye'nin iç hukuk düzenlemeleri, göçmen kadınların korunmasında yetersiz kaldığını öne sürmektedir. Göçmen kadınlar kadın olmalarından kaynaklı aynı zamanda göçmen olmalarının da etkisiyle "çifte ayrımcılığa" uğramaktadır (Dedeoğlu, 2014, s.1). Örneğin; Türkiye'de kadın sığınma evleri hukuki anlamda göçmen kadınlara açıktır fakat uygulama noktasına göçmen kadınları sığınma evi kabul etmemekte ve uzun süreli koruma sağlamamaktadır (Kılıç, 2021, s.1). Feminizm perspektifine göre şiddete maruz kalan göçmen kadınların sınır dışı edilme korkularından dolayı başvuru yapmadıklarını açıklamaktadır (Mor Çatı, 2020). Feminist görüşün diğer değindiği konu göçmenlerin çalışma hakkıdır. Göçmen kadınlar kayıt dışı ve güvencesiz bir şekilde ev içi hizmetlerde çalışmaktadır bu durumda ekonomik sömürüyü beraberinde getirmektedir (Erdem ve Toksöz, 2017, s.1). Kesişimsellik bakış açısına göre göçmen kadınlar sadece cinsiyet temelli değil ırk, etnik kimlik, dil ve sınıf temelinde de ayrımcılığa ve birçok noktada dezavantajlı durumla karşı karşıya kalmışlardır. Dolayısıyla feminist perspektifte göçmen kadınlara yönelik iç hukukta özel koruma rejimleri oluşturulmalı ve mevcut olan düzenin cinsiyet temelli özel düzenlemelerin oluşturulması gerekmektedir. Aynı zamanda uygulama noktasında eksikliklerin giderilmesi gerekmektedir (Dedeoğlu, 2014, s.1; Kılıç, 2021, s.1).

1.4. Küreselleşme ve Göç

İnsanlık tarihi boyunca uluslararası göçler; ekonomik etkenler, demografik büyüme, iklim değişikliği gibi nedenlerle hem gönüllü hem de zorunlu göçler yaşanmıştır. Küreselleşme ile birlikte ise ülke sınırlarının kolay aşılması neticesinde uluslararası göç dinamikleri ve ekonomik entegrasyon önemli bir hale gelmektedir. Bu bölümde uluslararası göç ve dinamiklerine kısaca değinildikten sonra yasa dışı göç ve küreselleşme ve göç ilişkisi incelenecektir.

Uluslararası göç ülkeleri birbirinden ayıran sınırların aşımı olarak ifade edilmektedir. Uluslararası göç olgusu 15.yy. itibariyle ivme kazanmıştır. Artışa neden olan gelişmeler arasında ulus-devlet oluşumları, sömürgecilik ve sanayileşme süreci yer almaktadır. Özellikle sömürgecilik faaliyetleri deniz aşırı göçlerin yaşanmasına neden olmuştur. Sanayileşmeyle birlikte Batı Avrupa'da toprak yetersizliği ve yoksullaşma sorunları yaşanmıştır. Bunun sonucunda da farklı kıtalara kitlesel göçlerin başladığı ifade edilmektedir (Hatton ve Williamson, 2005). Uluslararası Göç

Örgütü'nün 2024 yılında yayımladığı rapora göre (IOM), Uluslararası göçmen sayısı, 2000 yılında 173 milyon iken bu sayı 2010 yılında 220 milyona, 2024 yılında ise 304 milyona ulaşmıştır. Bu rakam, dünya nüfusunun yüzde 3,7'sini oluşturmaktadır Göçmen nüfus sayısal verileri içerisinde kadın göçmenlerin oranı yüzde 48 olduğu tahmin edilmektedir (United Nations, 2017; IOM, 2024). Bu oranlar bölgelere göre farklılaşabilmektedir. Bu duruma örnek olarak Avrupa ve Kuzey Amerika bölgelerinde göçmenler içerisinde kadınların oranı erkeklere göre daha fazla olduğu bilinmekte ayrıca Afrika ve Batı Asya bölgelerinde ise çoğu erkeklerden oluştuğu öngörülmektedir. 1990'lı yıllarla beraber dünya genelinde yaşanan gelişmeler yeni göç dalgalarına neden olmuştur.

Yasa dışı göç olgusunun doğuşu ulus devletlerin yasal olarak göçü tanımasıyla beraber ortaya çıkmıştır. Literatürde yasa dışı göçmen kavramı tanımsal ve kavramsal farklılıklara rastlanılmaktadır. Bir diğer ifadeyle belgesiz veya izinsiz göçmen olarak adlandırılan göçmenler düzensiz göçmen kavramıyla da kullanılmaktadır. Bu kişiler eylemleriyle örneğin; giriş, kalış ve çalışma koşullarıyla yasa dışı durumu oluşturmaktadır (Düvell, 2006, s.29). Sivil toplumda düzensiz göçmen kavramı daha çok kabul görürken uluslararası alanda ulus kavramı öne çıktığından her devletin kendine özgü yasa ve politikaları dikkate alındığında yasa dışı göç kavramı ön plana çıktığı anlaşılmaktadır (Bartram, Poros ve Monforte, 2017, s.14). SSCB'nin dağılmasıyla birlikte Yugoslavya ve diğer Balkan ülkelerindeki gelişmeler ve Ortadoğu ve Afganistan'da yaşanan sorunlar bunun yanında Körfez savaşları yeni göçlerin yaşanmasına neden olmuştur (Erbaş, 2019, s.197). Soğuk savaş sonrası dönemde uluslararası göç kavramı küreselleşmenin de etkisiyle dünya genelinde tüm toplumları ve siyasi yaşamı etkileyen ve şekillendiren önemli bir unsur haline dönüşmüştür. Giderek etkisi ve yoğunluğu artıran uluslararası göç olgusu devletler ve toplumlar açısından önemli hale gelmiştir (Mandacı ve Özerim, 2013, s. 106). Devletlerin hukuksal düzenlemeleri ve sınır kavramıyla göç olgusu yasal ve yasal olmayan olarak ikiye ayrılmıştır. Sınır kavramı devlet egemenliğinin tanımlanmasında en önemli olgu olarak karşımıza çıkmaktadır ve göçün de temel konularından birini oluşturmaktadır. Dolayısıyla yasa dışı göç kavramını tanımlarken temel belirleyici unsur devletleri birbirinden ayrılmasını sağlayan sınırlar esas alınmaktadır. Devletler sınırların güvenliğinden ve düzenlemelerinden sorumludur. Devletler sınır düzenlemeleri arasında sınır geçişlerin kontrolü, sınırdan geçen kişilerin kontrolü ve

sınırda kalınacak süreyi belirlemeden sorumludur. Bu düzenlemelerin uygulanabildiği kişiler yasal göçmenleri oluştururken uygulanamadığı ise yasa dışı göçmenleri oluşturmaktadır (Topçuoğlu, 2018, s.510).

Küreselleşme kelimesinin kökeni "global" sözcüğüne dayanmaktadır ve 19.yy'dan itibaren literatürde yer almaya başlamıştır. Günümüzde "global" ifadesi "dünya çapı" anlamında kullanılırken "küreselleşme" kapsamı, yönü, sonuçları bakımından çok boyutlu süreç olarak analiz edilmektedir. Farklı kişiler tarafında çeşitli küreselleşme tanımları geliştirilmiştir. Örneğin, Kıvılcım küreselleşmeyi, üretim unsurlarının ülkeler arasında serbestçe dolaşımının artmasıyla sınırların önemini yitirmesi ve devletlerin küresel ekonomide kendilerine yer bulma çabaları olarak tanımlamaktadır. Bu çabaların sonucunda dünyanın farklı coğrafyalarındaki ülkeler arasında iletişimin ve dolayısıyla etkileşimin artmasıyla birlikte ülkelerin aldıkları kararlarda birbirlerinden bağımsız hareket edemez hale geldiklerini belirtmektedir (Kıvılcım, 2013, s.221). Aral ise küreselleşmeyi, devletler arasındaki uluslararası ilişkilerin karşılıklı olarak yoğunlaşması sonucu dünyanın mekân ve zaman açısında küçülmesi olarak tanımlanmaktadır (Aral, 2005, s.57). Lindberg ise benzer şekilde küreselleşmeyi, ülkeleri ve toplumları içinde bulundukları sınırların çok ötesine taşıyan ve onları başta ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel olmak üzere birçok etkiye açan bir olgu olarak tanımlamaktadır (Lindberg, 2012, s.2). Küreselleşmenin ortaya çıkışını açıklayan birçok unsur bulunmaktadır fakat literatürde iki neden üzerine daha fazla yoğunlaşılmıştır. Çetin'e göre küreselleşmenin birinci nedeni ikinci dünya savaşı ile soğuk savaşın sona ermesinin ardından ortaya çıkan ekonomik kriz olduğunu ifade etmektedir. Küreselleşmenin ikinci nedeni ise hızla gelişen bilgi ve iletişim teknolojisinde yaşanan hızlı gelişmeler olduğunu savunmaktadır (Çetin, 2015, s.75- 93). Daha genel bir perspektiften değerlendirildiğinde ülkelerin ekonomik çıkarlarını geliştirmek için farklı toplumlarla etkileşime girmesinin küreselleşmenin itici güçleri arasında yer almaktadır. Küreselleşme ve göç birbiriyle yakından ilişkilidir. Dolayısıyla küreselleşmeyle birlikte özellikle 20. yüzyılın yarısından itibaren göçte önemli bir artış gözlemlenmiştir. Artan siyasi ve etnik çatışmalar, ülkeler ve bölgeler arası eşitsizlikler, ekonomik, siyasi ve demografik olumsuzluklar kitlesel göçlerin ortaya çıkmasında ve artmasında etkili olmaktadır (Erat, 2017, s. 197-209). Küreselleşme işgücü piyasasını etkilediğinde doğal olarak toplumsal yapıyı ve göç olgusunu da etkilemektedir. Balan ve Radu'nun belirttiği gibi, ekonominin

küreselleşmesi ülkeler arasındaki eşitsizlikleri artırdığı için birçok insan ekonomik nedenlerle göç etme ihtiyacı hissetmektedir.

Sonuç olarak; küreselleşmenin insan yaşamının çok yönlü alanlarını biçimlendiren olumlu ve olumsuz etkileri aynı anda barındıran bir süreç olarak tanımlanmaktadır. Küreselleşmenin tetiklediği göç hareketleri bireylerin göç öncesi, göç sırası ve sonraki dönemlerde ekonomik ve psikososyal anlamda zorluklarla karşılaşmışlardır. Dolayısıyla küreselleşme ve göç olgusu birlikte ele alınmasıyla oluşan sorunlara yönelik bütüncül ve kapsayıcı politikaların geliştirme zorunluluğu yaratmaktadır.

1.5. Göçün Feminizasyonu

Bu çalışma, göç olgusunu toplumsal cinsiyet perspektifiyle ele alarak göçün feminizasyonu kavramını tarihsel ve kuramsal bağlamı içinde incelemektedir. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR) verilerine göre zorla yerinden edilen nüfusun cinsiyet dağılımı zaman içinde kadın ve erkek oranlarının birbirine yaklaştığını göstermektedir. Bu eğilim, göçün yalnızca erkek deneyimleri üzerinden okunamayacağını ortaya koymakta ve toplumsal cinsiyet temelli analizlerin gerekliliğine işaret etmektedir.

Göç literatüründe uzun süre erkeklerin göç deneyimleri merkeze alınmış, kadınlar ise çoğunlukla erkeğe bağımlı aile üyeleri olarak değerlendirilmiştir. Yirminci yüzyılın ortalarından itibaren bu yaklaşım eleştirilmeye başlanmış; özellikle kadın çalışmalarının gelişimiyle birlikte kadın göçü ayrı bir inceleme alanı haline gelmiştir. Kadın emeğine yönelik küresel talebin artması, hizmet ve bakım sektörlerinde kadın göçünün yoğunlaşması ve bu sürecin "küresel bakım zincirleri" kavramı çerçevesinde tartışılması, göçün feminizasyonu kavramının ortaya çıkmasında belirleyici olmuştur. Bu kavram, kadın göçmenlerin sayısal artışının ötesinde, göç süreçlerinde kadınların görünürlüğünün ve toplumsal rollerinin dönüşümünü ifade etmektedir.

Toplumsal cinsiyet perspektifine göre göç, emek piyasası, aile yapıları, sivil toplum ve kimlik süreçleriyle iç içe geçmiş, toplumsal olarak cinsiyetlendirilmiş bir olgudur. Kadın göçmenler sıklıkla düşük ücretli, güvencesiz ve geçici işlerde çalışmakta; ırksal ve cinsiyet temelli ayrımcılığa daha fazla maruz kalmaktadır. Buna karşın göç, bazı durumlarda kadınlara ekonomik özerklik, yeni beceriler ve sosyal

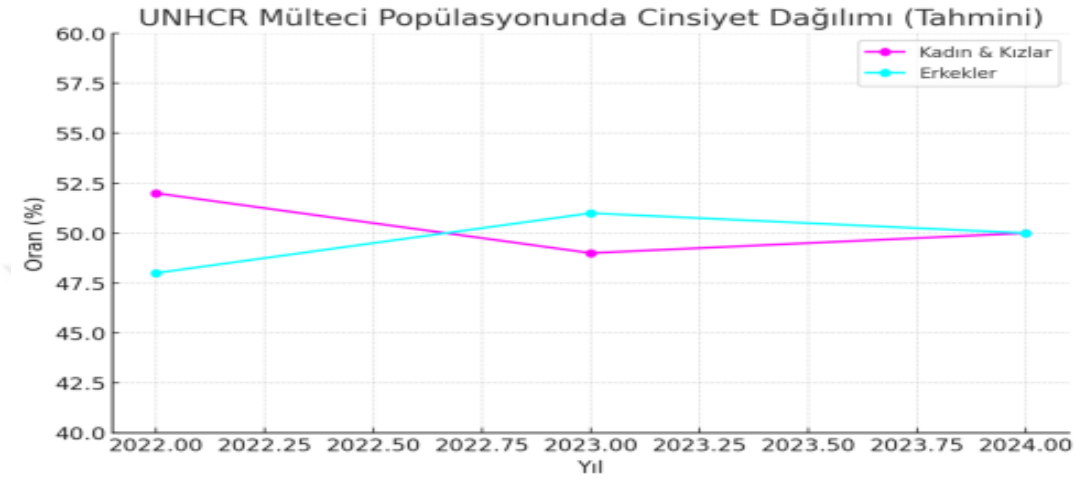
hareketlilik imkânı da sunabilmektedir. Bu ikili yapı, kadın göç deneyimlerinin tek boyutlu biçimde ele alınamayacağını göstermektedir.

Bu çalışmada feminist yöntem, göçün analizinde temel bir yaklaşım olarak benimsenmiştir. Feminist yöntem, bilginin tarafsız ve nesnel olduğu varsayımını sorgulayarak araştırmacının konumunu, güç ilişkilerini ve deneyim temelli bilgiyi merkeze alır. Kadınların ve dezavantajlı grupların deneyimlerini meşru bilgi kaynağı olarak kabul eden bu yaklaşım, göç çalışmalarında ihmal edilen anlatıların görünür kılınmasına katkı sağlamaktadır. Feminist metodoloji, yalnızca betimleyici bir analiz sunmakla kalmaz; aynı zamanda eşitsizliklerin dönüşümünü hedefleyen eleştirel ve politik bir duruşu da içerir.

Türkiye bağlamında göç ve kadın çalışmalarının geç geliştiği, uzun süre "toplumsal cinsiyetsiz göçmen" anlayışının hâkim olduğu görülmektedir. Ataerkil toplumsal yapı içerisinde kadınların göç kararları çoğunlukla aile içi güç ilişkileriyle şekillenmiş; kadınlar göç sürecinde ve sonrasında çok boyutlu eşitsizliklerle karşı karşıya kalmıştır. Feminist perspektifin göç çalışmalarına dâhil edilmesiyle birlikte, kadınların göç deneyimleri hem makro düzeyde politikalar hem de mikro düzeyde gündelik pratikler üzerinden yeniden değerlendirilmiştir.

Sonuç olarak göçün feminizasyonu, göç olgusuna erkek egemen bakış açısına alternatif bir çerçeve sunmakta ve kadınların göç sürecindeki etkin rollerini görünür kılmaktadır. Feminist yöntem ise bu sürecin analizinde epistemolojik ve politik bir araç olarak öne çıkmakta; göç çalışmalarında toplumsal cinsiyet temelli eşitsizliklerin anlaşılmasına ve dönüştürülmesine yönelik güçlü bir zemin oluşturmaktadır. Göçün feminizasyonu kavramı, kadınların göç süreçlerinde hem sayısal olarak daha görünür hale gelmesini hem de göç deneyimlerinin toplumsal cinsiyet ilişkileri çerçevesinde yeniden düşünülmesini ifade eder. Literatürde bu kavram, özellikle 1970'li yıllardan itibaren feminist çalışmaların etkisiyle gelişmiş ve göçün yalnızca erkek merkezli bir olgu olarak ele alınmasına yönelik eleştirilerle şekillenmiştir (Morokvasic, 1984). Feminist yaklaşım, kadınların göçte pasif ve bağımlı aktörler olarak tanımlanmasına karşı çıkarak, onların emek piyasasındaki konumlarını, bakım emeğini, aile içi rollerini ve yapısal eşitsizliklerle kurdukları ilişkileri görünür kılmayı amaçlar (Lutz, 2010). Bu çerçevede feminist yöntem, kadınların deneyimlerini meşru bir bilgi kaynağı olarak kabul eden, göç sürecini toplumsal cinsiyet temelli güç ilişkileri içinde ele alan eleştirel bir epistemolojik yaklaşım sunar (Harding, 1987; Hesse-Biber, 2014).

BM Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMYK) sayısal verilerine göre 123,2 milyon kişi çeşitli nedenlerle yaşadıkları bölgeden zorla göç ettirilmiştir. Yaklaşık olarak 8,4 milyon insanda ülke dışında sığınma arayan kesimdir (UNHCR, 2025). BMYK'nın verilerine göre cinsiyete göre göçmenler sınıflandırıldığında dünya genelinin toplamında erkek göçmenler en büyük göçmen kitlesini oluşturmaktadır. Gün geçtikçe bu oran kadın erkek eşitliğine doğru evrilmektedir.

Grafik 1. Yıllara göre Kadın ve Erkek Sayılarının Oransal Dağılımı

Kaynak: BMMYK (UNHCR) verilerinden derlenmiştir, UNHCR, 2025.

Literatür incelendiğinde 20.yy'ın başlarına kadar erkeklerin göçleri ele alınırken kadın göçleri geri planda kaldığı görülmektedir. 20. yy.'ın ortalarından itibaren bu durum değişmeye başlamış ve göçler içerisinde kadın göçleri ön plana çıkmaya başlamıştır. Kadın göçlerinin görünür olmaya başlamasıyla birlikte erkek göçleri eskiye nazaran etkisini yitirmeye başlamıştır (Lutz, 2010, s.1648). Zaman içerisinde bu durumda değişimler gözlemlenmiştir. Lutz'a göre değişimin en önemli nedenlerinden biri Kadın Çalışmaları departmanının kurulması olarak değerlendirilmektedir. Lutz'a göre değişimin diğer nedenleri arasında 1980'li yıllarla birlikte kadın emeğine yönelik küresel talep artması ve göçün feminizasyonu kavramı ortaya çıkmasıyla meydana gelmiştir. Lutz bu durumu "küresel bakım zincirleri" kavramıyla ifade etmektedir. Kadınlar ekonomik olarak erkeğe bağımlı olarak değil ekonomik bir aktör olarak sistemde yer almaktadır. Lutz'a göre değişimin diğer bir nedeni olan 1990'lı yıllardan itibaren göç ve kadın çalışmalarında eleştirel toplumsal cinsiyet yaklaşımının gelişmesiyle meydana gelmektedir (Lutz, 2010, s. 1650). Dolayısıyla göç sürecinin içerisine toplumsal anlamda cinsiyetlendirilmiş sivil toplum, emek piyasası, aile ve kimlik gibi unsurlar etkin olmaya başlamıştır. Buna örnek olarak

Morokvasic'in "kadınlar her zaman çalışır" (women always work) cümlesi bir simge olarak kabul görmüştür. Buna göre asıl mesele kadınların ekonomik faaliyetlerin içerisinde yer alıp almaması değildir. Asıl anlatılmak istenen kadınların her zaman çalışması aynı zamanda çalışırlarken çalıştıkları alanların ekonomik faaliyet kabul edilip edilmediği ön plana çıkmaktadır. Örneğin; bir fabrikada kadın nakış işlemesi karşılığında yaptığı işin karşılığında maaş almaktadır ama diğer taraftan evde ailesi için kocası ve çocukları için çalıştığında bu durum ekonomik faaliyet değildir ve bu iş karşılığında maaş almamaktadır (Morokvasic 1984, s. 888). Sonuç olarak Morokvasic göçmen kadınların çalıştıkları işlerin toplumsal cinsiyet bağlamında emek piyasasında gerçekleştiğini vurgulamaktadır. Bu durumun göçmen kadınları farklı şekillerde sınırladığını ifade etmektedir. Toplumsal cinsiyet bağlamında diğer bir sorun olarak kadın göçmenlerin ırksal ayrımcılık, cinsiyet ayrımcılığı ön plana çıkmaktadır (Morokvasic 1984, s. 891). Marokvasic çalışmalarında eleştirel bir yaklaşımla göç sürecine değinerek göçün kadın yaşamı üzerinde değişimine odaklanmıştır. Göçün kadın yaşamı üzerindeki değişimin ancak sosyo-ekonomik ve kültürel bağlamda ele alınabileceğini ifade etmektedir (Donata vd., 2006, s.4). Türkiye bağlamında ele aldığımızda göç ve kadın üzerine çalışmalar 1990'lı yıllara kadar "toplumsal cinsiyetsiz göçmen" fikriyle şekillenmiştir (Çoşkun vd., 2020, s. 70-81; Kaşka, 2020, s. 23-47; Williams vd., 2020, s. 7). Ataerkil toplum düşüncesinin hâkim olduğu yapıda kadın göçmenlerin süreçleri şekillenmeye devam etmektedir. Kadınlar çoğu durumda ailedeki erkeklere bağlı olarak göç etmeye karar vermektedir. Kadınların göç sırasında ve sonrasında birçok nedenle toplumsal cinsiyet eşitsizliğine maruz kaldığı görülmektedir. Çoğu kadın, diploması olsa bile göçten sonra iş bulmada vsorun yaşamaktadır. Göç eden kadınlar, özellikle mülteci statüsündeki kadınlar, yaşadıkları yerlerde, kamplarda ve çalıştıkları işlerde cinsel tacize maruz kalabilmektedir. Göçmenler arasında kadın göçmen oranının artması ve son dönem göç çalışmalarında toplumsal cinsiyet çalışmalarının etkisiyle kadınlar daha görünür hale gelmeye başlamıştır. Ancak kadınlar göç literatüründe ihmal edilmiş bir kesim olduğundan göç deneyiminin toplumsal cinsiyet bağlamında incelenmesi bir süre ertelenmiştir. (Çakmak, 2010, s. 52-53). Tüm göçmen grupları arasında, olumsuz etkileri en çok hissedenler doğal olarak kadın göçmenlerdir. Öte yandan göç genellikle ekonomik ve sosyal refah açısından daha gelişmiş ülkelere doğru olduğundan göçmenlerin daha iyi eğitim ve sağlık koşullarına erişmesini mümkün kılmaktadır (Berger, 2004).

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE MERKEZİ VE YEREL YÖNETİM DÜZEYİNDE GÖÇ POLİTİKALARI VE GÖÇÜN FEMİNİZASYONU

Türkiye tarihi incelendiğinde göçler bakımından zengin olduğu anlaşılmaktadır. Anadolu coğrafyasına gerçekleşen ilk göçler Orta Asya'dan yapılmıştır. Göç etmelerinin nedenleri arasında; olumsuz hava koşulları, o dönemin geçim kaynağı olan hayvancılık faaliyeti için kuraklıktan dolayı meraların yetersiz kalması yer almaktadır. Dolayısıyla insanlar geçim faaliyetlerini sürdürmek ve hayatta kalmak için yaşamları boyunca verimli topraklara göç etmişlerdir (Diyerbekirli, 1972, s.35-38). Göçler başlangıçta yakın yerlere yani iç göçler şeklinde olurken bu durum zaman geçtikçe dış göçlere uzak bölgelere dönüşmüştür. Kavimler göçü buna örnek olarak gösterilebilir. Orta Asya'da yaşayan toplulukların Batı yönüne itilmesiyle birçok kavmin yer değiştirmesine sebep olmuştur. Bu durum sonucunda Avrupa bölgesinde kültürel ve etnik değişimler yaşanmıştır (Kurat, 1972, s.18-19). Türk tarihinde Anadolu göçlerin ana güzergahıdır. Göçmen kavimlerden olan Kıpçak (Kuman), Peçenek, Oğuzlar bu bölgelere göç etmişlerdir. Anadolu coğrafyasında kitlesel göçler Malazgirt Savaşından sonra hız kazanmıştır (Erdoğan ve Kaya, 2015, s.15). Türk Tarihi boyunca yapılan göçler içerisinde göçmenlerin demografik yapıları incelendiğinde kadın ve erkek oranları hemen hemen eşit olduğu anlaşılmaktadır. Osmanlı dönemindeki göçlerin temel nedenleri arasında kaybedilen topraklar ve sınırların değişimi yer almaktadır. Osmanlı döneminde bir diğer önemli gelişme ise Balkan savaşları sonrası dönemi kapsamaktadır. Bu durum Cumhuriyet dönemi göç hareketinin temel nedenini oluşturmaktadır (Pustu, 2022, s. 46). Cumhuriyet döneminin ilk yıllarında Ulus-devlet oluşum sürecinin çıktısı olarak devlet oluşturma politikaları kapsamında göçler yaşanmıştır. Cumhuriyet döneminin ilk dönemlerinde yaşanan diğer bir gelişme Yunanistan'dan Anadolu'ya gerçekleştirilen nüfus mübadelesidir. Bu durum Türkleştirme politikasının bir sonucu olarak değerlendirilmektedir (Macar, 2015, s. 186). Bu dönemde Türkiye'ye gerçekleşen göçler sadece Yunanistan'la sınırlı kalmayıp Balkanlar ve Kafkasya'dan da göç almıştır. Türkiye göç hareketlerini etkileyen önemli bir gelişme ise II. Dünya savaşı sonrası Kalkınma politikalarıdır. 1960-1970 yılları arasında istihdam amaçlı Türkiye'den Avrupa'ya göçlerin yaşandığı görülmektedir. 1970'li yıllardan sonra ailelerle gerçekleşen kitlesel göçler sonucunda Türkiye'den Avrupa'ya göç oranlarında artış yaşanmıştır (Abadan Unat, 2015, s.265).

Günümüzde Avrupa'daki Türk nüfusunun yaklaşık 6 milyon olduğu tahmin edilmektedir. Son dönemlerde yaşanan göç hareketleri önemli bir paya sahiptir. 2011 ve sonrası dönemde özellikle Arap Baharı dönemin Ortadoğu ve Suriye'den Türkiye'ye göçlerde artış yaşanmasına neden olmuştur. Cumhuriyetin ilanından 2015 yılına kadarki dönemde Türkiye'ye gelen göçmen oranı yaklaşık olarak 1,7 milyon iken 2011 yılından sonraki dönemde Suriye'de yaşanan iç savaşın etkisi önemli bir etkendir ve bu oran üç milyonu bulmuştur (Yıldız, 2018, s.64).

21.yy'dan sonra kadın göçünün giderek artması dönüm noktası olarak değerlendirilmektedir (Sharpe, 2003, s.1). Son yıllarda göç hareketleri giderek artmakta ve kadınlaşmakta olduğu görülmektedir (Kofman vd., 2000, s.1). Günümüzde kadın göçmenlerin sayısı tahmini olarak nerdeyse tüm göçmenlerin yarısını oluşturduğu varsayılmaktadır. Toplumda cinsiyet perspektifinden değerlendirildiğinde konum itibariyle kadın ve erkek arasında farklılıklar bulunmaktadır aynı zamanda toplumda kadınlar ikincil bir konumdadır (Dobrowolsky, 2006, s.17). Göç kararlarında en önemli etken ekonomik nedenlerdir. Çünkü en başta kişilerin bakmakla yükümlü oldukları ailelerin geçim derdi öncelikler arasında ilk sırada yer almaktadır (Harzig, 2003, s.23). Göç sürecinde cinsiyete göre değişimler gözlemlenmiştir. Bu konuda göçte eğilimler erkek ve kadınlara göre farklılaşabilmekte hatta göç rotalarında da farklılıklar görülebilmektedir. Dolayısıyla hedef ülkelerin yapısal olarak işgücü piyasalarındaki dinamiklerinin şekillenmesi cinsiyete göre değiştiği bilinmektedir. Tüm bu gelişmelerden sonra göç çalışmalarında toplumsal cinsiyet ilişkileri ve erkek ve kadınların göç deneyimleri daha sık yer almıştır. Göç süreçlerinde kadınların yer almasında kadın bağımsız bir birey olarak ele alınmakta fakat kadın bir anlamda arkadaşlık, dostluk ya da hemşerilik bağlarına güderek göç ettiği de değerlendirilmelidir (Harzig, 2010, s.25). 1970'li yıllara kadar yapılan kadın göçleri cinsiyet körü olarak ifade edilmektedir. Bu bağlamda kadınların göç süreçlerinde özellikle Batı Afrika'ya yapılan göçlerde kadınlar erkelere göre pasif olarak ele alınmıştır veya daha çok kırsal kesimlerde kadınlar evlerinde kalarak eşlerini bekleyen ev işleri yükümlülüklerini yerine getiren figürler olarak değerlendirilmektedir. Fakat göç süreçleri sadece aile bağlamında değil iş gücü, eğitim ya da sığınma amacıyla da gerçekleşmektedir (Kofman vd., 2000, s.2). 1970'li yıllardan sonra durum değişmeye başlamıştır. Göç süreçlerinde ataerkil yapının getirmiş olduğu erkek merkezli yaklaşımdan kopmalar olmuş çalışmalarda kadın göç

deneyimlerine yer verilmeye başlanmıştır. Özellikli feminist göç çalışmalarında kadınların göç deneyimlerine daha fazla yer verilerek görünürlüğün artırılması amaçlanmıştır. Ataerkil toplumsal yapıda hedef ülkelerde göçmen kadınların ikincil konumda olmalarına çözüm bulunmaya çalışılmıştır. 1980 yılından itibaren feminist perspektifte kadınların statüleri ve konumları daha eşitlikçi yapıda ve sosyal yaşamda işgücünde yer almaya başlamalarıyla refah düzeylerinde artış yaşanmıştır (Kofman vd., 2000, s.3). Bu durumda 1980'li yılların sonunda feminist göç çalışmalarında yapısal anlamda yaşanan sosyo-ekonomik değişimler ve dönüşümlerle birlikte kadın göçleri konusu yer almıştır. Sovyetler birliğinin çökmesiyle birlikte bu bölgede kadınların göçünde artış yaşanmıştır. Benzer bir gelişme 1990'lı yıllarda Güney Doğu Asya'da yaşanmıştır. Sıcak para krizleri nedeniyle kadın yoksulluğunda artış görülmüştür. Genellikle Güneydoğu Asya ülkelerinde kadınların konumları çok daha farklıdır. Örneğin ev geçimini kız çocuklarından beklemektedirler. Asyalı göç eden kadınlar arasında niteliksiz işgücüne sahip bireyler genelde aileler geçimini fuhuş veya ev hizmetlerinde çalışarak karşılamaktadırlar. Güneydoğu Asya'da genel olarak kadınlar güçlü toplumsal bağlara sahiptir bundan dolayı göçmen olarak gelenlerle kolay bir şekilde iletişim kurulabilmekte ve istihdam sunulabilmektedir. Göç veren Asya ülkelerinde kadınların göç sürecinin etkinliğinin artırılmasında hükümetler aktif olarak rol almaktadır. Güney Doğu Asya kadınları göç ettikleri ülkede genelde istihdam sağladıkları alanlar ev hizmetleri ve fuhuştur. Sovyet ülkelerinde ise kadınlar nitelikli işgücü nitelikleri yüksektir çünkü eğitim düzeyleri yüksek ve meslek sahibidirler. Feminist göç çalışmalarında son 10 yıl içerisinde ele alınan konu ev içi hizmetler ve fuhuş sektöründe çalışan kadınların deneyimlerini içeren çalışmalarda artış yaşanmıştır. Kadınların göç etmesini destekleyen liberal göç politikaları Filipinler, Endonezya ve Sri Lanka'da hakimdir. Bangladeş'te ise bu durum çok farklıdır. Göç eden kadın ailesinden erkek bir üyenin onay almaması gerekmektedir (Ghosh, 2009, s.1). Kofma'a göre göç literatürü incelendiğinde kadın göçmenler emek göçü daha az vasıflı alanlarda incelenirken beyin göçünün ise kadınlarda görünmezliği vurgulamaktadır bu durumu ise cinsiyet körü yaklaşımın sonucu olarak değerlendirmektedir. Sonuç olarak kadınlaşan göç politikalarında iş gücü artışının temel yansıması ise fuhuş ve ev hizmetleri sektörü olduğu ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla kadınların özellikle bu sektörlerde yoğunlaşmasının nedenleri cinsiyet ilişkileri temelinde sorgulanmıştır. Aynı zamanda var olan sektörel ayrışma cinsiyet, sınıf ve ensitise alanında da sorgulanmalıdır. Feminist perspektif çalışmalarında göç

politikalarında aile stratejileri ve güç bağlamımda kadınlar üzerinde nasıl etki uyandırdığına yer vermiştir. Bu durumda göç kadınlar açısından ülkelerindeki ataerkil düzene karşı direnç ve mücadele biçimidir (Kofman, 2004, s.1). Sonuç olarak ekonominin daha da kötüleşmesi krizin derinleşmesi ve neoliberal politikaların artmasıyla birlikte göç eden kadınların aileleri daha da bağımlı hale gelmişlerdir ve bu da kadınların üzerinde büyük bir sorumluluktur.

2.1. Göç Politikası

Göç politikaları, göç alan ülkeye özgün düzenlemeleri içermektedir. Türkiye'de göç politikası genel anlamıyla "belirli hedeflere ulaşmak için belirli araçlarla ve belirli bir zaman diliminde erişmek" olarak tanımlanmaktadır (İçduygu ve Kirişci, 2009). Dolayısıyla bu tanıma göre göç politikasından bahsedebilmek için göç politikasının temel amaçları, bu hedeflere ulaşabilmek için kullanılan araçlar ve son olarak bu amaçları gerçekleştirebilmek için belirlenen sürenin planlanması gerekmektedir. Bir ülke göç politikası oluşturmaya karar verdiğinde ilk yapacağı eylem göç ülkesi olup olmama konusuna karar vermesi gerekmektedir. Bu durumda uluslararası ilişkiler literatüründe iki politikadan bahsedilebilmektedir. Bunlar açık ve kapalı kapı politikalardır. Açık kapı politikasını benimseyen ülkeler "göç ülkesi" olmaya karar vermiş ülkelerdir. Kapalı kapı politikasını benimseyenler ise tam tersi "göç almayan ülke" olarak adlandırılmaktadır (Geddes, 2003, s.1). Günümüzde küreselleşmenin etkisiyle ülkeler göçmenlere kapılarını tam anlamıyla kapalı tutamamaktadır bu nedenle tam olarak kapalı kapı politikasının izlendiğinden bahsedilemez (Hollifield, 2004, s.885- 992; Toksöz, 2006, s.1). Genel olarak göç politikaları; önleyici, teşvik edici ve seçici politikalar olmak üzere üçe ayrılmaktadır. Önleyici politikalar, ülkelerin göç hareketlerini tehlikeli gören ve önlem alınmasını savunan politikalardır. Ülkeler göçü önlemek için her türlü araca başvurmaktadır. Sınırlarda sıkı kontrol uygulamaları ve kaçak göçmenleri sınır dışı etme alınan önlemler arasındadır. Teşvik edici politikalar uygulayan ülkeler ise göçü teşvik edici yönden politikalar uygulamaktadır. Bu tür politika uygulayan ülkeler genelde yeterli işgücü bulunmamasından dolayı çevre ülkelerden işgücü alabilmek adına göçü teşvik etmişlerdir (Koser, 2007, s.1). Seçici göç politikasına göre, ülkeye gelen göçmenleri niteliklerine göre değerlendirmektedir. Ülkeye yüksek nitelikli işgücünü çeken politikadır. Temel amaç göçmenin ülkeye sağlayacağı yarardır. Ülkeler göç almaya karar verdiklerinde ikinci olarak yapacakları adım, ne kadar göçmen alacaklarını karar vermeleridir. Son olarak

ise göçün toplumsal sonuçları karşısında devletler göçmen politikalarında düzenlemeler yapması gerekmektedir (Cornelius ve Tsuda, 2004, s.1). Türkiye'nin jeopolitik konumu nedeniyle göç yolları üzerinde yer almaktadır. Cumhuriyet tarihi boyunca hiç değişmeden kalan bu süreç, Suriyedeki iç karışıklık ve takip eden savaş ile birlikte Türkiye güvensiz ve istikrarsız ülkelerden düzensiz göçler alarak dünyada en fazla yabancı bulunduran ülke konumuna gelmiştir. Türkiye coğrafi konumu itibariyle çatışma ve iç karışıklık yaşanan yerlere yakındır ve bölgeye olan yakınlığından dolayı en güvenli ulaşılabilecek konumda yer almaktadır. Dolayısıyla Türkiye uluslararası göçlerin hem hedef hem de transit ülke konumunda yer almaktadır (Sağı ve Aşkın, 2021, s.15).

Kamu politikası özelinde göç politikaları incelendiğinde literatürde kamu politikası üzerinde ortak birliğe varılmış bir tanım bulunamamaktadır. Genel olarak kamu politikası toplumda ortaya çıkan ekonomik ve sosyal sorunları iyileştirmek amacıyla oluşturulmuş müdahalelerdir. Anderson'a göre kamu politikası; kurumların ya da bireylerin bir sorunu çözmek için yapmış oldukları amaçlar bütünüdür (Anderson, 1975, s.2). Biçer ve Yılmaz'a göre kamu politikaları oluşturma sürecidir. Kamu politikaları toplumsal problemleri çözülmesini ve yenilikçi çözümler sunmasını savunmaktadır (Biçer ve Yılmaz, 2009, s. 45- 84). Bu bağlamda sorunların çözümüne yönelik idari anlamda düzenleme yapılması, yasa çıkarma sorunların çözümüne ilişkin en uygun çözüm yollarından birini seçmektedir (Kaptı, 2011, s. 31 -32). Kamu politikası bağlamında göç olgusu incelendiğinde devletin belirli amaçları doğrultusunda göç hareketleri özelinde ele alınan sınırlandırma, stratejiler ve düzenlemelerin bütününü ifade etmektedir (Geddes, 2003, s.1). Uluslararası sistemde bu politikalar ülkelerin ihtiyaçlarına göre ekonomik ihtiyaçları, güvenlik endişeleri, toplumsal uyum hedefleri ve uluslararası yükümlülükleri doğrultusunda geliştirilmektedir. Örneğin; gelişmiş ülkenin iş gücü açığı olan göç politikalarında seçici olurken göç baskısı yaşayan toplumlarda ise bu durum önleyici politikalar geliştirilmektedir (Hollifield, 2012, s.1). Kamu yönetimi içerisinde göç politikalarının konumu ve yerinin şekillenmesi 20.yy. uluslararası göç dalgalarının yaşanmasıyla birlikte daha belirgin şekilde hissedilmeye başlanmıştır. Dolayısıyla bu dönemde devletler tarafından göçü kontrol edebilmek amacıyla yasal zeminde birtakım kurum ve idari yapılanmalar kurulmuştur. Örneğin; AB örneğini ele alırsak göç politikaları sadece ulusal düzeyde değil çok katmanlı yönetişim mekanizmalarıyla birlikte

değerlendirilmektedir (Boswell ve Geddes, 2011, s.1). Göç politikaları yalnızca göçmenleri değil göç ettikleri toplumları da etkilemektedir. Bundan dolayı kamu politikalarında "katılım" ve "sosyal uyum" politikaları öne çıkmaktadır (Penninx, 2007, s. 1-15). Özetle kamu politikasında göç olgusu yalnızca göçmenlerin yönetimi ve sınırların korunmasıyla ilişkili değil aynı zamanda sürdürülebilir kalkınma, toplumsal adalet ve insan haklarıyla yakından ilişkilidir.

2.2. Merkezi Yönetimin Göç Politikası

Türkiye tarih boyunca sürekli göç alan ülkedir çünkü önemli geçiş güzergâhları üzerinde yer almaktadır. (Www. goc.gov.tr, 2022). Osmanlının dağılmasının ardından çeşitli bölgelerden göç almıştır bu durum göç politikalarını şekillendiren önemli etkenlerden biri olarak görülmektedir. Cumhuriyetin kuruluşunun ilk dönemleri önemli politikalar geliştirilmiştir. Bunlardan bir tanesi 1934 yılında kabul edilmiş olan 2510 sayılı İskân kanunundur. Göçmen mensuplara kanununa göre Türkiye'ye göç etme hakkı şarta bağlanmış ve yalnızca Türk soylu göçmen mensuplara hak tanınmıştır. Soğuk savaş zamanı göç politikalarını önemli ölçüde etkilemiştir. Çünkü bu dönemde sınır kapılarının büyük bölümü kapalıdır. Türkiye NATO'ya üyeliği ile birlikte önemli göç sirkülasyonuna maruz kalmıştır. Göç politikalarında etkili olan diğer bir gelişme ise Türkiye'nin çekince ile Cenevre sözleşmesini imzalamasıdır. AB'ye üyelik süreci Türkiye'nin göç politikasını etkilemiştir. Türkiye göçler ile ilgili hukuki ve idari anlamda yasal düzenlemeler yapmıştır. Yukarıda da denildiği üzere göç hakkında Türkiye'de ilk düzenleme 1934 tarihinde 2510 sayılı İskân kanunudur. Zaman içerisinde yasal olarak bu düzenlemeye ek 5683 sayılı Yabancıların Türkiye'de ikamet ve Seyahat Hakları Kanunu ve 5682 sayılı Pasaport Kanunu örnek verilebilir. Türkiye'nin son zamanlarda yoğun göçe maruz kalması tekrar göç politikalarının şekillenmesi ve değişimine neden olmaktadır (Örselli ve Bahanoğlu, 2016, s.s. 2063-2072). Dolayısıyla Türkiye'nin göç hareketlerinde yaşanan değişim ve dönüşüm neticesinde hedef ülke konumunda yer almıştır ve yeni güncel politikaların oluşmasına zemin oluşturmuştur. Bu durumda göç konusunda düzenlemeler yapılmış ve güncel politikalar geliştirilmiştir. Bu düzenlemelerden biri 2013 yılında Resmî gazetede yayımlanan 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunudur (www. goc. gov. tr, 2022). Yabancı ve Uluslararası Koruma Kanunun birinci maddesinde yabancıların Türkiye'ye giriş ve çıkışlar ve Türkiye'den koruma talebinde bulunan yabancılara ilişkin düzenlemeler yer almaktadır. Geçici koruma altında yabancılara

ilişkin yasal hakları ve statüleriyle ilişkili yeni düzenleme yapılarak 6383 sayılı Geçici Koruma yönetmeliği çıkarılmıştır. Bu kanuna göre, Türkiye'ye Avrupa dışından kitlesel olarak göç eden kişilere Geçici Koruma Statüsü sağlanmıştır. Bu yönetmeliğe göre Türkiye'ye göç eden Suriyeli göçmenler geçici koruma statüsünde oldukları belirtilmiştir. Türkiye için coğrafi konumu nedeniyle göç politikası, dönemde siyasi güç ve devlet yönetimi açısından önemli bir gündem maddesi olmuştur. Yakın coğrafyada yaşanan siyasi, sosyal ve ekonomik olayların Türkiye'nin göç politikası üzerinde etkili olduğu düşünülmektedir. Bazı çalışmalarda Türkiye'nin göç tarihi üzerine tespit ve sınıflandırmalar yapılarak bu düşünceye açıklık getirilmeye çalışılmıştır. Türkiye'nin göç tarihi, bu konuda farklı sınıflandırmaların kronolojik olarak sıralandığı anlaşılmaktadır (Goularas ve Sunata, 2015, s.16-20). Türkiye'deki göç hareketleri çerçevesinde tarihsel süreç içerisinde günümüzdeki gelişmelerin hareket halinde olduğu dört temel dönemde ele alınmaktadır. Bu dönemler şu şekilde sıralanmaktadır: 1923-1950 birinci dönemi, 1950-1980 ikinci dönemi, 1980 sonrası üçüncü dönem (İçduygu vd., 2014, s.53). Dördüncü dönem 2011 yılından bu yana Suriye'deki iç savaşın başlamasından itibaren kabul edilmektedir (Güder, 2016, s.131). Birinci dönemin amacı Türk ırkına ve kültürüne sahip göçmenlerin Türkiye'ye yerleştirilmesi olarak adlandırılmaktadır. Bu doğrultuda ilk dönemde çeşitli çalışmalar yapılmıştır (Okutan, 2009, s.1, İçduygu vd., 2009, s.1; ORSAM, 2012, s.15; Demirhan ve Aslan, 2015, s.37). İkinci dönem, ulus-devlet kuruluşunun tamamlandığı sanayileşme adımlarının ve kentleşme sürecinin ön plana çıktığı bir dönemi kapsarken bir yandan da yurtdışından gelen Türk göçmenler ve göç Yurt dışı hareketliliğini devam ettirmiştir. Bu dönemde Cenevre Sözleşmesi'nin imzalanmasıyla birlikte Türkiye'deki göç politikaları yeniden şekillenmiştir (İçduygu vd., 2014, s.53-58). 1980'den bu yana Suriye iç savaşına kadar olan dönem ise dünyada toplumsal, siyasal ve ekonomik değişimlerin yaşandığı ve Türkiye'nin kitlesel göç hareketleriyle karşı karşıya kaldığı, dönüşümler yaşadığı ve transit ülke konumuna geldiği bir dönemi kapsamaktadır. Son olarak 2011 yılında Suriye'de iç savaşın patlak vermesiyle birlikte Türkiye'de göç politikaları konusunda tartışmalar yoğunlaşmış ve bu yönde çok kapsamlı adımlar atılmaya başlanmıştır (Tekelioğlu vd., 2015, s.23; Güder, 2016, s.130; İçduygu, 2016, s.279-282). Bu bağlamda 1980-2010 arasına ayrı bir parantez açmak gerekmektedir. Türkiye'de 1980 sonrası dönemde yabancıların statüsü ve iltica sistemi açısından hukuki ve idari düzenlemeler bağlamında önemli gelişmeler yaşanmıştır. Örneğin 1994 yılında İltica ve Sığınma Yönetmeliği'nin yayımlanması,

2002 yılında Vatandaşlık Kanunu'nda değişiklik yapılması ve 2003 yılında Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun'un kabul edilmesi öne çıkmaktadır. Bu düzenlemelerin amacı, göç ve iltica rejimini ve bu konudaki politika ve uygulamaları dünyadaki gelişmelerle uyumlu hale getirmektir (Şirin Öner, 2018, s.27-28). Türkiye'nin göç politikası açısından ikinci önemli unsur ise Suriye'deki iç savaş sonucu 2011 yılında başlayan yoğun göç hareketleriyle ele alınmasıdır. Türkiye'de uluslararası koruma altında bulunan göçmenler açısından ortaya çıkan çeşitli sorun alanları çerçevesinde "geçici koruma" statüsü, bu sürecin hem örgütsel hem de örgütsel boyutları açısından son dönem göç politikasını önemli ölçüde etkilemiştir (Tekelioğlu vd., 2015, s.23). Başka bir deyişle, dikkatlice incelendiğinde, özellikle Suriye'deki iç savaştan sonra gerçekleşen göç sürecinin, Türkiye'nin siyasi ve ekonomik yapısının ve politikalarının işleyişini ciddi şekilde etkilediği görülmektedir. Türkiye'nin göç yönetim politikası, uluslararası antlaşmalar ve sözleşmeler kapsamında yapılan düzenlemeler AB müktesebatına uyum ve ulusal hukuk kaynakları tarafından şekillenmiştir. Ayrıca ulusal programlar, ilerleme raporları, kalkınma programları, göç strateji belgesi, iltica strateji belgesi ve iltica ve göç eylem planı da göç ve mültecilere yönelik politikaların şekillendirilmesinde etkilidir (Demirhan ve Aslan, 2015, s.43). Türkiye'de göç yönetimi sürecinde öne çıkan ulusal hukuk kaynaklarından bazıları şu şekilde sıralanabilir: (BMMYK ve İçişleri Bakanlığı, 2005, s. 8-9; Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2018b):

- 2510 sayılı İskân Kanunu
- Yabancıların Türkiye'de İkamet ve Seyahatleri Kanunu
- 5682 sayılı Pasaport Kanunu
- 4033 sayılı Vatandaşlık Kanunu Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu
- Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanunun Uygulanmasına Dair Yönetmelik
- Kabul, Barınma ve Geri Gönderme Merkezleri Yönetmeliği
- Geçici Koruma Yönetmeliği

Türkiye'de göç yönetimi ve bu doğrultuda son dönemde yapılan mevzuat düzenlemeleri açısından en önemli dönüm noktalarından biri de 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun kabul edilmesidir. Kanunla düzensiz göç, düzenli göç, uluslararası koruma, geçici koruma, insan ticareti mağdurlarının korunması,

uyum, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün teşkilatı, komiteler ve komisyonlar gibi önemli konuların düzenlendiği anlaşılmaktadır (Apan, 2018, s.34). 6458 sayılı Kanun ile kendi ülkesinden ayrılarak başka ülkelere giderek sığınma talebinde bulunan yabancılara mülteci statüsü, şartlı mülteci statüsü, ikincil koruma statüsü ve geçici koruma statüsü olmak üzere dört tür uluslararası koruma statüsü sağlanmıştır. İlk üç koruma türü daha çok bireyseldir. Ancak geçici koruma süresi kitlesel hareketlilik halinde veya bireysel bir durumda toplu halde Türkiye'ye gelenlere tanınan bir hukuki statüyü ifade etmektedir. Türk kamu yönetimi ve hukuk sistemi açısından geçici korumanın ilk kez 6458 sayılı Kanun'un 91. maddesi ile düzenlendiği görülmektedir. Geçici korumanın şartları bu madde kapsamında belirlenmiş olup bu doğrultudaki usul ve esaslar Bakanlar Kurulu tarafından hazırlanacak bir yönetmeliğe bırakılmıştır (Ekşi, 2016, s.19-21). Bu bakımdan Geçici Koruma Yönetmeliği bir diğer önemli hukuki kaynak olmuştur. Yönetmeliğin temel amacı, geçici koruma işlemlerine ilişkin usul ve esasları düzenlemektir. Bu nedenle göç yönetiminde önemli bir rehberdir. Son yıllarda göç yönetimi politikası açısından önemli bir referans noktası olan bu yönetmelik geçici koruma altındakilere sağlanacak tüm hizmetlerin AFAD koordinasyonunda yürütüleceğini belirtmektedir. Aynı zamanda sağlık, eğitim, işgücü piyasasına erişim ve sosyal yardım ve hizmetler gibi hizmet kategorilerinde sorumluluklar dağıtılmıştır (Geçici Koruma Yönetmeliği, 2014, s.1). Özetle Yabancı ve Uluslararası Koruma Kanunu ve Geçici Koruma Yönetmeliği, son yıllarda Türkiye'deki göç politikası açısından çok önemli bir role sahiptir. Türk kamu yönetimi açısından göç politikası ve idari yapının muazzam değişimi ve dönüşümü bu son yasal düzenlemeler çerçevesinde gerçekleşmektedir. Türkiye'nin göç yönetimi incelendiğinde yetki ve görev bakanlıklara bırakılmıştır.

Türkiye'nin göç yönetimi süreci değerlendirildiğinde Türkiye Osmanlı döneminden beri göç ile tanışık bir ülke olmasına karşın hukuki zemine oturtulması 2013 yılından sonrası olarak ele alınmaktadır. 2013 yılında Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) oluşturulmuştur (Çiçek ve Taylan, 2021). YUKK'un yürürlüğe girmesiyle birlikte kamu yönetiminde göç yönetiminde değişiklikler meydana gelmiştir. Yasal düzlenmeyle birlikte ilk sorumlu yapı İçişleri Bakanlığına bağlı Göç İdaresi Genel Müdürlüğüdür. Günümüzde müdürlük statüsü kaldırılarak başkanlık statüsü getirilmiştir.

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün il teşkilatı olarak hizmet veren İl Göç İdaresi Müdürlüğü, 81 ilde yerel düzeyde göç sürecinin yönetiminde önemli bir yapıdır. Ayrıca, yasaya göre il teşkilatı kapsamında geri gönderme, kabul ve barınma merkezleri ve insan ticareti sığınma evleri bulunmaktadır. İl Göç İdaresi Müdürlüğü'nün sorumlulukları aşağıdaki gibi belirtilebilir (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü İl Teşkilatının Kuruluşu, Görevleri ve Çalışmaları Hakkında Yönetmelik, 2013): Yabancıların Türkiye'ye giriş ve kalışları, Türkiye'den çıkışları ve sınır dışı edilmeleri, Uluslararası koruma, geçici koruma ve insan ticareti mağdurlarının korunmasına ilişkin iş ve işlemleri yürütmek. AFAD' ın taşra teşkilatı İl Afet ve Acil Durum Müdürlükleridir. Valinin sevk ve idaresinden sorumlu olduğu İl Afet ve Acil Durum Müdürlükleri, il afet ve acil durum yönetimindeki sorumluluklarının yanı sıra, geçici koruma altındaki kişilere yerleştirilenler için hem barınma merkezleri hem de şehirlerdeki hizmetler açısından faaliyet göstermektedir (Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi no. 4, 2018, Madde 52). Millî Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı ve Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın il müdürlükleri de göç yönetimi sürecinde aktif olarak çalışmaktadır. Özellikle İl Milli Eğitim Müdürlükleri ve İl Sağlık Müdürlükleri, geçici koruma altındaki bireylere eğitim ve sağlık olmak üzere iki ana hizmet alanında hizmet sunma sürecini yürütmektedir. Öte yandan Öte yandan Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlükleri hem Psikososyal Destek Bürolarında hem de İl Müdürlüklerinde geçici koruma altındaki bireylere psikososyal destek hizmetlerinin, özellikle rehberlik ve danışmanlık hizmetlerinin sunulmasında önemli bir işleve sahiptir (Gedikkaya vd., 2017, s.116).

Bu bulgular ve bilgiler ışığında, merkezi yönetimin politikalarının taşra düzeyinde uygulanması İl Göç İdaresi Müdürlüklerinin dış göçle gelen kişilerin kayıt altına alınması, istatistik tutulması, oturma izni verilmesi ve sınır dışı edilmesi gibi çeşitli görevleri yerine getirdiği anlaşılmıştır. Ayrıca, il sınırları içerisinde bulunan çadır kent ve konteyner kentlerin yönetiminden Afet ve Acil Durum İl Müdürlükleri sorumlu tutulmuştur. Bu kapsamda barınma, beslenme, giyim, sağlık ve eğitim gibi hizmetler İl Göç İdaresi Müdürlükleri ile koordineli olarak yürütülmektedir. Sonuç olarak, yerel düzeyde göç yönetimi kamu yönetimi perspektifinden incelendiğinde, 6458 sayılı Kanunda yerel yönetimlere yalnızca paydaş rolü verildiği ve yerel yönetimlerin yetki, görev ve sorumlulukları konusunda belirsizlik olduğu görülmektedir. Ayrıca belediyelerin göç yönetim süreci açısından aktif sorumluluk

üstlendiği sosyal yardımların dışında, göçmen bireylerin entegrasyonu ve yöntemi konusunda da bir sorun olduğu tespit edilmektedir (Demirhan ve Aslan, 2015, s.52; Küçükyağcı, 2017, s.486).

2.3. Yerel Yönetimin Göç Politikası

Yerel yönetimler ulusal sınırlar içinde toplu halde yaşayan bireylerin ortak ve yerel anlamda ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla hukuki zeminde oluşmuş anayasal kuruluşları ifade etmektedir (Yıldırım, 1990, s.7).

Bazı ülkelerde yerel idare ve merkezi idare arasında eşitsiz güç dağılımları görülmektedir. Yerel idareler merkezi idareleri yok sayarak merkezi idarelere rağmen karar alabilmektedir ya da baskı uygulayabilmektedir. Örneğin; 2012 yılında Hollanda hükümeti kayıt dışı göçmenlere belediyelerin konaklama ve yiyecek yardımı yapmasını yasaklamıştır. Bu yasağa rağmen birçok belediye ve STK'lar bu durumun Avrupa Sosyal Haklar Şartına aykırılık gerekçesiyle karara karşı çıkmışlardır (ESCR, 2014, s.1). Dolayısıyla bu örnekte görüldüğü gibi yerel yönetimler merkezi yönetimlerin karşısında önemli bir güç unsuru haline gelmektedir. Yerel yönetimlerinin etkin güç unsuru konumuna gelmesinin ekonomik politik bir temele dayanmaktadır. 1990'lardan sonra küresel ve siyasal sistemde tek egemen güç kapitalizmdir. Kapitalizmin temel ideolojisinden oluşan liberalizmin şekillenmesi sonucunda neo-liberalizm şeklinde sistemde yer almaktadır. Neoliberal yaklaşım siyasal, ekonomik ve sosyal boyutlarda bireysel merkezli yaklaşımı ele almaktadır. Bu durum birey merkezli yaklaşımın neticesinde bireye en yakın merkezi yaklaşım görülen yerel yönetimlerin en geniş yetkilere sahip olması, bağımsız ve güçlü olması gündeme getirmiş ve yerel yönetimlerin güçlendirilmesi fikri desteklenmektedir. Sonuç olarak neoliberal yaklaşımın merkeziyetçi devletlerde hizmetlerin demokratik ve rasyonel olmadığı kaynakların ise verimli kullanılmadığı ileri sürülmektedir. Bu durumdan dolayı yerel yönetimlerin mali, yetki ve kapasite açısından güçlendirilmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır (Ataay, 2006, s.180-182). Yeni kamu yönetimi anlayışı çerçevesinde devlet, kamu ve özel ortaklığı bağlamında yerelleşme başlamış, devlet bazı görevlerini yerel yönetimlere devretmiştir. Bu bağlamda devlet bazı kamusal görevlerini yerel yönetimlere devrederek kamu- özel ortaklığı modelini geliştirmiş ve hizmet sunumunda çok aktörlü bir yapıya dönüşüm sağlanmıştır. Türkiye'de yerel yönetimler Anayasa madde 127'ye göre *"mahallî müşterek nitelikteki ihtiyaçları karşılamak üzere kurulan, karar organları seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan*

idari ve mali anlamda özerkliğe sahip kamu tüzel kişileri" olarak tanımlanmaktadır. Mahalli müşterek ihtiyaç kavramıyla anlatılmak istenen çevre düzenlenmesi, kent içi ulaşım, su- kanalizasyon sorunları kentlerin demografik anlamda dönüşümleriyle birlikte büyükşehirlerde yoğunlaşan göçmen nüfusundaki artış bu bağlamda yerel düzeyde yaşanan koruma, barınma ve temel hizmetlere erişim gibi yeni ihtiyaçların çıkmasına neden olmuştur. Bu nedenle mahalli müşterek ihtiyaç kavramıyla sadece yerleşik nüfus değil göçmenleri de içine alacak şekilde genişletilmesi gerekliliği ön plana çıkmaktadır (Keleş, 2016, s. 93).

Günümüzde yerel yönetimlerin yetkilerini ve etki düzeylerini merkezi hükümetle birlikte paylaşan önemli bir güç olduğu görülmektedir. Yerel yönetimlerin bu etkin gücü sadece kent politikalarında karşımıza çıkmamakta aynı zamanda göç politikalarında da önemli bir unsur olarak değerlendirilmektedir. Göç yönetim sürecinde birçok kurum sürece aktif olarak katılma sağlarken diğer taraftan göçten en fazla etkilenen kentlerde yönetimden sorumlu olan belediyelerin ulusal göç yönetiminde yeri net değildir. Hukuksal zeminde 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK)'ta göçmenlerle ilgili sorumlulukları merkezi yönetimde en yakın kurum olan belediyeler pasif olarak geri planda yer almaktadır. Özetle hukuksal zeminde ulusal göç mevzuatında hem de yerel yönetim mevzuatında belediyelere açıkça yetkilendirilme verilmemesine karşın yerel yönetimler göç sürecinde hizmet sunma noktasında aktif olarak yer almaktadır (Kaya ve Korkut, 2020, s.80- 98). Küreselleşmenin de etkisiyle yerel yönetimler yalnızca merkezi idarenin bir uzantısı ya da kararlarının uygulayıcısı konumunda değil bunun çok daha ötesine geçerek siyasal, sosyal ve ekonomik anlamda kentlerin refah düzeyi ve düzenlenmesini gerçekleştiren etkin bir konumdadır. Modern devletlerde yerel yönetimlerin kalkınma üzerinde olumlu etkileri olacak görev ve yetkileri genişletilmiştir. Türkiye üniter bir devlet yapısına sahiptir bundan dolayı kararlar merkezi yönetim tarafından alınsa da uygulama noktasında yerel yönetimler etkin konumda olmuştur. Türkiye 1982 Anayasasında da belirtildiği üzere yerel yönetimler üç birim olarak belirtilmiştir. Bunlar, il özel idaresi, belediye ve köydür. Bu çalışmada göç konusundan diğerlerine nazaran daha kapsamlı rol oynayan belediyeler kapsamındaki göç politikaları incelenmektedir. İl özel idareleri ve köylerin gücü ve yetkinliklerinin günden güne azaltma eğilimi içerisinde olunması belediyelerin ise yetkinliklerinin ve öneminin arttığı bir döneme girilmiştir (Canan, 2008, s. 50). 2012

yılında 6360 sayılı yasayla büyükşehir belediyesi olan yerlerde köylerin ve il özel idarelerinin kamu tüzel kişilikleri kaldırılmıştır. Yerel yönetimlerin üç ana biriminden ikisinin varlığı zayıflarken belediyelerin yetki ve sorumlulukları artmıştır.

Belediyeler, merkezi yönetimin yerel düzeydeki temsilcileri olarak adlandırılmaktadır. Literatürde birden çok belediye tanımı yer almaktadır. Ruşen Keleş'e göre belediye, yerel ortak ihtiyaçları karşılamak amacıyla kurulan, demokratik temsil esasına dayanan ve idari ile mali özerkliğe sahip bir yerel yönetim birimidir (Keleş, 2018, s. 39). Bu gelişmeler doğrultusunda, yurttaşa en yakın yönetim birimleri olan yerel yönetimlerin yetki ve etkinlik açısından güçlendirilmesi ve daha işlevsel hale getirilmesi gerekliliği gündeme gelmiştir. Demokrasinin yükselişe geçmesiyle birlikte yerel yönetimlerinde gücü artmıştır. Yerel yönetimler demokrasiyle birlikte bireyin özgürce sesini duyurabilecekleri kurum haline dönüşmüştür.

Türkiye'de Büyükşehir Belediyeleri'nin göç politikaları incelendiğinde bilindiği üzere Türk kamu yönetiminde örneğin, Büyükşehir Belediyeleri 5216 sayılı yasaya, diğer belediyeler ise 5393 sayılı yasaya göre görev ve sorumluluklarını yerine getirmektedir. Göç yönetiminin yerel düzeyde örgütlenmesi açısından Göç İdaresi Genel Müdürlüğü ve AFAD'ın taşra teşkilatlarına önemli görev ve sorumluluklar düşmektedir. Zira 5216 ve 5393 sayılı Kanunların içerikleri incelendiğinde belediyelerin ve il özel idarelerinin göç yönetimi konusunda yetki, görev ve sorumluluklarına ilişkin doğrudan bir düzenlemenin olmadığı tespit edilmektedir. Ancak mevcut uygulamada geçici koruma altındakilere yönelik kararların uygulanmasında çoğunlukla belediyelerin ve sivil toplum kuruluşlarının rol ve sorumluluk üstlendiği görülmektedir. Bu bağlamda 5393 sayılı Kanun ve 6458 sayılı Kanun yasal kaynak olarak başvurulabilmektedir (Demirhan ve Aslan, 2015, s. 54; Sezer ve Bayram, 2017, s. 1009-1010; Erdoğan, 2017, s.40-43). Dolayısıyla kent merkezlerinde bu tür hizmetler Belediyeler tarafından yürütülürken, köylerde bu hizmetler İl Özel İdarelerinin sorumluluğunda yürütülmektedir (Karakaş Ulusoy, 2017, s.1038).

Yerel yönetimler göç sürecinde Türkiye'ye gelen bireylere yönelik hizmetlerin sağlanmasında etkin bir rol oynamaktadır. Son yıllardaki güncel uygulamalar incelendiğinde, yerel yönetimlerin, özellikle belediyelerin, göçmenlere çoğunlukla kendi yasalarının hükümlerine dayanarak sosyal yardım sağladığı anlaşılmaktadır (Demirhan ve Aslan, 2015, s. 53-54). Ancak Suriye'den göç ederek Türkiye

genelindeki ilçelere yerleşen bireylerin önemli bir kısmı, bu süreçte yerel yönetimlerin sorumluluk düzeyini artırmıştır. Bu nedenle, sığınmacıların yerleştikleri şehirlerdeki ikamet statülerinden kaynaklanan sorunlar belediyeleri ve il özel idarelerini ilgilendirmektedir. Belediyelerin yetkileri gereği, ilgili yasalarla sağlanan su, kanalizasyon, altyapı, çevre ve temizlik gibi çok sayıda hizmet, şehirlere doğal olarak yerleşmiş ve geçici koruma altındaki bireyleri de kapsamaktadır (Küçük ve Alan, 2017, s.1087). Dolayısıyla kent merkezlerinde bu tür hizmetler Belediyeler tarafından yürütülürken, köylerde bu hizmetler İl Özel İdarelerinin sorumluluğunda yürütülmektedir (Karakaş Ulusoy, 2017, s. 1038).

Büyük Şehir Belediyelerinin göç ve göçmenlere ilişkin görevler incelendiğinde, belediyelerin göçmenlere yönelik önemli sorumlulukları vardır ve uluslararası göçlerde özellikle sosyal belediyecilik ve kentsel bütünleşme kavramları ön plana çıkmaktadır. Büyükşehir belediyeleri göçmenler ve göçmenlerin yasal düzenlemeleri konusunda önemli konumda olmalarına rağmen uzun yıllar politika oluşturma ve uygulanması merkezi yönetim tarafından yürütülmüştür. Büyükşehir belediyelerinin bu alanda ilk ciddi gelişmesi 2004 yılında kabul edilen 5216 sayılı Büyükşehir Belediyeler Kanunudur bunun yanında 5393 sayılı Belediye kanunudur (Biehl, 2012, s.87). Göçün yerel yönetimler düzeyinde özellikle büyükşehir belediyelerinin yasal düzenlemelerini anlayabilmek adına 5393 Sayılı Belediye Kanunu ve 5216 Sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu incelenmelidir. 5393 Sayılı kanunda kanunun 13.maddesi, herkes ikamet ettiği beldenin hemşerisi sayılmaktadır. Büyükşehir Belediye hizmetlerine hemşerilerin yardımlarından yaralanma ve tüm faaliyetlerine katılma hakları bulunmaktadır. Büyükşehir Belediyelerin yardımları ise insan onurunu zedelemeyecek şekilde yerel halka yapmalıdır. Yerel halk bulunduğu belediyenin sınırları içinde oturan kişilerdir ve bu kişiler belediye kanunlarının karar ve emirlerine uymak zorundadır ve belediyeye ait harç, vergi, resim katılım paylarını ödemekle yükümlüdür (5393 sayılı Belediye Kanunu, 2005, m. 13). Hemşerilik hukukunu kapsayan bir diğer konu ise aynı belde içinde yaşayan geçici korum altında sığınmacıları da kapsamaktadır. Fakat bu konuya ilişkin çeşitli fikir ayrılıkları bulunmaktadır. Geçici koruma altındaki sığınmacılar uzun süreli ikamet izni alamamaktadır. Bu durumda ikamet izni alabilmeleri içim İl göç idarelerine başvurmaları gerekmektedir (www.goc.gov.tr).Dolayısıyla Geçici koruma altında olan ikamet izni bulunmayan Suriyeliler, adres kayıt sistemine tabii tutulmuştur. Bu durum

Belediye Kanunun 14.maddesinde açıklanmıştır: Belediyenin verdiği hizmetler vatandaşlara ulaşım açısından en uygun yöntemlerle sunulmalıdır (5393 sayılı Belediye Kanunu, 2005, m. 14). Maddenin devamında ise Geçici Koruma altındaki Suriyeli vatandaşların sosyal yardım ve hizmetler kapsamında ortak yaşam alanlarından kaynaklı tüm ihtiyaçların karşılanması belediyelere aittir. Türkiye'de göçmen ve mültecileri de kapsam içine alan yerleştirme politikası olmamakla birlikte ülke sınırları içerisinde her yere düzensiz dağılmış ve özellikle de toplandıkları noktalar kent merkezleridir. Türkiye'de Suriyeliler Adres Kayıt Sistemine göre ikamet etmekte ve 5393 sayılı belediye kanunun 13.maddesinde belirtildiği üzere belediye sınırlarında ikamet eden herkes hemşeri sayılmakta ve bu doğrultuda belediyenin hizmetlerinden faydalanma hakkına sahiptir. Bu durum merkezi yönetimde idari dayanak oluşturmamakla birlikte vatandaşlık hususunda tartışmalara neden olmaktadır. Diğer taraftan mülteci ve göçmenlere hizmet vermesinde belediyelerin kanun maddesinde engel görülmemektedir. Kanunda Hemşerilik tanımlamasının daha kapsayıcı ve tanımlayıcı şekilde revize edilmesi gerekli görülmektedir. Çünkü hemşerilik hukukuna göre yerel halkın belediyenin sağlamış olduğu yardımlar ve faaliyetlerine katılma hakkına sahiptir. Ancak Geçici koruma altında bulunan Suriyeliler sadece sosyal yardımlardan yararlanabileceği kalıcı olanlar için ise daha ayrıntılı tanım yapılmalıdır. 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanun düzenlemelerinde göçmenlere yönelik bir düzenleme bulunmamaktadır. Fakat açık bir şekilde düzenlemeler yer almasa da kanunun 7.maddesinde göçmenleri ilgilendiren hususlara yer verilmiştir (5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu, 2004, md.7). 7.maddenin u bendinde; il düzeyinde yapılan planlamalardan ve büyükşehir ölçeğinde doğal afetlerle ilgili hazırlıkların yapılması, afet bölgelerine araç ve malzeme desteğinin sağlanması yer almaktadır. Aynı maddenin v bendinde kadın, çocuk, engelli ve yaşlıların sosyal ve kültürel hizmetlerinin karşılanması bu anlamda hastane, sağlık merkezleri, gezici sağlık ünitelerinin kurulması sosyal beceri kursları, sosyal tesisler açarak bu anlamda STK'larla iş birliği içinde olunmalı şeklinde düzenlemeler yer almaktadır. Bu hizmetler geçici koruma ve mülteci statüsüne sahip Suriye vatandaşlarını da kapsamaktadır.

2.4. Merkez-Yerel İlişkilerinde Göç ve Kadın Olgusu Üzerinde Politika Yetkisinin Tartışılması

Türkiye'de büyükşehir belediyelerinin genel olarak kadınlara yönelik hizmetleri; kreş, meslek edinim kursları, hobi ve aktiviteler, yaşlı bakımevleri ve sığınma evleridir. Belediyelerin bu hizmetleri kadının sorumluluğunu daha da arttırmakta ve ekonomik faaliyetlerde doğrudan destekleyici konumda olmalarını sağlamaktadır. Hem yerel düzeyde hem de merkezi düzeyde kadınlara yönelik sunulan hizmetler kadını toplumsal cinsiyet açısından sorumluluklarını arttırmıştır (Bayraktar, 2017). Sağlık hizmetlerine erişimde ise özellikle kadınların üreme ve cinsel sağlıklarında önemlidir. Belediyelerin toplumsal cinsiyete duyarlı kent politikaları (konut, kreş, bütçeleme vb.) kent hayatında kadınların etkin katılımında önemli bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Fakat uygulama noktasında bu faaliyetlerin sonuç verebilmesi için farklı kadınların deneyim ve ihtiyaçları değerlendirilmelidir (Tuncer, 2018). Sonuç olarak Belediyelerin sunmuş oldukları tüm bu hizmetlerin halkın her kesimine eşit ve ihtiyaç duyan kişilerin önceliği göz alınarak düzenlenmesi önemlidir. Türkiye'de son on yıl göç hareketleri incelendiğinde verilere göre dünyanın en fazla mülteci barındıran ülkelerinden biridir. Göç sürecinde mülteci kadınlar toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri başta olmak üzere göç hareketinin getirmiş olduğu pek çok zorluk ve sorunla mücadele etmişlerdir. Yerel yönetimler içerisinde özellikle Belediyeler göçmen kadınlara yönelik hizmetler, sosyal uyum ve entegrasyon noktasında önemli rol almaktadır (Topal Demiroğlu, 2024). 5393 sayılı Belediye Kanunu ve 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunda toplumsal cinsiyet eşitsizliğini destekleyici ve sosyal politikalar geliştirme yetkilerine sahiptirler. Fakat uygulama noktasında göçmen kadınlara yönelik belediyelerin faaliyetleri yeterli düzeyde olmadığı anlaşılmaktadır (Coşkun ve Konukman, 2024). Büyükşehir belediyelerinin göçmen kadınlara yönelik çeşitli politikaları bulunmaktadır. Bunlar; Danışmanlık ve Psikososyal Destek hizmeti Büyükşehir belediyeleri bünyesinde bulunan Kadın dayanışma merkezleri tarafından göçmen kadınlara hukuki ve psikososyal destek sağlanmaktadır. Bu konuda İzmir Büyükşehir belediyesi Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Şube Müdürlüğü tarafından göçmen kadınlara çok dilli destek hizmeti sunmaktadır (Kadın Koalisyonu, 2021). Dil ve meslek eğitim hizmeti kapsamında göçmen kadınlara Türkçe dil eğitimi verilmektedir. Buradaki temel amaç göçmen kadınların toplumsal entegrasyonunu sağlayabilmektir. Türkiye'de büyükşehir belediyeleri içinde Gaziantep Büyükşehir Belediyesi'nin Ensar Toplum Merkezi örnek uygulama olarak bilinmektedir (UNHCR,

2022). Bu konuda İstanbul ve Ankara Büyükşehir belediyeleri de halk eğitim merkezleri aracılığıyla hizmet vermektedirler. Barınma ve şiddetle mücadele hizmeti kapsamında Belediyeler şiddete maruz kalmış göçmen kadınlara sığınma evi hizmeti sağlamaktadır. Fakat sığınma evleri hizmetinden yararlanmak için T.C. Vatandaşı olmak şartı getirilmiştir ve bu uygulama noktasında ciddi bir engel olarak görülmektedir. Mor çatı Sığınağı raporuna göre; şiddet görmüş göçmen kadınlar kamu hizmetleri açısında ciddi engellerle karşılaştıkları belirtilmiştir (Mor Çatı, 2024). Sosyal uyum ve kültürel entegrasyon hizmetleri kapsamında büyükşehir belediyeleri çeşitli etkinlikler düzenlemektedir. Bu etkinlikler arasında kadın festivalleri, kültürel etkinlikler ve atölye çalışmaları yer almaktadır. Buna örnek olarak İzmir Göçmen Kadınlar Dermeği yerel yönetimlerle koordineli şekilde faaliyetlerini sürdürmektedirler (Topal Demiroğlu, 2024). Ekonomik çerçevede katılım ise Kadın kooperatiflerinin oluşturulmasıdır. Bu uygulama Adana Büyükşehir Belediyesi ve Mersin\Mezitli Belediyesi tarafından gerçekleştirilmiştir. Adana Büyükşehir belediyesi tarafından tarım temelli üretim projeleri IOM tarafından yürütülmektedir. Mersin\Mezitli belediyesinin ise göçmen kadınların ekonomik hayata katılımını ve refahını arttırmak amaçlı Üretici Kadın Pazarları oluşturulmuştur (TBB, 2023).

Feminist perspektife göre, belediyelerin kadınlara yönelik hizmetlerinin toplumsal cinsiyet eşitliğinden görece yoksun olduğunu savunmaktadır. Çünkü büyükşehir belediyeleri göç hareketinde kadınların özel koşullarını ve toplumsal cinsiyet eşitliğini (cinsiyet, yoksulluk, etnik köken vb.) durumlar görünür değildir. Feminist kuramın desteklediği kesişimsel yaklaşıma göre yerel politikalar üretimde eksik kalmaktadır (Crenshaw, 1991; Coşkun & Konukman, 2024). Sonuç olarak Büyükşehir belediyelerinin kadın göçmenlere yönelik göç politikaları cinsiyet perspektifinde entegrasyonu sağlanmalıdır. Göçmen kadınlar karar alma süreçlerine katılımı arttırılmalı ve büyükşehir belediyelerinin kurumsal anlamda sürdürebilirlik açısından kapasiteleri genişletilip güçlendirilmelidir. Son olarak yerel politikalar uluslararası sözleşmelere ve yasal düzenlemelere uygun olmalı aynı zamanda yerel düzeyde göçmen kadınlara yönelik politika geliştirilirken göçmen kadınlara yönelik elde edilen veriler şeffaf bir şekilde sunulmalıdır. Son yıllarda Türkiye'de uluslararası göçler üzerine tartışmalar artış göstermektedir. Yaşanan artışın etkisiyle bu denli karmaşık ve kapsamlı göç olgusunda birçok aktör etkin rol üstlenmektedir. Dünyada göç konusunda yerel yönetimler mahalli idareler bağlamında çeşitli ihtiyaçları

karşılayabilen kuruluşlar haline dönüşürken Türkiye'de yerel yönetim birimlerinden belediyeler göç konusunda etkin olamamıştır. Örneğin 6458 sayılı Yabancı Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) incelendiğinde göçmenlerle ilgili sorunlarda merkezi yönetim etkin konumdayken yerel yönetimlerden belediyeler pasif tutulmaktadır. Ekonomik anlamda gelişmiş ülkelerde göç ve göçmen sorunlarının çözüm noktasında yerel yönetimler etkin konumdadır (Özgüzel vd, 2017). Son yıllarda yapılan düzenlemelerle birlikte Türkiye'de yerel yönetimlerin rolü ve işlevi güçlendirilmeye çalışılsa da istenilen düzeyde değildir. Merkezi yönetim ve yerel yönetim arasında görev, yetki ve işlevsel olarak bulunan farklılıklardan kaynaklı merkezi yönetimler karşısında yerel yönetimler geri planda kalan birimler olarak görülmektedir. Merkez ve yerel arasındaki bu sorunlar çözülmeye çalışılsa da merkez ve yerel arasında denetim, yetki ve kaynak sorunlarıyla karşılaşılmaktadır. Merkezi idare yerel idareye yetki vermemesinin temel nedenlerinden biri vesayet denetimi olarak bilinmektedir. Vesayet denetimine göre, merkezi idarenin ülke bütünlüğünün ve birliğinin sağlanması temel amacıyla yerel yönetimlerin üzerinde hukuka uygunluk ve yerinde denetim doğrultusunda kontrol gücüne sahip olmasını açıklamaktadır. Dolayısıyla vesayet denetimiyle merkez yerel arasında bağ kurulurken bir yandan da yetki üstünlüğünden dolayı çeşitli sorunlar oluşturmaktadır (Güven, Karkacıer ve Şimşek, 2017). Göç sürecinin yönetilmesinde en önemli sorunlardan biri sağlıklı verilere ulaşım zorluğudur. Yerel yönetimlerin kamusal hizmetlerde sağlıklı verilere ulaşılmamasından kaynaklı ciddi sorunları beraberinde getirmiştir. Merkezi idareden sağlıklı verilere ulaşamayan yerel yönetimlerde belediyeler kendi oluşturdukları sistemler üzerinden geliştirmeler yapılmaktadır. Belediyelerin göçmenlere sağlanan yardımlar özelinde aktif olarak ortak bir yönetim sistemi yoktur bu konuda bağımsız yönetim modelleri kullanılmaktadır (Erdoğan, 2017).

Toplumsal cinsiyet kavramıyla göç olgusu birlikte ele alındığında kamu politikalarında sadece makro düzeyde değil yerel düzeyde de yeniden düzenlenmesi gerekmektedir. Kadın göçmenlerin karşılaştıkları zorluklar örneğin; şiddet, ayrımcılık, istihdam sorunları ve hizmetlere erişimde yaşadıkları zorluklar merkezi ve yerel idareler bakımından ortak politikalarının kullanıldığı karmaşık bir yönetişim alanı oluşturulmaktadır (İçduygu ve Millet, 2016). Dolayısıyla göç ve kadın olgusunu sadece demografik bir hareketlilik olarak değil "çok düzlemli yönetişim" bağlamında ele alınmalıdır (Scholten, 2015). Çok düzlemli yönetişim kavramının akademik

literatürde tek bir tanımı yoktur. En temel anlamıyla "çok düzlemli yönetişim" kavramı, ulus devletlerin karar alma ve yürütme açısından diğer aktörle yetki paylaşımını ifade etmektedir. Böylelikle ulus devletler tekel özelliğinden sıyrılıp karşılıklı bağımlılık ilişkisi içerisine girmektedir. Diğer bir tanımlamaya göre; çok katmanlı olan otorite yapılarında yönetimin çeşitli birimlerce iş birliği şeklinde açıklanmaktadır. Kurulan ilişkiler karşılıklı bağımlılık ilişkisindedir (Hooghe, Marks: 2003, s. 5). Türkiye'de göç yönetimi merkezi kurumlar tarafından ele alınmaktadır. Örneğin 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) incelendiğinde göçmenlerle ilgili düzenlemeler arasında yer alan uluslararası koruma süreçleri, göçmenlerin statüsü, ikamet izinleri ve sınır yönetimi gibi yetkilerin İç İşleri Bakanlığı Göç İdaresi başkanlığına bırakılmıştır. Dolayısıyla bu durum merkezi ve yerel idareler özelinde merkezi idarenin üstünlüğünü ön plana çıkarmakta ve yerel yönetimler yalnız uygulama düzeyinde yapılarda yer almaktadır (Kaya & Yılmaz, 2020).

Kadın ve göç konusu ulusal strateji bağlamında merkezi düzeyde şekillenmektedir. Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası metinler incelendiğinde CEDAW vb. metinlerde kadınların korunması ve ayrımcılığın önlenmesi konusu ele alındığında devletin yükümlülüklerini belirlemektedir. Devletin yükümlülükleri yerel anlamda uygulanmadığında ise kadın göçmenler hizmetlere ulaşım noktasında sıkıntılar yaşamaktadır. Bu bağlamda merkezi idarenin politika üretimi ile yerel idarenin hizmet noktasında yükümlülükleri arasında yaşanan durum kadın göçmenlerin yaşadıkları mağduriyetleri derinleştirmektedir (Erdoğan, 2020). Türkiye'de yerel yönetimler göç konusunda hukuki açıdan düzenlemeler yer almamaktadır. Belediye yasaları kapsamında büyükşehir belediyeleri sağlık yönlendirmesi, tercüme hizmetleri koruma ve dayanışma, barınma, gibi alanlarda faaliyet göstermektedir fakat hukuksal anlamda göçmenlere özgü yetkileri bulunmamaktadır (Danış & Yücel, 2021). Sonuç olarak bu durum göçün feminizasyonu bağlamında ele alındığında yerel hizmetlerin kadınlara yönelik hizmetlerinin kurumsallaşmasını ve sürekliliğini zorlaştırmaktadır. Literatürde Son on yılda yerelleşme tartışmaları görünür hale gelmeye başlamıştır. Bu yaklaşıma göre göç ve toplumsal cinsiyet bağlamında yerel anlamda etkin politika üretiminin mümkün olmadığını merkezi- yerel iş birliğinin geliştirilmesi ve kurumsallaşması gerekliliğini ortaya atmaktadır (Caponio & Borkert, 2010).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BÜYÜKŞEHİR BELEDİYE ÖLÇEĞİNDE GÖÇÜN FEMİNİZASYONU

3.1. Büyükşehir Belediye Ölçeğinde Göçün Feminizasyonu

Göç kavramı çok boyutlu ve karmaşık bir olgudur. 1980'li yıllardan itibaren küreselleşmenin etkisiyle ataerkil toplum yapısında kadınların görünürlüğü artmış ve bu süreç göçün feminizasyonu olarak tanımlanan kadınların göç içerisindeki sayısal artışı ile göç sürecindeki yapısal zorlukları beraberinde getirmiştir (Sassen, 2000; UN Women, 2022). Göç süreci, göç kararlarından göç etme biçimlerine kadar önemli değişim ve dönüşümleri ifade eder. Bu bağlamda toplumsal cinsiyetin göç deneyimindeki etkileri dikkatle incelenmeli ve çok boyutlu bu süreçler bütüncül bir yaklaşımla yönetilmelidir.

Yerel yönetimler, göçmen kadınların sosyal yaşama uyumu, refahı ve yaşam kalitesinin artırılması konusunda önemli roller üstlenmektedir. Neo-liberal dönemde güçlenen ve merkezi otoritenin yetkilerini paylaşan yerel yönetimler, göçmenlerin temel ihtiyaçlarına en yakın ve doğrudan müdahale eden kurumlar olarak öne çıkmaktadır. Demokratikleşme süreçleriyle yetkisi artan yerel yönetimler, belediyeler aracılığıyla dil kursları, mesleki eğitim programları, sosyal faaliyetler ve psikolojik destek gibi çok yönlü hizmetler sunmaktadır. Ayrıca, ırk ve statü temelli ayrımcılığın önlenmesi için sosyal uyumu teşvik eden projeleri hayata geçirerek, göçmenlerin toplumsal entegrasyonunu desteklemektedirler. (Bahçeci ve Uzun, 2017, s. 192-208). Bu kapsamda yerel yönetimler, göçmen kadınların karşılaştığı zorlukların giderilmesinde, onların ekonomik ve sosyal hayata etkin katılımında, güvenli ve huzurlu yaşam koşullarının sağlanmasında kilit bir aktör konumundadır.

Yerel yönetimler içerisinde özellikle büyükşehir belediye ölçeğinde göç feminizasyonu kadınların doğrudan karşılaştıkları sorunları ele almaktadır. Bu bağlamda kadınların göç sürecinde yaşadıkları deneyimler, güvenlik sorunları, bakım emeği, toplumsal cinsiyet rolleri ve ayrımcılık gibi konular yer almaktadır (İçduygu ve Ünalan, 2021, s. 77-99). Dünya genelinde yerel yönetimlerin yetki alanı genişlemesiyle ayrımcılık karşıtı insan hakları sözleşmeleri ve şartlarında yer almaya başlamıştır. Büyükşehir belediyelerinin politikalarında toplumsal cinsiyet eşitliliği ve kesişimselliği benimsenmiş ve tüm bunların sonucunda kadının görünürlüğü artmıştır.

Bu çalışmada Türkiye'nin yerel eşitlik eylem planları incelenerek göçmen kadınların nasıl ele alındığı, toplumsal cinsiyet ve kesişimsellik teorisi ışığında, kentsel yaşamda kadınların rol ve statüleri yerel ölçekte nasıl ele alındığının analiz edilmesi amaçlanmaktadır. Göçmen kadınlar göç süresince ve sonrasında göç ettikleri ülkede yaşamlarını sürdürmeye çalışırken ırk, statü, toplumsal şiddet ve en önemlisi cinsiyet ayrımcılığı gibi pek çok sorunla karşı karşıya kalmaktadır. Bu durum göçmen kadınları savunmasız ve etkisiz hale getirmektedir ve kaynaklara erişim noktasın ciddi sıkıntılar yaşanmaktadır. Toplumsal yaşamda göçmen kadınlar kadın ve göçmen olduklarından dolayı vatandaşlık, sosyal haklar, işgücü ve temel kaynaklara erişim noktasında engellenmektedir (Dedeoğlu ve Gökmen, 2020, s.1). Dünya genelinde son dönemlerde göç toplumsal cinsiyet eşitliği ön plana çıkmış ve yerel yönetimler başta olmak üzere, STK'lar ve diğer aktörler kadınların toplumsal eşitliği üzerine yoğunlaşmaktadır. Büyükşehir belediyeleri özelinde toplumsal cinsiyet eşitliği ele alan politikalar geliştirilmektedir. Fakat görev dağılımları konusunda toplumsal cinsiyet eşitliği açısından eşitsizlikler görülmektedir. Çünkü kent planlamalarında çoğunluk erkekler görev almakta bu da kentsel konularda karar almada kadınların dışlandıklarını göstermektedir. Dolayısıyla kent planlama ve politika süreçlerinde toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri, kadınların geri plana atıldıkları ve cinsiyet ön yargılı bir yaklaşım görülmektedir (Tosun ve Hiçdurmaz, 2022, s.2152-2174). Büyükşehir belediyelerinin yürütmüş olduğu kentsel politikalar içerisinde cinsiyet eşitliği teşvikleri önemlidir (Kümbetoğlu, 2001, s.277). Oterhermida ve Ramón Bauzas İspanya özelinde yaptıkları bir çalışmada çeşitli yönetim düzeylerini kapsayan ulusal, uluslararası, bölgesel ve yerel anlamda yönetim düzeyleri arasında iş birlikleriyle özellikle kamu politikalarını oluşturma noktasında yerel yönetimlerin toplumsal cinsiyet eşitliğini esas alan politikalar oluşturulmasına önemli katkılar sunmaktadır (Sellers ve Lidström, 2007, s. 609-632). Toplumsal dinamikler ile göç olgusu arasında sıkı bir bağ vardır. Özellikle göçmen kadınların ırk, etnik köken ve cinsiyete dayalı ayrımcılıklara maruz kalmakta ve ciddi zorluklarla karşılaşmaktadır. Toplumsal cinsiyet yaklaşımı emek, göç şiddet ve ayrımcılık gibi temel konuları kapsayan teorilerden faydalanmaktadır. Kesişimsellik teorisi bireylerin farklı kimlikleri özelinde bu kimliklerin nasıl etkileşimde olduğunu incelemektedir. Göçmen kimliği ise bireylerin göç deneyimlerinden ırk, cinsiyet, yaş vb. kimlikler kesişimsel bakış açısıyla incelemektedir (Standke- Erdmann, 2021).

3.2. Büyükşehir Belediyelerinde Yerel Eşitlik Eylem Planı Çerçevesinde Göçün Feminizasyonunun İncelenmesi

Yerel eşitlik kavramı genel anlamıyla toplumdaki bireylerin cinsiyet, ırk, etnik köken ve din açısından bağımsız, özgür ve eşit şartlarda tüm bu haklara erişim sağlanmasını ifade etmektedir. Toplumsal eşitlik konusunda teşvik önemlidir. Toplumun daha iyi, sağlıklı, güvenlikli ve refah olması adına teşvikler önem arz etmektedir. Yerel yönetimler ve içlerinde özellikle büyükşehir belediyeleri bu konuda ayrımcılık ve eşitsizliğin önüne geçebilmek adına politikalar oluşturmuşlardır ve bu sayede eşitliği teşvik etmekte önemli etkendirler. Özellikle 1990'lı yıllardan sonra çeşitli büyükşehir belediyeleri tarafından iş birliği içerisinde daha eşit ve adil toplum yaratma fikri adı altında birleşmişlerdir. Diğer taraftan ise yerel düzeyde kadın görünürlüğü artırılarak temsil ve karar süreçlerini güçlendirmek amaçlanmaktadır (UNDP, 2018). Kadın göçmenler sosyal hizmetlere ulaşım konusunda birtakım engellere maruz kalmaktadır. Bu engellere sebep olan unsurlar ise toplumsal anlamda statü ve ırk ayrımcılığına yönelik dışlanmalar, dil sorunları yer almaktadır (Erdoğan, 2020). Bu duruma yönelik İBB'nin 2022 yılında Kadın ve Göç adlı raporda özellikle Suriyeli göçmen kadınların sağlık hizmetlerine ulaşımda yaşadıkları zorluklar ve çocuk bakım hizmetlerine erişiminde yaşanan birtakım eksikliklere yer verilmiştir (İBB, 2022). Aynı zamanda raporda göçmen kadınların kayıt dışı çalışmalarından ve sosyal güvence eksikliklerine değinilmiştir. Göçmen kadınların yaşadığı bir diğer sıkıntı ise büyükşehir belediyelerinin kadın sığınma evlerinde kapasite sınırlı olduğu için göçmen kadınların korunması yetersiz kalmaktadır. Göçmen kadınlara yönelik bazı büyükşehir belediyeleri geliştirdikleri politikalar sonucunda sosyal programları hayata geçirmişlerdir. Bu duruma örnek olarak İzmir Büyükşehir Belediyesi, 2021 yılında "Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Yerel Eylem Planı" geliştirerek göçmen kadınların en büyük sıkıntı yaşadığı dil ve psikososyal destek alanında programlar geliştirilmiştir. Fakat bu uygulamalar proje anlamında desteklenip kalıcı olarak kurumsal mekanizmalardan destek alamamıştır (Eşitlik İzleme Derneği, 2022). Yerel düzeyde göçmen kadınların karar alma süreçlerine katılımı oldukça sınırlıdır. Feminist perspektiften incelendiğinde, göçmen kadınların sistemden pasif hale getirilmeden politik aktörler arasında yer alması gerektiğini vurgulamaktadır (Silvey, 2006, s.64-81).

Yerel eşitlik eylem planları belediyeler tarafından hazırlanmaktadır ve yerel meclisler tarafından politikaların geliştirilmesiyle oluşmaktadır. Dolayısıyla geniş

çerçevede ele alınırsa yerel yönetimlerin görevi büyükşehir belediyelerinin politikaları ve göçmen kadınlara yönelik önlemler geliştirmesidir. Özellikle politikaların geliştirilmesi noktasında eylem planları kesişimsellik teorisiyle birlikte toplumsal cinsiyeti eşitliği ve sosyal entegrasyonu kullanarak yerel düzeyde eşitliği hedeflemektedir. Günümüzde otuz büyükşehir belediyesi arasında sadece dokuz büyükşehir belediyesinin yerel eşitlik eylem planı mevcuttur. Bu belediyeler arasında; Ankara, Antalya, Adana, Bursa, Eskişehir, İstanbul, İzmir, Mersin ve Samsun Belediyeleri yer almaktadır. Yerel eşitlik eylem planı (YEPP), büyükşehir belediyelerinin yerel düzeyde toplumsal cinsiyet eşitliğini geliştirmeyi hedefleyen aynı zamanda faaliyetler, göstergeler uygulama takvimleri içeren stratejik belgeler olarak tanımlanmaktadır. Bu durumda Türkiye'de yerel anlamda eşitlik politikalarında yeterli düzeyde siyasi destek görememiş ve uygulanabilirlik açısından kararlılık sağlanamamıştır (Sancar, 2018, s.26). Belediye eylem planlarına göçmen kadınların dahil edilmesiyle birlikte birtakım değişimler yaşanmıştır. Bu değişimler arasında belediyelerin göç nüfusu içerisinde göç politikalarına uyum süreçleri yer almaya başlamıştır. Göçmen kadınların göç politikalarında yer almasıyla birlikte verisel anlamda daha net ve daha bilimsel veriler sağlanmıştır. Şehirler açısından veriler değerlendirildiğinde göç planları ve göçmen nüfus yoğunluğu açısından aralarında sıkı bir ilişki olmadığı gözlemlenmiştir. Yerel eşitlik eylem planları dahilinde ele alındığında Bursa, İzmir ve Ankara gibi büyükşehirlerde diğer şehirlerle kıyaslandığında daha fazla mülteci sayısına sahiptir fakat mültecilerin YEEP'lere dahil edilmediği görülmektedir. Mersin şehrinde ise durum mülteci nüfus yerel nüfustan daha fazla olduğu bilinmektedir ve yerel eylem planlarında yer aldığı anlaşılmaktadır. Göçmen kadınları kapsayan büyükşehir belediyelerinin yerel eşitlik eylem planlarında ele alınan temalar ve amaçlar benzer olabilmektedir. Fakat farklılık olarak yerel eşitlik eylem planları şehirden şehire değişen genel yapı ve çerçeve bütünlüğünde birtakım değişiklikler olabilmektedir. Belediyelerin yerel eşitlik eylem planlarına göçmen kadınların uyumunun entegre edilmesiyle ilgili olarak yerel halk ve mültecilerin uyum konusu ön plana çıkmaktadır.

Aşağıdaki tabloda yerel eşitlik ve eylem planlarında göçmen kadınların nasıl ele alındığı kadına yönelik şiddet ve toplumsal cinsiyet eşitliği konularına nasıl yaklaşıldığına yer verilmiştir. Tabloda kullanılan kavramlar ve temalar kullanılan alanla ilişkili olduğu açıklamaktadır. Feminist bakış açısına göre tabloda kesişimsellik

teorisinin hâkim olduğu anlaşılmaktadır. Örneğin, planda kadına yönelik şiddet konusu ele alınırken toplumsal cinsiyet kavramı tek başına ele alınmamıştır statü, ırk ve cinsel yönelim gibi unsurlarla birlikte değerlendirilmiştir.

Tablo 1. Yerel eşitlik eylem planlarında göçmenlerle ilişkili ele alınan temalar

Belediye	Kavramlar (Eş Anlamlı)	Temalar (Eş Anlamlı)
Nilüfer	Genel eşitlik politikası içerisinde yer verilmektedir.	Cinsiyet Eşitliği
Antalya	Kentsel Hizmetler, Eşitlik Politikaları	Hizmetlere erişimde eşitlik
Atakum	Sığınmacı Hakları, Temel Haklar	Öğretim
Tepebaşı	Dil Becerileri	Öğretim
Kadıköy	Sosyal Dezavantaj	Kente Erişim Kolaylığı
Muratpaşa	Şiddetin Önlenmesi	Öğretim, İhtiyaç Analizi

Kaynak: *https://www.izleme.org/category/yeepler/* adresinde bulunan YEEP metinlerinden yola çıkarak oluşturulmuştur.

Tabloda toplumsal cinsiyet kavramıyla bir arada ele alınan diğer unsur yoksulluktur. Göçmen kadınların yoksullukla ilişkisi genellikle savunmasız olarak değerlendirilmektedir. Yoksullukla mücadeleleri ise kişiden kişiye değişiklik göstermektedir. Bu konuda yerel yönetimler uygulamış oldukları politikalarda toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri konusu bağlamında yoksulluğu azaltmaya yönelik geliştirmeler yapmaktadırlar. Belediyelerin yerel eşitlik eylem planları kesişimsellik bakış açısıyla değerlendirildiğinde ele alınan temalardan bir diğeri de güçlendirmedir. Göçmen kadınların toplumsal anlamda güçlendirme gereksinimi ve toplumsal eşitsizliklerin azaltılması gerekliliğine vurgu yapılmaktadır. Aynı zamanda kadınların görünürlüğünün artması ve yerel katılım süreçlerinde yer almaları konu edilmiştir.

3.2.1 Ankara Büyükşehir Belediyesi

Ankara Büyükşehir Belediyesi tarafından oluşturulan Yerel Eşitlik Eylem Planı altı temel bölümünden oluşmaktadır. Plan hazırlanma aşamasında üniversite ve kamu kurumları, STK'lar dahil olmak üzere geniş bir katılım benimsenmiştir. Bu kapsamda istihdam, kadına yönelik şiddet, eğitim ve kentsel hizmetler yer almaktadır. Planda belirlenmiş on yedi faaliyet alanlarından iki tanesi kadınları destekler niteliktedir. Bu faaliyetler erken yaşta evlilikle mücadele ve farkındalığı arttırmaya yönelik yerel ve mülteci ailelerle ilgili yoğunlaştırılmış araştırmalar ve göçmen kadınları güçlendirme programlarına yer verilmektedir. İş gücü anlamında ekonomik hayata göçmen

kadınların eşit bir şekilde katılabilmesi yer almaktadır. Uluslararası Mülteci Meslek Merkezi aracılığıyla göçmen kadınların ekonomik faaliyetlere eşit bir şekilde katılımı ve bu anlamda cinsiyet eşitliğinin önlenmesi merkez tarafından tanıtılarak görünür kılmak hedeflenmiştir. Göçmen kadınlara yönelik şiddet ise planda yer alan konular arasındadır. Kadına yönelik şiddetle mücadele kapsamında "*Kadın Danışma Merkezleri"* aracılığıyla ve bu merkezlerin etkinliğini artırarak erken yaşta zorla evliliklerin ve kadına şiddetle mücadele kapsamında göçmenlerin yaşadıkları mahalle, köylerde mobil araç kullanımı uygulaması yapılmıştır. Eğitim alanında kent yaşamında kadın ve kız çocuklarının eğitime katılım oranlarının arttırılması adına kadın dayanışma merkezleri aracılığıyla kent merkezlerine mobil araçlarla gidilip göçmen ailelerinin kız çocuklarının eğitime katılması yönünde toplantılar düzenlenmiştir. Bu toplantılar sayesinde kadınların ve kız çocuklarının eğitime katılması yönünde ikna çabaları gerçekleşmiştir. Ankara Büyükşehir Belediyesi kapsamında oluşturulan yerel eşitlik eylem planları göçmenler bağlamında gerçekçi hedefler ve girişimlerle desteklenerek yerel eşitlik konusunda sınırlı bir yaklaşımla kesişimsellik perspektifinden ele alınmaktadır. Dolayısıyla bu bağlamda göçmenlerin karşılaşmış oldukları engeller ve ihtiyaçlar ele alınarak toplumsal cinsiyet eşitliği ve toplumsal uyumu hedeflediği görülmektedir (Ankara Büyükşehir Belediyesi, 2021). Planın somut örnekleri arasında; Belediye iştiraklerinde cinsiyet kotası, kadına/çocuğa yönelik sosyal yardım ve destek, şiddet ve erken yaşta evlilik gibi konularda önleyici / koruyucu tedbirlerin alınması, kentin mekânsal-planlama / kentsel hizmetlerde kadın / dezavantajlı grupların erişebilirliği, kız çocuklarına eğitim desteği, kadın sağlığı ve üreme sağlığı eğitimi ve hijyen desteği, kadın / sığınmacı ailelere yönelik danışma merkezleri ve gezici hizmet aracı, kadın girişimcileri desteklemek üzere dayanışma/kooperatif/marketleşme çalışmaları yer almaktadır. Bu bilgilerden yola çıkarak Ankara Yerel Eşitlik Eylem Planı kapsayıcılık, bakım politikası, dezavantajlı gruplar, sivil katılım, yerel eşitlik, toplumsal cinsiyet kavramlarıyla örtüşmekte ve dezavantajlı gruplar ve göçmen kadınlar bağlamında kentsel hizmetlere eşit erişim noktasında politikalar sunmaktadır. 2024 Ankara Büyükşehir belediyesi faaliyet raporunda kadın ve aile politikaları yürütme birimi olan Kadın ve Aile Hizmetleri Dairesi Başkanlığı tarafından; "Çocuk Hizmetleri", "Aile Yaşam Merkezleri", "Kadın ve Aile" şube müdürlükleri iş birliğinde hizmet takvimleri oluşturulmuştur. Yerel Eşitlik Eylem Planında bu alanlarda faaliyetlerin gerçekleştiği görülmektedir. Faaliyetler arasında liseye giden kız çocuklarına üniversiteye hazırlık kurslarının

sağlanması yer almaktadır. Bu faaliyetle öngörülen etüt merkezlerinde 500 kız çocuğuna eğitim verilmesi öngörülmektedir. Kız Kardeşlik" kampanyasının tanıtımıyla 1000 kız çocuğunun burs desteğinin kampanya ile sağlanması öngörülen hedefler arasındadır. E- ticaret eğitimi kapsamında 1000 kadına e- ticaret eğitimi verilmesi hedeflenmektedir. Ankara Büyükşehir Belediyesi Faaliyet Raporunda Yerel Eşitlik Eylem Kapsamında öngörülen *"eşitlikçi hizmetler"* kapsamında somut adımlar atılmış durumda özellikle kadın-çocuk-aile eksenli eğitim desteği, danışma ve sosyal yardım, şiddet önleme, birimleri üzerinden hizmet verme hedeflenmektedir. Ankara Büyükşehir Belediye faaliyet raporunda göçmen kadın ve çocukların durumu, plan ve bütçe konularında diğer belediyelerle kıyaslandığında öne çıkan özellikleri arasında yer almaktadır (Ankara Büyükşehir Belediyesi, 2024). Bu bilgiler ve ilgili araştırmaların sonucunda varılan tespit Ankara Büyükşehir Belediyesinin Yerel Eşitlik Eylem Planı çerçevesinde kadın ve aile hizmetleri odaklı faaliyetlerin geliştirmesi noktasında planlı bir hizmet mekanizması kurulumunun hedeflendiği öngörülmektedir.

Ankara Büyükşehir Belediyesi faaliyet raporu ve Yerel Eşitlik Eylem Planı karşılaştırmalı olarak ele alındığında zayıf yönleri Yerel Eşitlik Eylem Planının 2023 sonu hedeflerinin tamamını değil yalnızca bir kısmını tamamladığı görülmektedir. Bu durumda planın hayata geçirilme noktasında başarılı olamamıştır. Yerel Eşitlik Eylem Planında dezavantajlı grupların tamamını kapsayıcı nitelikte değil daha çok kadın, çocuk ve aile konularına odaklamıştır. Diğer dezavantajlı gruplar (yaşlı, engelli, göçmen vb.) toplumsal cinsiyet konularının görünürlüğü azdır. Bu durum Yerel Eşitlik Eylem Planının vizyonu ve kapsayıcılığı arasında uyumsuzluğunun göstergesi olarak değerlendirilmektedir. Yerel Eşitlik Eylem Planının hazırlanma aşamasında çeşitli paydaşlarla görüşülse de özellikle kırsal alanlarda dezavantajlı grupların temsiliyetine katılım mekanizmalarının aktiflik durumu belirsizdir.

3.2.2. Antalya Büyükşehir Belediyesi

Antalya Büyükşehir Belediyesi'nin 2023-2025 dönemi arası Yerel eşitlik eylem planında Antalya ili genelinde toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında dezavantajlı grupların belediye hizmetlerine erişimlerinin artırılması hedeflenmektedir. Plana göre genç, göçmen, kadın, erkek farklı demografik gruplar arasında ayrım yapılmaksızın eşit bir biçimde belediye hizmetlerinden yararlanmaları sağlanmaya çalışılmaktadır. Bu planda 6 ana eylem başlığı bu başlıkların altında 16 amaç yer alırken 22 hedef ve

toplam 75 gösterge yer almaktadır. Ana eylem başlıkları incelendiğinde; İstihdam adı altında dezavantajlı gruplar ve kadınların ekonomik olarak güçlendirilmesi yer almaktadır. Örneğin; Kepez ilçesinde mevsimlik çalışan kadın işçilere yönelik aile planlaması eğitimi verilmesi yer almaktadır. Kurumsal kapasite geliştirilmesi yönünde belediye personellerine hizmet içi eğitim birimlerinin kurulması amaçlanmaktadır. Alt yapı ve erişim noktasında belediye binalarının kapsayıcı ve erişebilir olması hedeflenmektedir. Şiddetin önlenmesi adı altında şiddetle mücadele için destek birimleri geliştirilmiştir. İzleme ve değerlendirme mekanizmaları planın başarılı şekilde yürütülmesi için oluşturulmuştur. Bu planın uygulanabilirliği ve etkinliği açısından önemli bir mekanizmadır. Bu plan stratejik ve operasyonel anlamda kapsayıcı ve somut veriler içermektedir. Planda sağlık ve sosyal hizmet konuları ön plana çıkmaktadır. Planın başarıyla uygulanması açısında izleme ve değerlendirme biriminin sistemli çalışması, iş birliğinin geliştirilmesi ve finansal sürdürülebilirlik açısından önemlidir. Antalya Büyükşehir Belediyesi Yerel Eşitlik Eylem Planı (YEPP) Antalya ili genelinde toplumsal cinsiyet başta olmak üzere dezavantajlı grupların hizmetlere erişim noktasında sistematik bir yaklaşım öne sürmektedir. Türkiye özelinde kentleşme ve göç ilişkisi toplumsal cinsiyet eşitsizlikler ve hizmetlere erişimde eşitsizliklerle bağlantılıdır. Dolayısıyla YEPP yalnızca yerli kadınları değil göçmen kadınlarında haklarını savunmalarında bir araç olarak değerlendirilmektedir (Antalya Büyükşehir Belediyesi, 2023).

Antalya Büyükşehir Belediyesi (2023) yerel eşitlik eylem planı değerlendirme raporuna göre; birçok hedefe ulaşılmış olduğu görülmektedir fakat bazı hedeflerde sapmalar olduğu anlaşılmaktadır. Hedeflerden gerçekleşenler arasında; kurum içi eğitimlerden öfke kontrolü, toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı eğitimler %100 gerçekleştirilmiştir. Anaokullarında çocuklara yönelik "toplumsal cinsiyet eşitliği" şiddet farkındalığı eğitimlerinde hedeflene 100 çocukken gerçekleşen 1315 çocuktur. Sağlık ve destek hizmetleri kapsamında toplumsal sağlığı gerçekleştirilen bilgilendirme- hijyen paketleri dağıtımı ve diş sağlığı taraması hedefleri tamamlanmıştır. Kadınların istihdam sağlaması noktasında 50 kadına istihdam sağlama hedefi aşılmış olup 72 kadına istihdam sağlanmıştır. Yapısal ve idari dönüşümler hedefinde örneğin; belediye binalarının cinsiyet temelinde dönüşümleri sağlanmıştır aynı zamanda tabelalarda eşitlikçi dil kullanımıyla yeniden düzenlenmeler yapılmıştır. Raporda gerçekleşmeyen eksik kalan hedefler ise şu

şekildedir: Bilgilendirme broşürlerinin dağıtımını %25'i gerçekleşmiştir bu rakam hedefin altında kalmıştır. Eğitim alanında düzenlenen seminerler özelinde örneğin; dengeli beslenme seminerleri hedeflenen seviyenin %50'si tamamlanmıştır. Emzirme ve bakım odası 4k nokta odası hedeflerinden sadece 2'si yapılabilmiştir bu hedefin %50'si tamamlanmıştır. Sığınma evleri ve kadın dayanışma merkezleri yeterli düzeye ulaşılamamıştır. Kısaca anlatmak gerekirse Antalya Büyükşehir Belediyesi Yerel Eşitlik Eylem planının sağlık, eğitim, kurumsal dönüşüm alanlarında belirlenen hedeflerin üstünde başarı gösterilmiş fakat bazı alanlarda örneğin; hizmet mekanları, fiziki mekân, sığınma evi, erişim destek alanlarında yetersiz kaldığı anlaşılmaktadır.

Antalya Büyükşehir Belediyesi 2024 yılı Faaliyet Raporu'nda Yerel Eşitlik Eylem Planı kapsamında eşitlik/ eşit erişim faaliyetlerinin detaylı olarak faaliyet göstergeleri bulunmamaktadır. Net olarak eşitlik göstergeleri yoktur. Dolayısıyla Yerel Eşitlik Eylem Planının somut faaliyet olarak belediyelerin gündemine girmiş olmalarına rağmen eşitlik açısından ve hedef gerçekleşme noktasında yeterince görünür olamamışlardır (Antalya Büyükşehir Belediyesi, 2024).

3.2.3. Adana Büyükşehir Belediyesi

Adana Büyükşehir Belediyesi Yerel Eşitlik Eylem Planının içeriği 7 ana eylem 23 hedeften oluşmaktadır. Ana eylem başlıkları incelendiğinde; toplumsal cinsiyet eşitliği çerçevesinde planlama, politika oluşturma ve denetleme süreçlerine etkin katılımın sağlanması yer almaktadır. Bu bağlamda tüm vatandaşların belediyelerin hizmet ve uygulamalarından toplumsal cinsiyet eşitliğini baz alarak bilgilendirilmeler yapılmadır. Bu doğrultuda bilgilendirme araçlarının çeşitlendirilmesi ve herkesin için erişimin sağlanmalıdır. Aynı zamanda kadınların katılım mekanizması olan ABB kent konseyi ve kadın meclislerinden haberdar olmalarını sağlamak önemlidir. Sivil toplum kuruluşları ve kadın örgütleriyle ilgili ilişkilerin güçlendirilmesi gerekmektedir. Katılımı en küçük yerleşim birimleri olan mahalle ve sokak yapılarının yaygınlaşmasının sağlanması desteklenmektedir. Buna örnek olarak muhtarlarla dezavantajlı grupların tespiti ve etkin şekilde ihtiyaçlarının karşılanması yer almaktadır. Kadınların ekonomik katılımların sağlanması ve güçlenmesi amaçlar arasında yer almaktadır. Adana büyükşehir belediyesinin bünyesinde Kadın ve Aile Dairesi Hizmetleri tarafından toplumsal yaşamda kadınların görünürlüğünü arttırmak ve ekonomik olarak güçlenmelerini sağlamak adına farkındalık ve dayanışma faaliyetleri düzenlenmektedir. Kadın istihdamının artmasını sağlamak amacıyla kreş

açma faaliyetleri başlatılmıştır. Böylece kadınların çocuk bakım yükleri azalarak istihdam oranlarında artış hedeflenmektedir. Yerel eşitlik politikaları oluşturulmaya çalışılmaktadır. Meclis kararıyla planın onaylanması sonucu belediyenin kurumsal önceliği olduğunun göstergesidir. Yerel eşitlik eylem politikasında STK ve akademisyenlerin sürece dahil edilmiştir eşit ve aktif katılımın sağlanması hedeflenerek sürecin geliştirilmesi planlanmıştır. Aynı zamanda yerel eşitlik eylem planında kadın emeğini öne çıkarmak amacıyla toplumsal ve kültürel anlamda çeşitli faaliyetler düzenlenmektedir. Dayanışma, üretim ve farkındalık etkinlikleri örnek olarak verilebilir. Bu etkinlikler ile toplumsal cinsiyete duyarlı belediyelerin aracı olarak kadınların ekonomik ve sosyal katılımlarını desteklemek hem de bilinç yaratmak hedeflenmektedir. Adana Büyükşehir Belediyesi YEPP planının daha kapsayıcı ve eşitlikçi bir plan haline getirilmesi öngörülmektedir (Adana Büyükşehir Belediyesi, 2023).

Adana Büyükşehir Belediyesi Yerel Eşitlik Eylem Planına atıfta bulunarak Yerel Eşitlik Eylem Planı Raporu hazırlandığını ve bu raporda yer alan hedeflerin gerçekleşme ve gerçekleşememe oranları yer almaktadır. Adana Büyükşehir Belediyesi (2023) yerel eşitlik eylem planı değerlendirme raporuna göre; Toplumsal cinsiyet eşitliği temelinde politika oluşturma, planlama ve denetleme süreçlerine katılım oranı %46'dır. Toplumsal cinsiyete dayalı kadınlara karşı şiddet ve ayrımcılığı ortadan kaldırılması bağlamında hedeflerden %57,74'ü gerçekleştirilmiştir. Bakım hizmetlerinin yaygınlaşması ve hizmetlere erişebilirliğin arttırılması hedefinin %61,78'i gerçekleştirilmiştir. Sağlık hizmetleri alanında toplumsal cinsiyet eşitliği temelinde koruyucu ve geliştirici sağlık hizmetlerinden başta kadınlar olmak üzere ayrımcılık yapılmaksızın tüm halkın eşit şekilde ulaşılması ve sağlıklı yaşam farkındalığını arttırılması hedefinin %81,43'ü gerçekleşmiştir. Kadınların ekonomik olarak güçlenmesini sağlamak amacıyla belediyeler özelinde istihdam gelişimleri, kadınlar, dezavantajlı grupların istihdam edilmesinin önünde engellerini kaldırma yönünde çalışmalar yapılması, kadın girişimlerini desteklemek adına belediyelerin kadın kooperatifleriyle iş birliklerinin geliştirmesi yönünde hedefinin %44,84'ü gerçekleşmiştir. Toplumsal cinsiyet eşitliği temelinde eğitim ve yaşam boyu öğrenmeyi erişebilir hale getirilmesi hedefinin %43,10'u tamamlanmıştır. Kentsel hizmetler alanında kenti toplumsal cinsiyet bağlamında herkes için güvenilir ve erişebilir hale getirme hedeflerinin %50,95'i tamamlanmıştır. Genel olarak

değerlendirildiğinde Adana Büyükşehir Belediyesi Yerel Eşitlik Eylem Planı 2024 sonu verileri dahilinde 7 tema çerçevesinde planlanan hedeflerin ortalama %55,14'ü gerçekleştirilmiştir. Bu temalar içinde gerçekleştirilen hedeflerde en yüksek tema %81,43 oranında sağlık alanıdır. En düşük performansa sahip tema ise %43,10 oranla Eğitim ve Yaşam Boyu Öğrenme teması yer almaktadır. Her temada başarı göstergesi olarak minimum 50 bazı referans alındığında bu rakamın altında kalan temalar Eğitim ve Yaşam Boyu Öğrenme, Katılım ve Ekonomik Güçlenme yer almaktadır.

Adana Büyükşehir Belediyesi Yerel Eşitlik Eylem Planının iyileştirmesi yönünde öneriler raporda şu şekilde yer almaktadır:

- Doğru ve kapsayıcı iletişim politikası geliştirilmeli ve bu kapsamda uygulamalar yapılmalıdır.
- Eylem planlarının etkinliğini değerlendirmek amacıyla sürekli izleme mekanizmaları kurulmalıdır.
- Farkındalığın arttırma ve eğitim programlarında kapsayıcı olarak daha çok yer verilmelidir.
- Kurum çalışanları özelinde geri bildirim toplanmalı ve bu geri bildirimler neticesinde sonuçlara göre iyileştirmeler yapılmalıdır.
- STK'lar ile iş birlikleri güçlendirilmelidir.

Adana Büyükşehir Belediyesi Faaliyet Raporunda varlık yönetim sisteminin kurulmasıyla birlikte belediye mülkiyetinde tüm taşınmazlar veri tabanına aktarılmıştır ve tahsis ve mülkiyet gibi bilgiler sağlıklı koşullarda entegre bir biçimde izlenilmesi vurgulanmıştır. Adana Büyükşehir Belediyesi Yerel Eşitlik Eylem Planında bu durum dezavantajlı gruplar başta olmak üzere tüm hizmetlere eşit şekilde erişim sağlanması hedeflenmiştir. Raporda tedarik süreçlerinin geliştirilmesi, kurumsal kapasite ve yönetim sistemlerinin geliştirilmesi yönünde atılan adımlar Yerel Eşitlik Eylem Planlarının yönetişim, kurumsal eşitlikçi ve şeffaflık açısında önemlidir. Zayıf noktalar arasında Yerel Eşitlik Eylem Planında kentsel hizmetler 78 eylem ile en büyük teması olarak yer alırken Faaliyet Raporunda bu temaya ait gerçekleşme oranı yer almamaktadır. Raporda yüzdelik oranları verilmesine karşın hedef gerçekleşme oranı ve gösterge sayısı ve detaylı başarı başarısızlık analizi yapılmamıştır. Örneğin %57,74 toplumsal cinsiyete dayalı şiddet ve ayrımcılık belirtilmiş fakat bu oranın ne olduğuna dair ayrıntılı olarak kaç eylem planının oran olarak ne kadar tamamlandığı net değildir

bu durum şeffaf ve hesap verilebilirlik açısından önemli bir eksiklik olarak değerlendirilmektedir. Faaliyet Raporunda plan hedeflerinin finansman ve bütçe ya da bir kaynağa bağlanıp bağlanmadığı yer almamaktadır. Örneğin; "ekonomik güçlenme", "eğitim ve yaşam boyu öğrenme" gibi alanlar kaynak ve altyapı gerektirmektedir fakat raporda bu giderler miktar olarak ayrıca yer almamaktadır. (Adana Büyükşehir Belediyesi, 2024). Özetle Adana Büyükşehir Belediyesi Yerel Eşitlik Eylem Planı bağlamında yapısal anlamda önemli adımlar atmış olup izleme ve raporlama mekanizmaları sayesinde ciddi ilerleme kaydedilmiştir. Fakat planda yer alan tüm hedefler eşit oranda gerçekleştirilememiştir. Rapor detay ve şeffaflık bakımından zayıf olarak nitelendirilmektedir.

3.2.4 Bursa Büyükşehir Belediyesi

Bursa büyükşehir belediyesi tarafından plan 2024- 2026 yıllarını kapsamaktadır. Bu planın sloganı "Amacımız Tek Hedefimiz Eşit Kent" şeklindedir. Bursa büyükşehir belediyesi yerel eylem planı ile sürdürülebilir kalkınma amaçlarını yerelleştirme kapsamında yerel yönetimlerde cinsiyet eşitliğinin sağlanması, sürdürülebilir kent ve yerleşim alanları, güvenli ulaşım gibi çalışma alanları sağlamaktadır. Plan dezavantajlı grupların kadın, çocuk, göçmenler, yaşlı ve engellilerin ekonomik, sosyal ve yönetsel anlamda eşit şekilde yararlanmasını kapsamaktadır. Plan belediye meclisi tarafından 21 Kasım 2023 tarihinde onaylanmıştır. Planın hazırlık çalıştayı çeşitli düzeyde paydaşların katılımıyla (STK, Akademisyenler ve yerel katılım) ile düzenlenmiştir. Plan 7'den 70'e herkes için eşit şekilde kent hizmetlerinden yararlanılmasını savunmaktadır. Yerel eşitlik eylem planı 8 temel hedef, 27 alt hedef, 53 faaliyetten oluşmaktadır. Planın temel hedefleri incelendiğinde bilgilendirme ve tanıtım kapsamında kadın, çocuk engelli ve yaşlı haklarını içeren bilgilendirme rehberleri oluşturulması ve bu bireylere yönelik hizmetlerin duyurulması adına görünürlük faaliyetleri düzenlenmektedir. Bilgilendirme ve tanıtım materyalleri engellilere uygun olarak hazırlanması, farklı dillerde basımlarının yapılması yer almaktadır. Çocuk, kadın engelli ve yaşlı bireylere ekonomik güçlendirilmesi ve sosyal destek sağlanması yer almaktadır. Bu hedef doğrultusunda dayanışma kampüslerinin kurulması, engelli STK ve kadın kooperatiflerine malzeme desteği sağlanması, istihdam oluşturma kapsamında ihtiyaçlar doğrultusunda engelli ve kadınlara yönelik istihdam kurslarının açılması, OSB Ana kucakları açılması ve bu doğrultuda kadınların iş yaşamlarında aktif yer alması amaçlanmıştır. Girişimcilik kapsamında kadınların ve engelli

kadınların “Kadınız Biz” ve “Engelsiz Kulüp” uygulamaları sayesinde aile ekonomilerine destek sağlamak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Kadın sığınma evleri ve kadın dayanışma merkezinden destek alan kadınların istihdam konusunda destek sağlanmaktadır. Güvenli ve erişilebilir kent teması adı altında engelsiz yol hizmetleri kapsamında engelli bireylerin akülü arabalarının tamir ve onarım işlemlerinin online alınması, akülü tekerlekli sandalye kullanımıyla ilgili şehir içi bilgilendirmeler yapılmıştır. Kent genelinde gece ulaşım kolaylığı sağlanmıştır. Hayat boyu öğrenme ve farkındalık hedefi kapsamında yaşlı, kadın, çocuk ve engelli bireylere farkındalık eğitimleri düzenlenmiştir. Engelli bireylere yönelik eğitim hizmetleri kapsamında E-KPSS kursları sağlanmıştır. Engelli bakımı ile yükümlü ailelere psiko- sosyal destek sağlanması, okul öncesi dönemde toplumsal cinsiyet eğitimlerinin düzenlenmesi ve belediye bünyesinde yer alan şoförlere toplumsal cinsiyet eşitliği eğitimleri yapılan faaliyetler arasında yer almaktadır. Şiddetle mücadele ve savunuculuk hedefi kapsamında kadın danışma merkezlerinin görünürlüğünü ve sayısını artırma çalışmaları yapılmıştır. Kırsal bölgelerde yaşayan kadınlara yönelik gezici kadın danışma merkezleri oluşturulmuştur. Kadına şiddet ve toplumsal cinsiyet eşitliği kapsamında farkındalık çalışmaları yapılmıştır. Busmek ders müfredatına kadına şiddet karşısında yasal hakları eklenmiştir. Kadın yöneticilerin sayıları arttırılmıştır. İklim ve çevre hedefi kapsamında çevre, gıda ve su israfının önlenmesi adına farkındalık çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Vatandaşların yeşil alanlarda vakit geçirmelerini sağlayabilmek adına parkların sayısı arttırılmıştır. Afet bilincine yönelik kadın, çocuk, yaşlı ve engelli bireylere farkındalık eğitimleri düzenlenmiştir. Sağlıklı kent kapsamında kadın sağlıyla ilgili hizmetler arttırılmıştır. Bu kapsamda kadınlara yönelik cinsel ve üreme sağlığı eğitimleri düzenlenmiştir. Kırsal bölgelerde yaşayan kadınların bu faaliyetlerden yararlanabilmeleri adına gezici araç ile bilgilendirmeler yapılmıştır. Engelli bireyler, kadın ve çocukların spora teşvik edici faaliyetlerin düzenlenmesi ve dengeli beslenmeyle ilgili seminerlerin düzenlenmesi yer almaktadır. Planın güçlü yönleri arasında dezavantajlı grupların tamamını kapsamaktadır. Sadece kadınları değil yaşlı, çocuk, engelli bireylere yönelik düzenlemeleri içermektedir. Planın zayıf yönleri arasında uygulama detaylarına net olarak yer verilmemiştir. Örneğin bir takvim ve bütçeler yer almamaktadır. Plan tüm dezavantajlı grupları kapsadığından dolayı belediyelerin hizmetlerinin tüm kesimlere eşit şekilde yönlendirmesinde zorluklar yaşanmaktadır. Planın sürdürülebilirliği ve denetimi açısından bir izleme ve değerlendirme mekanizması yer almamaktadır. Feminist

perspektife göre plan sadece kadınlarla ilgili düzenlemeler içermemektedir. Dezavantajlı grupları da kapsayan geniş perspektifte değerlendirilmektedir. Göçmen kadınlara özgü düzenlemeler yer almamaktadır. Plan göçmen kadınlara yönelik düzenlemeler açısında eksiklikleri bünyesinde barındırmaktadır. Feminist çerçevede Plan göçmen kadınları da kapsam içine alan katılım mekanizmalarını güçlendirmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır. Sonuç olarak plan tüm dezavantajlı grupları kapsam içine alan yoksulluk, toplumsal cinsiyet eşitliği gibi farklı yaklaşımlarla oluşturulmuş kapsamlı bir plandır. Plan eşit kent vizyonu doğrultusunda sürdürülebilir kalkınmanın yerelleşmesi ve tüm dezavantajlı grupların eşit şekilde hizmet almalarını sağlamak amacıyla oluşturulmuştur. Planın başarılı şekilde yürütülmesi ise izleme değerlendirme mekanizmalarının etkinliği, kaynak tahsisi ve uygulamanın etkinliği ve kapasitesine bağlıdır (Bursa Büyükşehir Belediyesi, 2023).

Bursa Büyükşehir Belediyesi 2024 Faaliyet Raporunda Yerel Eşitlik Eylem Planlarına Uygun Görülen Çalışmalar kapsamında faaliyet raporunda dezavantajlı gruplar içerisinde yer alan kadın, engelli, yaşlı ve çocuklara yönelik hizmet birimlerini içermektedir. Örneğin; "Sosyal Hizmetler Daire Başkanlığı" bünyesinde oluşturulan Engelli Hizmetleri, Huzurevi, Aile, Kadın ve Çocuk Hizmetleri, vb. Birimler ve kursların açılması bunlara örnek olarak YAREN (Yaşlı-Engelli Destek Hizmetleri)", "BADEM (Aile Danışmanlık ve Eğitim Merkezi)" "SEYYAH (Engelli Yol Yardım Hizmetleri)", "engelli, yaşlı çocuklara yönelik hizmetler yer almaktadır. Çocuk, kadın ve engellilere yönelik bu hizmetler Bursa Büyükşehir Belediyesi Yerel Eşitlik Eylem Planında yer almaktadır. Faaliyet raporunda psikolojik destek, sosyal yardım, meslek edinim kursları, engelli yaşlı destek hizmetleri yer almaktadır. Bu da Yerel Eşitlik Eylem Planının "hayat boyu öğrenme", "ekonomik güçlendirme ve sosyal destek" gibi hedeflerle uyum içinde olduğu değerlendirilmiştir. Özetle 2024 Faaliyet Raporunda Yerel Eşitlik Eylem Planlarının hedeflerinden bir kısmının gerçekleştirildiğini ve plan ile rapor arasında uyum olduğu öngörülmektedir (Bursa Büyükşehir Belediyesi, 2024).

Rapor ile Plan arasında eksik noktalar şu şekildedir: Faaliyet raporu genel görünüm sunmakta fakat Yerel Eşitlik Eylem Planı Özelinde 53 faaliyetin ne oranda tanımlandığı niceliksel veriler net değildir. Yerel Eşitlik Eylem Planı ulaşım ve toplu taşıma özelinde "güvenli ve erişebilir kent" hedefi koymaktadır. Fakat 2024 Faaliyet Raporunda ulaşım altyapısı veya toplu taşıma, erişebilir ulaşım ile ilgili Yerel Eşitlik Eylem Planı amaçlarına özel uygulama bulunmamaktadır. Yerel Eşitlik Eylem

Planında “iklim ve çevre” adı altında sürdürebilir alan, kent planlaması, erişilebilir yeşil kamusal alanlar öngörülürken faaliyet raporunda iklim, erişilebilir kentsel alanlar ile ilgili eşitlik ve kapsayıcılık içeren faaliyetlerine rastlanılmamaktadır. Yerel Eşitlik Eylem Planımda “farkındalık”, “bilgilendirme ve tanıtım”, dezavantajlı grupların karar alma süreçlerine katılımıyla ilgili hedefler belirlenmiştir fakat faaliyet raporunda katılımsal/mevzuat şeffaflık açısından somut değerlendirmelere yer verilmemiştir. Genel olarak değerlendirildiğinde Yerel Eşitlik Eylem Planı hedef ve eylem tablosu faaliyet raporu ise kurumsal hizmetleri birim ve projelerin tamamını özetlemektedir. Fakat aralarında eşleştirmede hangi Yerel Eşitlik Eylem Planı faaliyetinin hangi rapor satırında yer aldığı net değildir. Sonuç olarak, Bursa Büyükşehir Belediyesi Yerel Eşitlik Eylem Planıyla benimsenen kapsayıcı ve eşitlikçi hedefleri 2024 Faaliyet Raporunda kurumsal hizmetler düzeyinde yer vermiştir dolayasıyla plan ile raporda uygulamalar arasında köprü kurmakta olumlu gelişmeler arasında değerlendirilmektedir. Yerel Eşitlik Eylem Planının hayata geçirilme noktasında somut denetlenebilir niceliksel veriler eksiktir. Bu durum takip izleme ve şeffaflık noktasında zayıflıklar arasında değerlendirilmektedir. Yerel Eşitlik Eylem Planında şeffaflık arttırmak, karar vericilere taahhüt edilen hedefler izlenmek isteniyorsa her temel hedef için gerçekleştirme tablosunu içerisinde barındıran yıl sonu değerlendirmeleri içeren ek bir rapor yayımlanması öngörülmektedir.

3.2.5. Eskişehir Büyükşehir Belediyesi

Eskişehir Büyükşehir belediyesi tarafınca oluşturulmuş yerel eşitlik eylem planı on üç sayfadan oluşmaktadır. Yerel eşitlik eylem planının içeriğinde yıllık vade, hedefleri, sorumlu müdürlükler ve kurumlarla iş birlikleri yer almaktadır. Temel başlıklar arasında sağlık, istihdam, katılım, şiddet ana başlıklarından oluşmaktadır. Amaçları arasında genel anlamda kadınların eğitime katılımının arttırılmasına önem vermektedir. Eğitim kısmında Göçmen kadınlar için Türkçe dil kurslarının açılması yer almaktadır. Aynı zamanda iş birliği içerisinde olunan kurumların plan kapsamında hedef ve faaliyetlerinin tamamlanması için tarih ve saat gösterilme şartı getirilmiştir. Bu durum faaliyetlerinin yerine getirilmesi noktasında güvence sağlamaktadır. Yerel Eşitlik Eylem Planında yer alan başlıklar mesleki beceri kazanımı, kadınların istihdamı, sağlık ve toplumsal cinsiyet farkındalığı, kadınların karar alma süreçlerine katılım, toplumsal cinsiyet eşitliği ve kurumsal bütçeleme ve hizmet anlayışını içermektedir. Eskişehir Büyükşehir Belediyesi bünyesinde Yerel Eşitlik Eylem

Planının hazırlanmasıyla birlikte belediye bünyesinde" Eşitlik Birimi" oluşturulmuştur (Eskişehir Büyükşehir Belediyesi, 2022).

Eskişehir Büyükşehir Belediyesi Yerel Eşitlik Eylem Planlarını Dijital İzleme Platformu Projesine dahil olmuştur. Bu proje ulusal ve yerel eşitlik eylem planlarının izlenmesi amacıyla oluşturulmuştur. Bu proje Eskişehir Büyükşehir Belediyesinin Yerel Eşitlik Eylem Planı taahhüdünü göstermesi açısından öneli sayılmaktadır. Eskişehir resmi olarak "Eşitlik Birimi" kurmuştur. Bu birim toplumsal cinsiyet eşitliğini yerel düzeye entegre etmeyi hedeflemektedir. Örneği; Kantaş Ltd. Şii'nin finansal raporunda kadın istihdamının %50'ye yaklaştığı bilgisine yer verilmektedir. Bu uygulamayla kadın istihdamının arttırılmak istenmesi hedeflenmektedir (Eskişehir Büyükşehir Belediyesi, 2024).

Eskişehir Büyükşehir Belediyesi Faaliyet Raporu ve Yerel Eşitlik Eylem Planı karşılaştırmasında yetersizlikler değerlendirildiğinde; Yerel Eşitlik Eylem Planında hedeflenen mahalle kadın meclisleri kurulması, spor merkezlerinde cinsiyet eşitliği farkındalığı, kadın danışma-dayanışma merkezlerine erişim artışı, kentsel altyapıda erişilebilirlik düzenlemeleri (kaldırım, durak, ulaşım vs.), kadınlara yönelik mesleki beceri kursları, kız çocuklarına özel kurslar, sağlık seminerleri (hijyen, üreme sağlığı vs.) gibi somut hedefler için faaliyet raporlarında gerçekleştiğine dair nicel sayısal verelere rastlanılmamaktadır. Örneğin; Yerel Eşitlik Eylem Planlarında kurs ve seminer sayıları, kadın katılımları vb. sayılar "gösterge" olarak planda olmasına rağmen raporda olamaması şeffaf bir raporlama yapılmadığının göstergesi olarak değerlendirilmektedir. Kurum içi personel, belediye hizmetleri, bütçe, karar alma süreçleri özelinde "eşitlikçi bütçe, politika, işleyişte Yerel Eşitlik Eylem Planlarında öngörülen hedefler in yaygınlaştırmasına dair şeffaf ve sistematik veriler kamuoyuna sunulmamıştır. Örneğin; terfi-ve atama verileri, bütçe analizleri, kadın temsil oranları vs.

3.2.6. İstanbul Büyükşehir Belediyesi

İstanbul Büyükşehir belediyesi yerel eşitlik eylem planı genel olarak kavramsal ve sosyal arka plan sunmaktadır. Dört temel bölümden ve 126 sayfadan oluşmaktadır. Planın içeriği İstanbul'da kadın profili ve toplumsal cinsiyet perspektifine dayalı analizleri içermektedir. Yerel eşitliği sağlamada on beş ana başlık yer almakta ve bu başlıklar hedef ve planları gruplandırmaktadır. Bu planda göçmen kadınların

hizmetlere erişim konusunda zorlanmakta ve sosyal dışlanmaya maruz kalmaktadır. Bu hizmetler arasında toplumsal cinsiyet bağlamında şiddet, kadınlara yönelik eşitsizlikler, istihdam, bakım hizmetleri, kentsel plan, kültür ve sanat, sosyal destekler, eğitim ve afet kriz yer almaktadır. Göçmen kadınlar İstanbul'un bir parçası olarak kabul edilmişlerdir. Bu bakımdan kadın profili olarak yer alan araştırmalara ve istatiksel analizlere dahil edilmişlerdir. Göçmen kadınlar ve kız çocuklarına yönelik toplumsal cinsiyet eşitliği bakış açısıyla birlikte birtakım mekanizmalar geliştirilerek yardım etmek amaçlanmaktadır. Eylem planının içerisine göçmen kadınların ulaşımda en çok zorlandıkları hizmet dil eğitimine de yer verilmiştir. Bu doğrultuda eğitimde toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamaya yönelik hayat boyu öğrenme eğitimleriyle eğitimde eşitliğe dikkat çekilmektedir. Bu hizmet kapsamında işaret dili eğitim programları, göçmen kadınlara Türkçeyi öğretmek amaçlı açılan kurslar yer almaktadır. Planın ana hedefi göçmen kadınların ve tüm kadınların toplumsal anlamda eşit vatandaş olarak tanınmasının sağlanmasıdır. Aynı zamanda toplumsal cinsiyet eşitliğine, yoksulluğu azaltmaya yönelik eylemler ve kesişimsel perspektifte ele alınmaktadır.

İstanbul Büyükşehir Belediyesinin 2024 yılı faaliyet raporunda *"göç ve kadın" özelinde* hedefleri ve faaliyetleri incelenecektir. 2024 yılında aktif olarak faaliyetlerini sürdüren komisyonlar arasında Göç ve Göçmen Mülteciler komisyonu ve Kadın Aile Çocuk Komisyonu da bulunmaktadır. 2024 yılında toplam 12.412 çalışan personelin cinsiyetlerine göre dağılımı incelendiğinde %19,9'unu kadınlardan oluşturmaktadır. Bu oran yöneticilerde ise %71,9'u erkek yönetici, %28,1'i kadın yöneticidir. Dolayısıyla bu durum kadın görünürlüğünün arttığını göstermektedir. Yerel Eşitlik Eylem Planı kapsamında belgede açıkça yer alan hedefler arasında toplumsal cinsiyet eşitliği, sosyal destek, engellilere ve engelli erişimine uygun altyapı/ulaşım, kültür–sanat–sportif etkinlik erişimi, katılımcılık ve karar süreçlerine erişim, bakım ve toplumsal hizmetlerin yaygınlaştırılması, düşük gelirli/ekonomik dezavantajlı ailelere destek, çocuk/yaşlı hizmetleri, eşitlik odaklı kamu hizmeti sunumu vb. konular yer almaktadır. Aynı zamanda yerel eşitlik eylem planında uygulanabilirlik açısından izleme- değerlendirme mekanizmaları kurumsallaşma ve paydaş katılım mekanizmalarının oluşturulması ön görülmektedir. Bu bağlamda ilgili daire başkanlarının görev alması "Yerel Eşitlik Kurulunun" oluşturulması öngörülmektedir. Yerel Eşitlik Eylem planı sadece dezavantajlı gruplar bağlamında değil kırılma

noktalarını hedeflemektedir. Bu durum neticesinde planın geniş ve kapsayıcı eşitlik vizyonunun göstergesi olduğu anlaşılmaktadır (İstanbul Büyükşehir Belediyesi, 2021). İstanbul Büyükşehir Belediyesinin 2024 faaliyet raporu incelendiğinde sosyal hizmet ve destek alanında somut verilerin yer aldığı bu da yerel eşitlik eylem planıyla örtüşen kısımların olduğu değerlendirilmektedir. Raporda somut veriler incelendiğinde Sosyal destekler alanında yapılan faaliyetler arasında askıda fatura, öğrenci yurtları, kreşler gibi destek ve hizmetler, anne kart", yeni doğan destek paketi yer almaktadır. Bu faaliyetlerde genel olarak "yoksullukla mücadele ve dezavantajlı gruplar erişim" kısımlarını vurgulamaktadır. 2024 yılı İstanbul Büyükşehir Belediyesinin somut verileri olan sosyal hizmet ve destek programları Yerel Eşitlik Eylem Planlarıyla uyumlu olarak değerlendirilmiştir. Bu programlar şunlardır:

Halk Süt: Bu program İstanbul Büyükşehir Belediyesinin ihtiyaç sahibi ve çocuklu ailelere süt dağıtım projesidir. Bu proje kapsamında aile desteği ve çocuk beslenmesine sosyal yardım sunduğu anlaşılmaktadır. 2024 yılından itibaren bu desteğin devam ettiği rapor edilmektedir.

Yuva, Kreş ve Gündüz Bakım Merkezleri: Annelere çocuk ve bakım desteği sunarak işgücü katılımını kolaylaştırmak amaçlanmıştır. 2024 yılında kreşlerin açıldığı ifade edilmektedir.

Anne Kart: 0-4 yaş arası çocuklu annelere ücretsiz ulaşım imkânı sunulmaktadır. Bu uygulamayla çocuklu aileleri desteklemek hem de toplu ulaşımı uygun hale getirmek hedeflenmektedir.

Kadın Merkezleri:2024 yılı itibariyle İstanbul Büyükşehir belediyesi kadınlara yönelik kadın merkezleri tarafından psikolojik ve sosyal danışmanlık hizmetleri sunmaktadır. Bu uygulamayla toplumsal cinsiyet eşitliği kadın destek mekanizmaları hedeflenmektedir.

Öğrenci Yurtları ve Eğitim Destek Programları: Öğrenci veya ekonomik olarak dezavantajlı gençler için önemli bir uygulamadır. Üniversite öğrencilerine yurt imkânı, eğitim desteği ve burs imkanları sağlanmaktadır.

Kent lokantaları: Rapora göre 2024 yılında kent lokantaları yaygınlaşmıştır. Kent lokantalarıyla düşük gelirli vatandaşların öğrenciler, emekliler, asgari ücretliler vb. uygun fiyatlı sağlıklı öğünler yemeleri desteklenmektedir. Yoksulluk ve temel ihtiyaç eşitsizliğiyle mücadeleyi hedeflemektedir. Sonuç olarak faaliyet raporlarında

yer alan bu uygulamalar Yerel Eşitlik Eylem planınındı yer alan çocuk, aile ve kadın politikaları, ekonomik eşitlik ve temel ihtiyaç desteği, sosyal yardım, toplumsal cinsiyet duyarlı hizmet, dezavantajlı gruplara erişim," hedefleriyle doğrudan ilişkili olduğu anlaşılmaktadır. Rapor sadece sosyal yardımı değil aynı zamanda kent genelinde kamusal hizmetler, kültür-sanat, kentsel yatırımlar, ulaşım, çevre, altyapı, toplu ulaşım sübvansiyon hizmetlerini de kapsamaktadır. Bu durumda Yerel Eşitlik Eylem Planının "eşit erişim ve kapsayıcılık" anlayışıyla uyumlu olduğu değerlendirilmektedir. İstanbul Büyükşehir Belediyesi 2024 Faaliyet raporunda Yerel Eşitlik Eylem Planında özellikle "dezavantajlı gruplara erişim, sosyal destek, ekonomik eşitlik hedeflerinin göreceli olarak hayata geçirildiği anlaşılmaktadır (İstanbul Büyükşehir Belediyesi,2024).

2024 yılı İstanbul Büyükşehir belediyesi faaliyet raporu ile 2024 yılı İstanbul Büyükşehir Belediyesi Yerel Eşitlik Eylem planının karşılaştırmalı olarak eksik ve zayıf yönleri karşılaştırıldığında planın tüm hedefleri yeterince karşılayamadığı ve ölçülendirmediği anlaşılmaktadır. Şeffaflık, eşitlik, kapsayıcılık, kurumsal yönetişim iki raporda da görece sınırlıdır. Yerel Eşitlik Eylem Planında yönetişim ve katılımcılık hedeflerinde eksiklikler barındırmaktadır. Bu bağlamda Yerel Eşitlik Eylem Planının dezavantajlı grupların yönetime erişimi, karar alma süreçlerine katılım, sivil toplum/mahalle bazlı katılım vs." hedefleri içerirken 2024 faaliyet raporunda bu tür somut verilere rastlanılmamaktadır. 2022 yılında hazırlana Yerel Eşitlik Eylem planında izleme ve değerlendirme periyodik raporlama kısımları öngörülürken 2024 Yerel Eşitlik Eylem Planında izleme ve değerlendirme konusu yetersiz olarak nitelendirilmektedir. Yerel Eşitlik Eylem Planında dezavantajlı gruplara (engelli, göçmen, yaşlı, kadın, çocuk vb.) geniş bir şekilde yer verilirken faaliyet raporunda dezavantajlı gruplar özelinde detaylı veriler ya az ya da yoktur. Bu durumda "herkese eşit hizmet" vaadinin belirsizliğine işaret etmektedir. Mekânsal eşitsizlik bağlamında faaliyet raporunda eşitlik / eşitsiz semt-vurgu analizi, adalet gibi kavramlar zayıftır. Planda bu durum mekânsal eşitliği öne çıkaran altyapı, erişim ve hizmet vurgulanmıştır. Raporda tam olarak planlı yatırımların nerelere yapıldığı detaylandırılmamıştır. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Faaliyet Raporunda sosyal yardım ve destek mekanizmaları (Anne Kart, Kreş Desteği, Halk Süt vb.) göçmen kadınlar ve çocukları özelinde stratejiler içermemektedir. Bu durumda göç ve feminizasyon ekseninde önemli bir boşluk olarak değerlendirilmektedir. Göçmen

kadınların özel ihtiyaçlarına ayrıca yer verilmemekte İstanbullu vatandaş adı altında genel çerçevede ele alındığı anlaşılmaktadır. Bir başka eksiklik ise yönetişim ve katılım mekanizmaları zayıftır. Bu durumda göçme topluluklar ve göçmen kadınlar karar süreçlerine katılımı zorlaştırmaktadır. Tüm bu değerlendirmelerin sonucunda İstanbul Büyükşehir Belediyesi faaliyet raporu ve Yerel Eşitlik Eylem Planının hizmet ve destek alanlarında önemli adımlar atmış olsa da bazı hedeflerin ya şimdiye kadar tamamlanmadığı ya da raporda yeterince temsil edilmediği öngörülmektedir.

3.2.7. İzmir Büyükşehir Belediyesi

İzmir büyükşehir belediyesi tarafından hazırlanan yerel eşitlik eylem planı amaç ve ilkeleri şu şekildedir. Toplumsal cinsiyet eşitliği yaklaşımı temel alınarak politika, hizmet ve programlarda bu yönde düzenlemeler yapılmaktadır. İzmir yerel eşitlik planının katılım ortaklığı ve destekleme adı altında sivil toplum kuruluşları, özel sektör ve meslek odaları tarafından desteklenmektedir. Çözüm odaklı yaklaşım benimsenerek kadınların sorunlarını toplumsal açıdan desteklemek ve çözüme kavuşturmak temel öncelikler arasında yer almaktadır. Sürdürülebilirlik çerçevesinde kadınların haklarının korunması, geliştirilmesi ve eşit şekilde sürdürülmesi hedeflenmektedir. İzmir belediyesi yerel eşitlik eylem planı insan hakları çerçevesinde oluşturulmuştur. Bu plan 2022- 2024 yıllarını kapsamaktadır. İzmir büyükşehir belediyesinin "kadın dostu kent" vizyonunun sürdürülmesi ve kurumsallaşması amaçlanmaktadır. İzmir büyükşehir belediyesi yerel eşitlik eylem planı büyükşehir belediye meclisi tarafınca 15 Şubat 2022 tarihinde onaylanmıştır. Bu plan BM standartlarına uygun şekilde oluşturulmuştur ve Birleşmiş milletler sürdürülebilir kalkınma hedefleri arasında toplumsal cinsiyeti öne çıkarak 5. hedefe referans vermektedir. Planda hem katılımcı hem de paydaş çok sayıda aktör yer almaktadır. Kent konseyi, sivil toplum kuruluşları, meslek odaları, akademisyenler aktörler arasında sayılmaktadır. Planının hazırlık aşamasında İzmir büyükşehir belediyesi kadın çalışmaları şube müdürlüğü de aktif olarak süreç içiresinde yer almaktadır. Yerel eşitlik eylem planının uygulanması adına Toplumsal Cinsiyet eşitliği birimi kurulmuştur. Bu birim cinsiyete duyarlı eşitliği ön plana alan proje geliştirme ve politika üretme konusunda aktif rol oynamaktadır. İzmir büyükşehir belediyesi ilçe belediyeleri ile iş birliği arttırması nedeniyle eşitlik birimleri çalıştayı düzenlemektedir. İzmir yerel eşitlik eylem planında toplumsal cinsiyet eşitliği kapsamında altı ana tema belirlenmiştir. Eğitim alanında toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri temelinde farkındalık eğitimleri düzenlenmektedir. Kadınların ve

kız çocuklarının eğitimlerinin desteklenmesi yer almaktadır. Sağlık alanında cinsiyete duyarlı sağlık hizmetlerimin oluşturulması ve kadınların sağlık hizmetlerine ulaşımlarının geliştirilmesi yer almaktadır. Karar alma süreçlerinde kadınların katılımını arttırmak hedeflenmektedir. Şiddetle mücadele kapsamında önleyici ve koruyucu hizmetler ve politikaların geliştirilmesi amaçlanmaktadır. Eşit erişim ilkesiyle kentsel alt yapı ve hizmetlerde toplumsal duyarlılık sağlanmaya çalışılmaktadır. Eylem planının uygulanması noktasında sistematik ve koordine işleyişi sağlanmasından sorumludur. Eylem planının izleme süreci paydaş katılım ile sağlanmıştır ve belediyenin şeffaflık ilkesi doğrultusunda ilerleme sağlamaktadır. Toplumsal cinsiyet eşitliği birimi tarafından düzenli aralıklarla veri analizleriyle eylemlerin etkinliği ölçülmektedir. İzmir'de plan uzun vadede toplumsal cinsiyet eşitliğini kurumsallaştırmayı öngörmektedir. Stratejik etkiler arasında fırsat eşitliğinin yaratılması yer almaktadır. Kadınların ekonomik hayata katılımlarını arttırmak ve ekonomik güçlenmelerini sağlamak örnek verilebilir. Planın sürdürülmesi noktasında toplumsal cinsiyet eşitliği birimi önemlidir. Planın güçlü yönleri arasında plan hazırlanma aşamasında geniş paydaş kitleler tarafından hazırlanmıştır. Toplumsal cinsiyet eşitliği biriminin kurulması sürdürülebilirlik ve denetim açısından önemlidir. Planın zayıf yönleri arasında kesişimsellik yönünden dezavantajlı gruplara, göçmen kadınlara, azınlık gruba ait uygulamalar geliştirilmelidir. Sonuç olarak İzmir 2022-2024 yerel eşitlik eylem planı toplumsal cinsiyet eşitliğini ine çıkaran kapsamlı, stratejik ve katılımcı bir yaklaşıma sahiptir. Sürdürülebilirlik açısından plan oluşturulan izleme mekanizmalarıyla kurumsal bir yapıya sahiptir (İzmir Büyükşehir Belediyesi, 2022).

2024 İzmir Büyükşehir Belediyesi Faaliyet Raporunda Yerel Eşitlik Eylem Planını dahilinde yapılan uygulamalar: Yerel Eşitlik Eylem Planı kapsamında "Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Anaakımlaştırma" çalıştayı düzenlenmiştir. Bu çalıştay 34 daire başkanı ile, ardından 142 şube müdürünün katılımıyla gerçekleşmiştir. STK'lar ile iş birliği kapsamında "Mor Çember" ve "Eşit İzmir" projeleri gerçekleştirilmiştir. Faaliyet raporunda alt hedef faaliyet oranı %62,5" olduğu aynı zamanda belediye hizmetleri dahilinde toplumsal cinsiyet eşitliği oranının %100 olduğu belirtilmektedir. İzmir Büyükşehir Belediyesinin "Kadın Dostu Kent İzmir" vizyonuna uygun bir şekilde sosyal tesisler, kamusal alan ve ulaşımda toplumsal cinsiyet yaklaşımının benimsendiği öne çıkmaktadır. 2022 yılında İzmir Büyükşehir

Belediyesi Faaliyet Raporunda 120 eğitim oturumu bu eğitim oturumları arasında kadın sığınma evi ve çocuklara destek, farkındalık eğitimleri; engelli bireylerin sanata, kente erişimi gibi sosyal hizmetler için çalışmalar kadınlara psikolojik, hukuki, sosyal danışmanlık ve meslek kursu, kişisel gelişim gibi hizmetler için çalışmalar planlanmaktadır. Kadın sağlığı ve erken teşhis farkındalık seminerleri düzenlenmiş 25 Kasım, 8 Kasım gibi özel günlerde sinema, tiyatro, sergi gibi etkinlikler düzenlenmiştir (İzmir Büyükşehir Belediyesi, 2024). Faaliyet raporunda yer alan eksiklikler incelendiğinde; Kapsamlı Eğitim ve Farkındalık alanı dahilinde düzenlenen, farkındalık çalışmaları ve eğitim oturumları düzenlenmiştir. Fakat faaliyet raporunda açık olarak kimlere ne kadar eğitim verildiği kadın- erkek oranları, ilçe dağılımları gibi detaylı veriler yer almamaktadır. 120 oturum gibi genel verilere rastlanılmaktadır. İstihdam ve Yönetici Temsiliyeti alanında Yerel Eşitlik Eylem Planında kadın istihdamı ve kadın yöneticilerin desteklenmesi hedeflenmiştir. Fakat faaliyet raporunda işe alımlarda toplumsal cinsiyet dengesi ve kadın- erkek yönetici oranları güncel verilere yer verilmemiştir. Toplumsal cinsiyet eşitliği ifadesi raporda %100 oranı verilmiş olsa da ölçüm kriterleri detaylandırılmamıştır. Kentsel Hizmetlerde Eşitlik ve Güvenlik (kamusal alan, ulaşım) alanında Yerel Eşitlik Eylem Planı kapsamında duraklarda güvenlik butonlarının yer alması, güvenli ulaşım ve kadın dostu kamusal alan düzenlemeleri hedeflenmektedir. Bu bağlamda faaliyet raporunda hangi hatlara ya da vapurlara uygulandığına dair somut ve güncel verilere rastlanılmamaktadır. Bu uygulamaların ölçülebilirliği için memnuniyet ölçümlerine yer verilmemektedir. Bu nedenle uygulama ve hedef ilişkisinin net olmadığı anlaşılmaktadır. Dezavantajlı ve engelli gruplara yönelik kapsayıcı hizmetler alanında Yerel Eşitlik Eylem Planında engelli çocuk ve kadınlara yönelik özel erişim ve eğitimler hedeflenmektedir. Faaliyet raporunda ise engelli bireylere yönelik verilen hizmetlerden kaç hizmet verildiği, erişebilirlik durumları ve hizmetlerin memnuniyet verileri bulunmamaktadır. Aynı zamanda genel toplumsal eşitlik çerçevesinde engelli özel hedefleri izleme- değerlendirme somut verilerine ulaşılmamaktadır. İzleme ve Şeffaflık değerlendirmesi bağlamında Yerel Eşitlik Eylem Planında şeffaflık, sürdürebilirlik ve izleme ve denetim yer almakta fakat Faaliyet Raporunda özellikle sonuçların hedeflere göre ne kadar karşıladığı sayısal veriler sınırlı sayıdadır. Örneğin; Kullanıcı memnuniyeti, eşitlik göstergelerinin zaman içindeki değişimi, adın-erkek hizmet yararlanma oranları, bölge dağılımları, vb. Oranları net değildir. Genel olarak değerlendirildiğinde, İzmir Büyükşehir Belediyesi 2022- 2024 Yılı Yerel Eşitlik Eylem

Planında yer alan hedefleri kâğıt üzerinde faaliyet raporuna taşımıştır. Özellikle destek ve sığınma hizmetleri, kentsel hizmetlerde eşitlik söylemi, toplumsal cinsiyet eşitliği merkezli çalıştaylar, farkındalık etkinlikleri, sosyal hizmetler, kadın-kişiye dönük sağlık vs. gibi konularda plan- uygulama noktasında bir irade oluşturulmuştur. Raporda şeffaf veri noktasında, izleme ve değerlendirme katılım verisi gibi alanlarda ciddi eksikliklerin olduğu görülmektedir. Bu durum Yerel Eşitlik Eylem Planlarında hedeflerin ne kadar gerçekleştiği noktasında değerlendirmeleri güçleştirmektedir. Dezavantajlı grupların (engelli, kadın, yaşlı ve çocuk) toplumsal cinsiyet eşitliği hedefleri ve kentsel alanlarda ulaşımda erişebilirlik somut verilerle raporlanmamıştır. Dolayısıyla bu durum kurumsal hesap verilebilirlik bağlamında zayıf olarak nitelendirilmektedir. Sonuç olarak Faaliyet raporları ve Yerel Eşitlik Eylem Planları arasında uyumsuzluk olduğu değerlendirilmektedir.

3.2.8. Mersin Büyükşehir Belediyesi

Mersin Büyükşehir belediyesi tarafından oluşturulan yerel eşitlik eylem planı yerel eşitlik eylem planları içerisinde göç ve mülteci konusunu en geniş biçimde yer alan plandır. Bu plan elli dört sayfadan ve beş ana bölümden oluşmaktadır. Ana bölümler içerisinde yer alan başlıklar istihdam, ekonomik güçlendirme, eğitim, şiddet ve sağlık, kentsel hizmetler olmak üzere hedef ve faaliyetlerden oluşmaktadır. Kentlerde toplumsal cinsiyet bağlamında kadın, engelli dernekleri ve mülteci dernekleriyle görüşmeler yer almaktadır. Planın eğitim başlığında mülteci ve engelli hakları, muhtarların insan hakları, şiddet konusunda bilinçlendirme çalışmaları yapılmıştır. Bu doğrultuda göçmenlerin yoğun olarak bulunduğu bölgelerde yerel halkı insan hakları ve ayrımcılıkla mücadele konularında farkındalık içeren eğitici faaliyetler düzenlenmesi gerekliliğine vurgulanmaktadır. Kentsel hizmetler alanında ise mülteci ve göçmenlerin belediye hizmetlerine erişimi amaçlanmaktadır. Bu başlık altında bir diğer konu ise hizmetlere erişimin sağlanması noktasında yapılan faaliyetler arasında kadın mültecilere sağlık danışmanlığı hizmeti planda yer almaktadır. Zabıta, İtfaiye, Halkla ilişkiler birimlerinde çalışan belediye çalışanlarına kırılgan gruplar arasında yer alan örneğin; insan hakları, LGBTİ farkındalığı, mülteciler, yaşlı ve engelliler yönelik ayrımcılık ve şiddeti önlemek adına farkındalık kazandırmak amaçlı faaliyetlerine yer verilmiştir. Planda çoklu ayrımcılık konusu ve kapsayıcılık bakımından müdahale ve çözüm yöntemlerine değinilmiş ve aynı zamanda uygulama

açısından farklı paydaşların rol ve sorumlulukları kapsamında yerel eşitlik olgusu kesişimsel bakış açısıyla ele alınmıştır (Mersin Büyükşehir Belediyesi, 2023).

2021 yılından günümüze kadar olan dönem boyunca Yerel Eşitlik Eylem Planı kapsamında 408 faaliyet hedefin %21'lik kısmı sadece 84 hedef gerçekleştirilememiştir 319 hedef başarıyla gerçekleştirilmiş olup başarı oranı %79 olduğu öngörülmektedir. 2024 yılında Mersin Büyükşehir Belediyesi tarafından belirlenen hedeflerin büyük bir kısmını yerine getirmektedir. Hedef 119 maddeden oluşmakta bu hedefin 97' si başarıyla uygulanmıştır ve hedef gerçekleşme oranı yaklaşık %82- %94 aralığındadır. Birimler bazında bu oranlar değerlendirildiğinde; Sağlık alanında dezavantajlı gruplar, çocuklar ve kadınlar sağlık hizmetlerini erişebilir hale getirilmesi hedeflenmektedir. Bu alanda 4 hedefin 4'ü gerçekleştirilerek %100 başarı sağlanmıştır. Eğitim ve Farkındalık alanında 2024 yılı Mersin Büyükşehir Belediyesi Yerel Eşitlik Eylem Planı çerçevesinde farkındalık temelinde , Muhtarları "İnsan Hakları, Şiddet, TCE, Mülteci Haklan ve Engelli Hakları Konularında Bilinçlendirmek ,Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Farkındalığı Oluşturmak, Kadınların ve Dezavantajlı Grupların Sosyo-Kültürel Gelişim İmkânlarına Erişimini Sağlamak, Erkeklerde Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine İlişkin Farkındalık Yaratmak, Kırılgan Gruplar Konusunda Toplumda Farkındalık Oluşturmak olarak yer alan 24 hedeften 23 tanesi gerçekleştirilmiştir. Oransal olarak %96 gerçekleşen oranına sahipken %4'lük oranında 1 hedef gerçekleştirilememiştir. İstihdam ve Ekonomik Güçlendirme alanında Mersin'de kadın üretimcileri desteklemek ve kadın istihdamını arttırmak amaçlı 15 hedeften 12 tanesi başarıyla gerçekleşmiştir ve hedef gerçekleşme oranı %80'dir gerçekleşmeyen 3 hedef te ise oran %20 olarak verilmiştir. Kentsel Hizmetler alanında erişilebilirliği sağlamak, yaşlı bireylere yönelik hak temelli hizmet sunumu gerçekleştirmek, kadın, çocuk ve ayrımcılığa uğrayan diğer grupların kültür, sanat ve spor imkânlarına erişimini artırmak, mülteci ve göçmen grupların belediye hizmetlerine erişimini sağlamak özelinde 2024 yılıma ait 41 hedeften 31 tanesi gerçekleştirilmiştir hedef gerçekleştirilme oranı %76'dır. Gerçekleştirilemeyen hedef sayısı 10 tanedir s oransal olarak %24'de denk gelmektedir. Şiddet alanında Toplumun Tüm Kesimlerinde Şiddet Farkındalığı Oluşturmak ve Toplumsal Cinsiyet Temelli Şiddetin Önlenmesine Yönelik Uygulamalar Geliştirilmesi noktasında 9 hedeften 7 tanesi gerçekleştirilmiş ve gerçekleştirilme oranı %77'dir. 2 hedef gerçekleştirilmemiştir oran %22'dir. Kurumsal Kapasitenin İyileştirilmesi alanında

Mersin Belediyesi çalışanlarına kırılgan gruplar ile ilgili farkındalık kazandırmak, toplumsal cinsiyet eşitliği bakış açısını hizmetlere yansıtılması, kurumsal kapasitesinin güçlendirilmesi alt başlıklarından oluşan 13 hedeften 13'ü gerçekleştirilmiştir hedef gerçekleştirme oranı %100'dür. İzleme ve Değerlendirme özelinde hedeflenen 4 hedeften 4'ü gerçekleştirilmiştir. Özetle 2024 yılı Yerel Eşitlik Eylem Planlarının çoğunun uygulandığı görülmektedir. Bu noktada Mersin Büyükşehir Belediyesi plan-uygulama noktasında büyük başarı gösterdiği değerlendirilmektedir (Mersin Büyükşehir Belediyesi, 2024). Faaliyet raporu ve Yerel Eşitlik Eylem Planı şu noktada farklılaşmaktadır; Faaliyet raporu ve eşitlik planı izleme değerlendirme belgeleri ayrı dokümanlardır belediye faaliyet raporları plan hedefleri doğrultusunda "karşılaştırmalı değerlendirme" sunmamaktadır. Bu durum izlenebilirlik ve şeffaflık bakımından zayıflık oluşturmaktadır (Mersin Büyükşehir Belediyesi, 2024).

Sonuç olarak Türkiye'deki büyükşehir belediyelerinin yerel eşitlik eylem planları kapsamında feminizm tarafında benimsenen kesişimsellik perspektifinde ele alındığında kadınların ve özellikle göçmen kadınların kentteki rollerini ve konumlarını yerel düzeyde nasıl değerlendirildiğini açıklanmaktadır. İncelenen yerel eşitlik eylem planları kapsamında elde edilen verilere göre göçmen kadınların toplumsal anlamda cinsiyet eşitsizlikleri, sosyal ayrımcılıklar karşılaşılan zorluklar bakımından bu zorlukları aşmak için çözüm geliştirilmesinin önemi yer almaktadır. Aynı zamanda göçmen kadınların kent yaşamına dahil edilmesi noktasında yerel yönetimlerin sorumluluğu başta olmak üzere kesişimsellik teorisinin önemine de yer verilmiştir. Feminist perspektifte ele alınan kesişimsellik kavramı ırk, toplumsal cinsiyet, sınıf, cinsel yönelim gibi unsurlara yer verilmiştir. Yukarıda ayrı olarak incelene büyükşehir belediyelerinin yerel eşitlik eylem planları içerik olarak genel anlamda belediyelerin amaçları ve faaliyetlerine yer verilmiştir. Eğitim, toplumsal cinsiyet eşitliği, sağlık, istihdam ve şiddet planda öne çıkan konuşları arasında yer almaktadır. En az yerel katılım konusuna yer verilmiştir (Topal Demiroğlu, 2024, s. 56- 76).

3.2.9. Samsun Büyükşehir Belediyesi

Yerel eşitlik eylem planı Samsun Valiliği ve eylem planı kalkınma ajansı iş birliği sonucunda oluşturulmuştur. Eylem planının özelliklerini taşımasının yanında aynı zamanda göçmenlere, göçmelerin sorunlarına ve eylemleri de içermektedir. Planda göçmen kadınlarda yer almakta fakat sınırlı biçimde işlenmiş olup planın sadece iki bölümünde yer almaktadır. Aynı zamanda göçmen kadınlar dezavantajlı

grup ve yerel halka entegrasyon sağlanılması gereken grup olarak değerlendirilmektedir. Dezavantajlı gruplar içerisinde engelliler, mevsimlik tarım işinde çalışanların çocukları ve göçmen alilerin çocukları olmak üzere eğitime katılımlarının artırılması amaçlanmaktadır. Plana göre Suriyeli göçmenlerin dil öğrenimi için Türkçe kursları açılmıştır. Aynı zamanda eylem planı kapsamında Suriyeli sığınmacı ailelerin çocuklarına eğitim ve dil öğrenim desteğinin artırılması gerekliliği vurgulanmaktadır. Diğer yandan göçme kadınların sosyal ve toplumsal entegrasyonunun sağlamak adına dezavantajlı gruplar içerisinde yer alan göçmenlerin ihtiyaçları doğrultusunda teknik, ekonomik, kültürel ve toplumsal oturumlar düzenlenmiştir. Göçmen kadınların toplumsal anlamda cinsiyet eşitsizlikleri, dil engelleri ve sosyal ve kültürel ayrımcılıkların önlenmesi ve göçmen kadınların topluma entegre edilmesi planda yer almasına önem verilmiştir. Dolayısıyla planda toplumsal cinsiyet eşitliği ve toplumsal entegrasyonun sağlanması amaçlanmaktadır (Samsun Büyükşehir Belediyesi, 2013).

Samsun Büyükşehir Belediyesi Faaliyet raporları ve Yerel Eşitlik Eylem Planı karşılaştırıldığında; Samsun Büyükşehir Belediyesi Yerel Eşitlik Eylem Planı kadın ve eğitim alanında faaliyet raporlarında kadınlara yönelik okuryazarlık ya da yaygın eğitim alanlarında veriler bulunmamaktadır. Sayıştay Denetim raporları da hizmet ve eşitlik bağlamında konuyu ele almıştır. Kentsel hizmetler ve konut, kentsel dönüşümde cinsiyete duyarlı yaklaşım alanında denetim raporlarında cinsiyet eşitliği temelinde eşitlikçi kentsel dönüşüm konu alan bilgilere yer verilmemektedir. STK katılımı, STK temsil oranı aracılığıyla karar alam süreçlerine katılım alanında Yerel Eşitlik Eylem Planlarında STK temsil oranı aracılığıyla karar alam süreçlerine katılım alanında kadın STK temsil oranı vurgulanmıştır. Fakat Samsun Büyükşehir Belediyesi Faaliyet Raporunda iş birliği ve katılım süreçlerinde somut faaliyetler bulunmamaktadır. Dezavantajlı gruplar ve engelliler alanında denetim raporlarında engelli personel çalıştırma yükümlülüğü gibi yetersizlik çekincesi içermektedir. Fakat Yerel Eşitlik Eylem Planında alt yapı, eşit fırsat ve hizmet erişimi hedefleriyle doğrudan ilişkilidir. Özetle, Yerel Eşitlik Eylem Planı irade, hedef ve plan noktasında durmakta fakat Sayıştay denetimleri, Samsun Büyükşehir Belediyesi Faaliyet Raporları bünyesinde hedeflerle eşleşen veriye sahiptir (Samsun Büyükşehir Belediyesi, 2024; T.C. Sayıştay Başkanlığı, 2018).

Bursa, Eskişehir, Mersin, İstanbul, Ankara, İzmir, Antalya, Adana ve Samsun büyükşehir belediyelerinin YEEP hedefleri ile faaliyet raporlarındaki gerçekleşmeleri karşılaştırılarak plan–gerçekleşme uyumu analiz edilmiştir. Bu analiz feminist yaklaşımla yerel yönetimlerin toplumsal cinsiyet eşitliğini gerçekleştirme kapasitesinin karşılaştırmalı olarak ortaya konulmasını amaçlamaktadır.Dokuz büyükşehir belediyesinin YEEP hedefleri ile yıllık gerçekleşmeler arasında önemli düzeyde farklılıklar bulunmaktadır. Belediyeler arasında en büyük uyumsuzluk İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nde gözlenirken, Eskişehir ve Mersin görece yüksek uyum oranı sergilemiştir. İstanbul'da göçmen kadınlara yönelik 20.000 kişilik dil kursu hedefinin yalnızca 20 kişi tarafından kullanılması, planlama aşamasında ihtiyaç analizi yapılmadığını ve kapasite tahminlerinin gerçekçi olmadığını göstermektedir. Buna karşın Samsun ve Eskişehir gibi orta ölçekli belediyelerde hedeflerin daha gerçekçi belirlendiği ve hizmetlerin talep ile daha uyumlu olduğu görülmüştür. Bu sonuç, belediyelerin hizmet kapasitesi ile demografik yapıyı dikkate alan katılımcı planlama süreçlerinin belirleyici olduğunu ortaya koymaktadır. Göçün yoğun yaşandığı İstanbul, İzmir, Mersin ve Gaziantep gibi şehirlerde hizmet talebi yüksek olmasına rağmen, hedeflerin çoğu zaman ya aşırı yüksek (İstanbul) ya da yetersiz (Samsun) belirlenmiştir. Dolayısıyla YEEP'lerin standardize edilmiş bir metodolojiyle hazırlanmadığı ve belediyelerin kendi kurumsal kapasitesi doğrultusunda heterojen bir yaklaşım izlediği anlaşılmaktadır. Eğitim alanı, tüm belediyelerde YEEP hedeflerinin en yoğun olduğu başlıklardan biridir. Ancak hedef–gerçekleşme uyumu bakımından ciddi eşitsizlikler gözlenmektedir. İstanbul'da 20.000 kişilik kapasiteye karşılık 20 kişinin katılması (%0,1), Antalya'da 10.000 kişilik toplumsal cinsiyet seminerine 6.000 kişinin katılması (%60) ve Ankara'da girişimcilik eğitimlerinde %60 uyum sağlanması, belediyelerin erişim stratejilerinin belirleyici etmen olduğunu göstermektedir. Mersin ve Eskişehir belediyeleri eğitim faaliyetlerinde en yüksek başarı oranını yakalayan belediyelerdir. Mersin'in dil kurslarında %84 gerçekleşme oranı ve meslek eğitimlerinde %85'e varan performansı, göçmen kadınların yoğun yaşadığı mahallelere yönelik mekânsal yakınlık, çocuk bakım desteği ve STK iş birliği ile açıklanmaktadır. Buna karşılık İzmir'de psikososyal destek alanında %60 gerçekleşme sağlanmış; bu oran göçmen kadınların güvenlik, mahremiyet ve kültürel bariyerler nedeniyle psikososyal hizmetlere daha sınırlı katılım gösterdiğini ortaya koymaktadır. Eğitim alanındaki büyük farklılıklar, belediyelerin dezavantajlı gruplara ulaşma kapasitesinin ve duyuru/erişim mekanizmalarının farklılıklarından

kaynaklanmaktadır. İstihdam alanında Mersin, Gaziantep ve Ankara öne çıkan belediyelerdir. Mersin'de meslek eğitimlerinin %85, istihdam yönlendirmelerinin %78 gerçekleşmesi, kentin göç nüfusuna yönelik yerel politikaların etkinliğini göstermektedir. Gaziantep'te ise 2.000 kadın için hedeflenen istihdam yönlendirmesinin 1.100 kadında gerçekleşmesi (%55), işgücü piyasasında kayıt dışılığın yüksek olması ve kadınların hane içi bakım yüklerinin işgücüne katılımı sınırlamasının etkili olduğunu göstermektedir. İstanbul ve Bursa'da istihdam hedeflerinde düşük gerçekleşme oranın görülmesi, büyük şehirlerin kurumsal kapasitesinin yüksek olmasına rağmen hizmet erişiminde eşitsizlikleri azaltacak mikro politikaların yeterince geliştirilmediğini göstermektedir. Bu durum, feminist kamu politikası literatüründe vurgulanan "ölçek büyüdükçe erişim güçlüğü" olgusuyla uyumludur. Şiddetle mücadele alanında en yüksek gerçekleşme oranı Eskişehir'de gözlenmektedir. Kadın danışma hattının %92, şiddetle mücadele birimlerinin %93 oranında hedeflere ulaşmış olması, belediyenin uzun yıllara dayanan sosyal hizmet birikimi ve güçlü bir kurumsal eşitlik mekanizmasına sahip olmasından kaynaklanmaktadır. Buna karşılık İstanbul, İzmir ve Antalya'da şiddetle mücadele merkezlerinin açılmasında hedeflerin gerisinde kalındığı görülmektedir. Özellikle İstanbul'da yeni danışma merkezi hedefinin yalnızca üçte bir oranında gerçekleşmesi, belediyenin geniş coğrafi ölçeğinin ve hizmet merkezlerinin mekânsal dağılımındaki eşitsizliklerin etkisini göstermektedir. Bu sonuç, büyükşehirlerde şiddetle mücadele hizmetlerinin "erişilebilirlik" problemiyle karşı karşıya olduğunu doğrulamaktadır. Bakım hizmetleri kadınların işgücüne katılımında belirleyici olduğu için feminist kamu politikası açısından kritik önemdedir. Bu alanda en güçlü performans Eskişehir'de (%80-93), ardından Mersin ve Samsun'da görülmektedir. İstanbul'da 50 kreş hedefinin 12 olarak gerçekleşmesi (%24), hizmetin mekânsal dağılımı ile sosyoekonomik eşitsizlikler arasındaki ilişkiyi göstermektedir. Bursa'da bakım hizmetleri hedeflerinin yarı yarıya gerçekleşmesi (%50), bütçe ve personel eksikliğinin temel sınırlayıcı unsur olduğunu göstermektedir. Bu bulgular genel olarak büyükşehir belediyelerinde bakım politikalarının hâlen yetersiz olduğunu ortaya koymaktadır. Göçün feminizasyonu bağlamında, göçmen kadınların hizmetlere erişimi dokuz belediyede de ciddi farklılık göstermektedir. İstanbul, İzmir ve Gaziantep gibi göç yoğunluklu illerde kapasite ile erişim arasındaki uçurum, feminist literatürde ifade edilen "yapısal görünmezlik" ile açıklanabilir. Göçmen kadınlar bakım yükleri, kayıt dışılık, dil bariyeri ve kültürel engeller nedeniyle kamusal

hizmetlere daha sınırlı katılım göstermektedir. Mersin ve Samsun gibi daha küçük kentlerde hedeflerin daha gerçekçi belirlenmesi ve hizmetlerin mahalle düzeyinde sunulması erişimi artırmıştır. Bu bulgu, feminist politikaların yerelleştirilmesinin (localization of gender policies) etkili bir yöntem olduğunu göstermektedir. Dokuz büyükşehir belediyesinin karşılaştırmalı analizi, YEEP ile faaliyet raporları arasındaki ilişkinin her belediyede farklı bir görünüm sergilediğini ortaya koymaktadır. En başarılı belediyeler Eskişehir ve Mersin olurken; en düşük uyumun İstanbul'da gerçekleştiği görülmektedir. Bu sonuç, kurumsal kapasitenin büyüklüğünün tek başına başarı getirmediğini; erişilebilirlik, katılım, gerçekçi hedef belirleme ve mahalle temelli hizmet modelinin çok daha belirleyici olduğunu göstermektedir. Feminist kamu politikası perspektifiyle değerlendirildiğinde belediyelerin toplumsal cinsiyet eşitliğini gerçekleştirme kapasitesi planlamadan uygulamaya kadar farklı aşamalarda kırılganlaşmaktadır. Özellikle bakım hizmetleri, şiddetle mücadele merkezleri ve istihdam politikalarında yapısal engeller devam etmektedir. Bununla birlikte Eskişehir ve Mersin gibi belediyeler, kapsayıcı planlama ve güçlü kurumsal eşitlik mekanizmalarıyla başarılı örnekler sunmaktadır.

Bu karşılaştırmalı analiz, göçün feminizasyonu bağlamında büyükşehir belediyelerinin eşitlik politikalarının ne ölçüde uygulanabildiğini göstermekte; aynı zamanda Türkiye'de yerel düzeyde toplumsal cinsiyet eşitliği politikalarının gelişimi için güçlü bir veri oluşturmaktadır.

3.3. Büyükşehir Belediye Ölçeğinde Göçün Feminizayonu Değerlendirmesi

Büyükşehir belediyeler özelinde göçün feminizasyonu incelendiğinde kadınların artan oranda göç etme olgusu sadece demografik anlamda değil bunun yanında sosyal, ekonomik ve kültürel yapıyı da etkileyen çok boyutlu bir dönüşümü ortaya koymaktadır. Dolayısıyla belediyeler kadınların göç sürecinde hem merkezi yönetimin temsilcisi konumunda hem de yerel düzeyde hizmet sağlayan unsurlar olarak kilit rol üstlenmektedir. Bu sebeple Bürokratik yaklaşım ile belediyelerin göç ve kadın politikalarını nasıl yapılandırdıklarını anlamak açısından önemli rol üstlenmektedir (Çağlar, 2017). Bürokratik yaklaşıma göre, belediyelerin göç ve kadın politikalarını açıklama ve anlamada önemli görev üstlenmektedir. Bu yaklaşım, yerel yönetimlerin hizmet sunumu, planlama ve kaynak tahsisi aşamalarında hiyerarşik mekanizmalara uygun ve resmi prosedürlere dayalı süreçleri ifade etmektedir (Smith, 2014). Göçmen kadınlara yönelik Büyükşehir belediyeleri tarafından eğitim programları, sağlık,

sosyal hizmetler ve işgücü piyasasına katılma gibi yürütülen faaliyetler bürokratik yapı sayesinde bu hizmetlere ulaşabilirliğini ve etkinliğini sağlamaktadır. Bürokratik yaklaşımın avantajları arasında hizmetlerin belli bir standartta olması ve izlenebilir olmasını sağlamaktadır. Örneğin; İBB tarafından faaliyete geçirilmiş Kadın ve Aile Hizmetleri Projesi bürokratik yapı dahilinde göçmen kadınların sağlık ve eğitim hizmetlerini eşit şekilde erişme imkânı hedeflemektedir (İBB, 2021). Dolayısıyla bu tür projelerle birlikte prosedürlerin net yapıda oluşu hizmetin kalitesini artırırken diğer tarafta kadınların hak taleplerini sistematik bir yapıya büründürmektedir. Fakat Bürokratik yapının avantajlarının yanında birtakım sınırlılıkları da mevcuttur. Bu yapı yerel ihtiyaçların esnek ve hızlı şekilde karşılanmasını güçleştirebilmektedir. Dolayısıyla göçmen kadınların ihtiyaçları toplumsal anlamda dilsel, sosyo-ekonomik ve kültürel farklılıklar nedeniyle standart hizmet modeli tam olarak ihtiyaçları tam olarak karşılamamaktadır. Bunun sonucunda ise eşitsizliklerin sürekli bir şekilde yaşanması ve hedef kitlenin hizmetlerden uzaklaşmasına neden olmaktadır (Küçük, 2019). Diğer bir durum ise bürokratik prosedürler gereği göçmen kadınların belediye hizmetlerine ulaşım noktasında sınırlılıklar oluşturabilmektedir. Örneğin; Bekleme sürelerinde uzunluk, belgelerin eksikliği, dilsel bakımdan güçlükler sınırlamalar arasında yer almaktadır.

Feminist bakış açısıyla bürokratik yaklaşım ele alındığında yerel düzeyde toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri konusu derinleşebilmektedir. Göçmen kadınlar hem toplumsal hem de ekonomik açıdan dezavantajlı grup içerisinde yer aldıklarından dolayı bürokratik yapılar bu dezavantajlı durumu daha da derinleştirebilmektedir. Örneğin; kadınlara yönelik düzenlenen iş ve sosyal hizmet planlamalarında erkek egemen normların öncelikli olması ve hizmetlerde kadınlara özgü ihtiyaçlara yeterince yer verilmemektedir (Lister, 2023). Diğer bir taraftan bazı büyükşehir belediyeleri bürokratik yapıları feminist çerçevesinde yeniden dizayn etmektedir. Örneğin; Ankara büyükşehir belediyesi ve İzmir büyükşehir belediyesi tarafından *"Yerel Kadın Danışma Kurulları"* oluşturulmuştur. Bu kurulların kurulmasının temel amacı göçmen kadınların katılımını arttırmak ve bürokratik karar mekanizmalarında kadın temsilcilerin katılımlarını sağlayarak hizmetlerin kapsayıcılığını arttırmak hedeflenmiştir (TÜSİAD, 2020). Özetle göçün feminizasyonu sürecinde bürokratik yaklaşım katılımcı ve esnek şekilde uygulanması yerel yönetimlerin etkinliğini artıracağı öngörülmektedir. Sonuç olarak büyükşehir belediyelerinde göçün

feminizasyonu süreci bürokratik yaklaşım ile ele alındığında hem avantajlı hem de sınırlı imkanlar oluşturmaktadır. Feminist bakış açısına göre belediyelerin bürokratik yapıları dönüşüm sağlayarak hizmet noktasında göçmen kadınların eşitlikçi erişim sağlanması yönünde stratejiler geliştirilmesi öngörülmektedir.

3.4. Uygulama ve Sorunlar

Türkiye'de hukuki anlamda büyükşehir belediyeleri göçmenlere hizmet sunma noktasında sorumlu kurumlar arasında değildir. Dolayısıyla hukuki anlamda göç ile ilgili düzenlemeler merkezi yönetimin bünyesinde bulunduğundan bu durum belediyelerin uygulama alanlarını sınırlamakla birlikte yerel anlamda belediyeler ihtiyaçlar doğrultusunda birtakım çeşitli hizmet modelleri ortaya koymaktadır (İçduygu & Millet, 2016). Feminist bakış açısına göre değerlendirildiğinde yapılan uygulamaların politika etkileri ve toplumsal cinsiyete farkındalık düzeyleri hususunda önemlidir. Katılımın sadece davet edilmiş alanlarda değil taleple yaratılan alanlarda gerçekleşmesi gerekliliğini savunmaktadır (Cornwall, 2004). Fakat bu durum büyükşehir belediyeleri bünyesinde kadın göçmenlerin kendi oluşturdukları yapıları desteklemelerini sağlayacak kurumsal yapılar tam anlamıyla gelişmemiştir. 6548 sayılı göç kanunu kapsamında göç politikalarında belediyelerin doğrudan yetkileri yoktur. Bu durum göçmenlere yönelik düzenlemelerde belediyeleri sınırlamaktadır (YUKK, 2013). Belediyeler tarafından sunulan hizmetler aile temelinde oluşturulduğundan dolayı kadınlar özelinde ihtiyaçlarına yönelik düzenlenmemiştir. Dolayısıyla büyükşehir belediyeleri göçmenlere yönelik önemli politikalar oluştursa da feminist bakış açısına göre bu durumun güçlendirilmesi ve etkin olması gerekmektedir. Genel olarak oluşturulmuş uygulamalar temel ihtiyaçların karşılanmasına odaklanmıştır. Göçmen kadınların yapısal eşitsizliklerin giderilmesi, karar alma süreçlerine etkin katılımın ve göçmen kadınların güçlenmesi yönünde yaklaşım henüz kurumsallaşmamıştır. Feminist bakış açısı çerçevesinde göç politikaları ele alındığında, belediyelerin toplumsal cinsiyet temelinde alt yapısının güçlendirilmesi, kadın göçmen örgütlerinin desteklenmesi temel politikalar geliştirilmelidir.

Aşağıdaki tabloda araştırma kapsamında İstanbul, İzmir, Mersin, Ankara, Bursa, Eskişehir ve Samsun Büyükşehir Belediyelerinin Yerel Eşitlik Eylem Planları (YEEP) ve faaliyet raporları karşılaştırılması yer almaktadır. Özellikle g toplumsal cinsiyet

eşitliği, göçmen kadınlar, katılım mekanizmaları, izleme–değerlendirme kapasitesi ve uygulama başarısı düzeyleri ayrıntılı olarak incelenmiştir.

Tablo 2. Büyükşehir Belediyeleri Yerel Eşitlik Eylem Planları Karşılaştırmalı Analizi

Belediye	**Planın Kapsamı**	**Göçmen Kadın Odaklılık**	**Feminist/Kesişimsellik Yaklaşımı**	**Plan-Faaliyet Raporu Uyumu**	**Negatif Yönleri**
Ankara	Geniş katılımlı plan; eğitim, şiddet,istihdam, kentsel hizmetler.	Göçmen kadınlara yönelik meslek merkezi, aile erişimi, bilinçlendirme .	Orta düzey; kız çocukları ve şiddet odağı güçlü, kesişimsellik zayıftır.	Kadın–aile hizmetleri uyumlu; bazı 2023 hedefleri tamamlanmamıştır.	Engelli, yaşlı ve dezavantajlı diğer grupların görünürlüğü düşüktür.
Antalya	Sosyal hizmetler, sağlık, şiddetle mücadele, istihdam.	Dil kursu, danışmanlık; göçmen kadınlar sınırlı işlenmiştir.	Dengeli ancak spesifik feminist çerçeve zayıftır.	Raporlar hizmet çeşitliliğini gösteriyor fakat plan–faaliyet bağlantısı sınırlıdır.	Göçmen kadınlara özgü veri eksikliği mevcuttur.
Adana	Çocuk, genç, kadın ağırlıklı sosyal politikalar; yoksulluğa müdahale.	Göçmen kadınlar dezavantajlı grup olarak görülmektedir.	Kesişimsellik düşük; koruyucu hizmetler ağır basmaktadır.	Sosyal yardımlar ve danışmanlık faaliyetleri uyumludur.	Kadın ve göçmen odaklı izleme göstergeleri eksiktir.
Bursa	"Eşit Kent" vizyonu	Göçmenlere yönelik içerik var fakat kadınlar özelinde yoktur.	Kapsayıcılık güçlü; feminist yaklaşım zayıf.	Raporlar bazı hizmetlerle uyumlu ama ölçülebilirlik eksiktir.	Bütçe, takvim, izleme mekanizması zayıf; göçmen kadın görünmezdir.

Belediye	Planın Kapsamı	Göçmen Kadın Odaklılık	Feminist/Kesişimsellik Yaklaşımı	Plan-Faaliyet Raporu Uyumu	Negatif Yönleri
Eskişehir	13 sayfa; eğitim, istihdam, sağlık, şiddet; dijital izleme.	Dil kursları, katılım hedefleri; göçmen kadın görünürlüğü orta düzeydedir.	Kurumsal eşitlik birimi güçlü; izleme kültürü oturmuştur.	Nicel veri eksikliği nedeniyle uyum görülmemektedir.	Bütçe, temsil oranları, terfi verileri yok; şeffaflık yetersizdir.
İstanbul	Eğitim, dil, şiddet, istihdam, bakım.	Güçlü biçimde ele alınmış; veri, analiz ve politika üretimi mevcuttur.	Feminist ve kapsayıcı yaklaşım en güçlü olan belediyedir.	Sosyal destekler planla uyumlu fakat göçmen kadınların verileri raporda daha zayıftır.	Yönetişim ve katılım mekanizmaları somutlaştırılmamıştır.
İzmir	Şiddet, istihdam, sosyal destek, katılım, mülteci destek hizmetleri.	Göçmen kadınlar için eğitim, danışmanlık ve sosyal uyum hizmetleri vardır.	Katılım ve sosyal uyum açısından güçlü; feminist yaklaşım orta-yüksek.düzeydedir.	Birçok hizmet plan ile uyumludur.	Bazı hedeflerde sayısal veri eksiklikleri görülmektedir.
Mersin	Kadın, çocuk ve dezavantajlı gruplara yönelik geniş politika seti içermektedir.	Göçmen kadınlar görünür; özellikle Suriyeli kadınlar için hizmetler yer almaktadır.	Uyum ve koruma yaklaşımı güçlüdür.	Raporlar planla büyük ölçüde uyumludur.	İzleme göstergeleri sistematik değildir.

Belediye	Planın Kapsamı	Göçmen Kadın Odaklılık	Feminist/Kesişimsellik Yaklaşımı	Plan-Faaliyet Raporu Uyumu	Negatif Yönleri
Samsun	Valilik–kalkınma ajansı işbirliği; dezavantajlı gruplar.	Göçmen kadınlara sınırlı; genel entegrasyon yaklaşımı baskındır.	Feminist ve kesişimsel yaklaşım çok zayıftır.	Raporlarda kadın/göçmen verileri mevcut değildir; Sayıştay raporu ile uyumsuzluk göstermektedir.	Somut veri eksikliği, izleme mekanizmaları yoktur; eşitlikçi bütçe bulunmamaktadır.

Genel olarak 9 büyükşehir belediyeleri analiz edildiğinde toplumsal cinsiyet eşitliğine daha fazla yer verilmesine karşın kesişimsel eşitlik yaklaşımı sınırlı düzeyde olduğu görülmektedir. Bursa ve Eskişehir Belediyeleri kapsayıcı plan yapısına sahip olmakla birlikte göçmen kadınlara özel politika geliştirme ve veri temelli izleme sistemlerinde eksiklikler bulunmaktadır. Mersin Büyükşehir Belediyesi, göçmen kadınlar ve çoklu ayrımcılık konusunda Türkiye'de en kapsamlı ele alan plandır ve uygulamada en yüksek başarı oranına sahip il olmuştur. İzmir ve İstanbul Büyükşehir Belediyeleri kapsamlı bir plan üretmiştir ancak faaliyet raporlarında nicel veri eksiklikleri nedeniyle hesap verebilirlik açısından zayıf olarak değerlendirilmektedir. Ankara Büyükşehir Belediyesi, göçmen kadınlara yönelik programlar geliştirmiş olsa da diğer dezavantajlı grupların görünürlüğü düşüktür. Samsun Büyükşehir Belediyesi ise göçmen kadınlarla ilgili düzenlemeler sınırlı düzeydedir ve faaliyet raporları planla arasında uyuşmazlıklar mevcuttur. Sonuç olarak, belediyelerin planlama kapasitesi güçlü olmakla birlikte göçmen kadınların görünürlüğü, veri şeffaflığı, nicel gösterge üretilmesi ve kesişimsel eşitlik yaklaşımı alanlarında iyileştirmeler yapılmalıdır.

SONUÇ

Bu araştırma göç olgusunu geniş kavramsal çerçevede tüm boyutlarını ele alarak incelemektedir. Türkiye'de büyükşehir belediyeleri özelinde kadınların konumunu feminist perspektifte nasıl ele aldığı incelenmektedir. Birinci bölümde teorik art plan ele alınmıştır. Göç olgusunu açıklamaya yönelik kavramsal ve teorik bilgiler yer almaktadır. İkinci bölümde ise Türkiye'de yer alan yerel yönetimlerin göç politikaları ele alınmış ve uygulama alanı olarak özellikle göçmen kadınlara yönelik düzenlemelere, toplumsal cinsiyet boyutlarıyla anlamlandırılmaya çalışılmıştır. Araştırmanın sonucunda elde edilen bulgulara göre göçün demografik olarak fiziki anlamda sadece yer değiştirme değil toplumsal cinsiyet ilişkilerini de içine alan ve dönüştüren bir süreç olduğu yapılan araştırmalar sonucunda anlaşılmaktadır.

Çalışmanın ilk bölümünde ele alınan teorik tartışmalar çerçevesinde göçe ilişkin teoriler zaman içinde gelişme göstererek güvenlik merkezli yaklaşımdan insan hakları merkezli yapıya dönüşmüşlerdir. Hukuki zeminde ulusal ve uluslararası hukuk genel çerçevede göçmenlerin temel haklarının korunmasının yasal düzenlemelerini içerse de uygulama noktasında sınırlılıklar mevcuttur. Bunlar arasında kadınlara özel düzenlemeler ikincil konumda yer almaktadır. Dolayısıyla hem ulusal hem de uluslararası hukuk mevzuatında yer alan hükümler cinsiyetsiz görünmekle birlikte kadınlara özgü deneyimleri yok saymaktadır. Türkiye'de göçün tarihsel süreci incelendiğinde özellikle 2011 sonrası süreç artan uluslararası göç hareketleriyle birlikte yerel yönetimler ihtiyaçların karşılanması noktasında öncü bir konumdadır ve sorumluluk alanları genişlemiştir. Göçün feminizasyonu çerçevesinde kadınların uluslararası göç hareketinde görünürlükleri artmaya başlamıştır. Dolayısıyla kadın göçlerinde yaşanan artış sonucunda göç olgusunu toplumsal cinsiyet çerçevesinde analiz edilmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

İkinci bölüm ele alındığında büyükşehir belediyelerinin göç politikalarında yerel yönetimlerin etkisi giderek arttığı araştırmalar neticesinde tespit edilmiştir. Türkiye'de yerel idareler göç konusunda asıl sorumlu yapılar değildir. Fakat büyükşehir belediyeleri ihtiyaç ve hizmet noktasında belirleyici aktör konumundadır. Büyükşehir belediyelerinin göçmen kadınlara yönelik faaliyetleri incelendiğinde kapsayıcılık açısından yeterli olmadığı uzun vadede müdahaleler içeren toplumsal cinsiyet eşitliğini öne çıkaran dönüştürücü ve kalıcı uzun vadeli politikalar geliştiremedikleri

sonucuna ulaşılmaktadır. Feminist politika örnekleri incelendiğinde toplumsal cinsiyet eşitliğini temel alan yaklaşımların tam anlamıyla kurumsallaşmadığını fakat bazı büyükşehir belediyelerinde yer alan düzenlemelerin göçmen kadınlara yönelik hizmetlerin daha bütüncül oldukları anlaşılmaktadır. Genel olarak değerlendirildiğinde Türkiye'de büyükşehir belediyelerinin göç politikaları toplumsal cinsiyet perspektifiyle bütüncül yaklaşımda önemli adımlar atıldığı fakat kurumsal sistematik ve sürdürebilirlik açısından zayıf olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Göçmen kadınlara yönelik düzenlenen politikalar incelendiğinde göçmen kadınların yalnızca hizmetlere erişim kolaylığı ve hizmet arttırımları değil sosyal uyum, kültürel hak erişimleri, ekonomik anlamda bağımsızlık ve karar alma mekanizmalarına katılım gibi düzenlemeleri içermektedir.

Bu araştırmada büyükşehir belediyeleri ölçeğinde göçün feminizasyonunu feminist çerçevede ele alarak yerel yönetimlerin bu sürece ilişkin yaklaşım ve uygulamalarını Yerel Eşitlik Eylem Planları ile faaliyet raporları arasındaki karşılaştırmalı analiz üzerinden incelenmektedir. Üçüncü bölümde yapılan çıkarımlar sonucunda göçün toplumsal cinsiyet boyutunun yerel düzeyde giderek daha ön plana çıktığını fakat bu görünürlüğün her zaman uygulama noktasında eşit biçimde yansımadığını ortaya koymaktadır. Büyükşehir belediyeleri, göçün feminizasyonu bağlamında kadın göçmenleri çoğunlukla "kırılgan grup" olarak tanımlamakta; bakım emeği, yoksulluk, istihdama erişim, şiddet ve sosyal dışlanma gibi alanlarda politika geliştirme ihtiyacını kabul etmektedir. Yerel Eşitlik Eylem Planları incelendiğinde, göçmen kadınlara yönelik hedeflerin normatif düzeyde önemli bir farkındalık sunduğu görülmektedir. YEEP'ler, toplumsal cinsiyet eşitliğini kurumsal bir ilke olarak benimseyerek, belediyelerin göç yönetiminde kapsayıcı ve hak temelli bir çerçeve oluşturma potansiyelini yansıtmaktadır. Fakat faaliyet raporları ile YEEP'ler arasındaki ilişki değerlendirildiğinde, planlanan hedefler ile hayata geçirilen uygulamalar arasında belirgin bir uyumsuzluk göze çarpmaktadır. Faaliyet raporlarında yer alan çalışmaların önemli bir bölümü, YEEP'lerde tanımlanan hedeflerle doğrudan ilişkilendirilmemekte; çoğu zaman genel sosyal hizmet faaliyetleri şeklinde sunulmaktadır. Bu durum, yerel eşitlik perspektifinin uygulama aşamasında tali bir konumda kaldığını ve YEEP'lerin bağlayıcı bir politika belgesi olarak yeterince işlevselleştirilemediğini göstermektedir. Üçüncü bölümün son kısmında ele alınan uygulama sorunları, bu farklılığın nedenlerini daha görünür

kılmaktadır. Kurumsal eşgüdüm eksikliği, bütçe sınırlılıkları, izleme ve değerlendirme mekanizmalarının yetersizliği ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin belediye yönetiminde bütüncül bir politika alanı olarak ele alınmaması, YEEP'lerin uygulamaya tam olarak yansımamasının başlıca nedenleri arasında yer almaktadır.

Bu araştırma göç olgusunu çok boyutlu yaklaşımla ele almaktadır ve konuyu feminist çerçevede analiz ederek literatüre farklı bir bakış açısı kazandırmayı hedeflemektedir. Göçün feminizasyonu çerçevesinde büyükşehir belediyelerinin politikalarında toplumsal cinsiyet eşitliğini görünür kılmaları sadece göçmen kadınların güçlenmeleri değil yerel anlamda sosyal uyumun gelişmesine katkı sağlamaktadır. Dolayısıyla gelecekte yapılacak olan çalışmalara belediye uygulamalarını feminist çerçevede analizi ve göçmen kadınların deneyimlerine yer verdiğinden literatüre katkı sağlaması düşünülmektedir.

Bu çalışmada doküman analizi kapsamında Yerel Eşitlik Eylem Planları, belediyelerin yıllık raporları ve ilgili stratejik dokümanlar esas alınmıştır. Elde edilen bulgular, araştırma soruları çerçevesinde şu şekilde özetlenebilir: Büyükşehir belediyelerinin göç politikaları, toplumsal cinsiyet eşitliği açısından sınırlı bilgilere rastlanılmaktadır. YEEP'lerde kadın göçmenler, dezavantajlı gruplar kapsamında yer almakla birlikte genel olarak politikalar genel kapsamda göçmen nüfusu hedeflemekte ve kadınların özel ihtiyaçlarına yönelik düzenlemeler sınırlı düzeyde kalmaktadır. İstanbul ve İzmir gibi büyükşehirlerde bazı eğitim ve sağlık hizmetlerinde kadın odaklı girişimler yer alırken Ankara gibi diğer büyükşehirlerde bu tür politikalara daha az rastlanıldığı araştırmalar neticesinde gözlemlenmiştir. Analiz edilen belgeler sonucunda belediyelerin hizmet sunumunda göçmen kadınların ihtiyaçlarını kısmen dikkate aldığını görülmektedir. Dil kursları, meslek edindirme programları ve sosyal destek projeleri mevcuttur; ancak bu hizmetlerin kapsamı ve erişilebilirliği, kadın göçmen nüfusun demografik yoğunluğu ve coğrafi dağılımıyla orantılı olarak değişmektedir. Örneğin, bazı illerde açılan kurslar düşük katılım oranlarıyla sınırlı kalırken, bazı bölgelerde yeterli kaynak ayrılmamıştır. Göçmen kadınların belediye hizmetlerine katılım düzeyi genel olarak düşüktür. Bu durum, dil engeli, kültürel farklar, bakım yükümlülükleri ve bilgilendirme eksikliği gibi faktörlerle ilişkilidir. Katılım, genellikle sosyal ve kültürel etkinlikler ile sınırlı kalmakta, karar alma süreçlerinde veya politika oluşturma mekanizmalarında kadınların etkin bir temsilinden söz etmek güçtür. Belediyelerin sunduğu hizmetlerin fiziksel ve dijital

erişilebilirliği, göçmen kadınlar açısından çeşitli zorluklar içermektedir. Hizmet noktalarına ulaşımın kısıtlı olması, bilgiye erişimde yaşanan dil ve iletişim sorunları ile hizmetlerin duyurulma biçimleri, erişilebilirliği azaltmaktadır. Bazı büyükşehirlerdeki pilot projeler ve yerel inisiyatifler, göçmen kadınların hizmetlerden yararlanmasını artırmayı hedeflese de genel olarak erişim hâlâ sınırlıdır.

Mevcut göç politikaları, feminist değerlendirme açısından bazı yapısal eşitsizlikleri barındırmaktadır. Öncelikle kadın göçmenlerin özel ihtiyaçları çoğunlukla ikincil düzeyde ele alınmakta, politika ve programlarda cinsiyet odaklı stratejik yaklaşım eksikliği görülmektedir. Ayrıca, karar alma süreçlerinde kadınların temsili sınırlı kalmakta ve politikalar genellikle homojen göçmen grubu perspektifi üzerinden tasarlanmaktadır. Bu durum, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin hem görünürlüğünü azaltmakta hem de hizmetlerin etkinliğini sınırlamaktadır. Genel olarak değerlendirildiğinde çalışma, büyükşehir belediyelerinin göç politikalarında toplumsal cinsiyet eşitliğinin ön planda olduğunu, ancak uygulamada sınırlı ve parçalı kaldığını ortaya koymaktadır. Göçmen kadınların hizmetlere erişim ve katılım düzeyi, belediyelerin kaynak ve program yoğunluğu ile doğrudan ilişkilidir. Feminist bir perspektifle bakıldığında, politikaların daha kapsayıcı ve kadın odaklı bir yaklaşım geliştirmesi gerekliliği açıkça görülmektedir. Bu sonuçlar, yerel yönetimlerin göç politikalarını toplumsal cinsiyet duyarlılığıyla yeniden gözden geçirmeleri ve göçmen kadınların ihtiyaçlarını merkeze alan stratejiler geliştirmeleri gerektiğini göstermektedir.

KAYNAKÇA

5216 Sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5216&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5, 30.08.2021.

5393 Sayılı Belediye Kanunu, https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5393.pdf, 30.08.2021.

AB Bakanlığı, http://www.abgs.gov.tr/index. php?p=105&l=1 (09.11.2012).

Abadan Unat, N. (1972). Türkiye'nin dış göç akımı ve sosyal hareketlilik. Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 27(04), s. 17-52. https://doi. Org/10.1501/SBFder_0000001171.

Abadan, U. N. (2006). Bitmeyen Göç Konuk İşçilikten Ulus-ötesi Yurttaşlığa, 2. Baskı, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Abdelaaty, L. (2021) The relationship between human rights and refugee protection: an empirical analysis. The International Journal of Human Rights, 25(10), p.1704-1723.

Adana Büyükşehir Belediyesi. (2023). *Yerel eşitlik eylem planı 2023–2024* (Değerlendirme raporu / tam plan). https://www.adana.bel.tr/panel/uploads/yerelesitlikeylemplani_v/files/1700734728adana-bu%CC%88yu%CC%88ks%CC%A7elir-belediyesi-yerel-es%CC%A7itlik-eylem-plani-2023-2024.pdf

Adana Büyükşehir Belediyesi. (2024). *2024 faaliyet raporu*. https://www.adana.bel.tr/panel/uploads/yillikfaaliyetraporlari_v/files/2024-faaliyet-raporu-web.pdf

Adana Büyükşehir Belediyesi. Yerel Eşitlik Eylem Planı (2025–2029). Adana BŞB.

Ak, Ö. K. & Arıcıoğlu, M. A. (2018). Küreselleşmede kültürel geçişler ve psikolojik yansımaları. OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, 8(14), s. 578-598.

Akdemir, T., & Ulusoy, A. (2005). "Mahalli İdareler Teori-Uygulama-Maliye". Ankara: Seçkin Yayıncılık. s. 45.

Alptekin. E. (1988). Çin'in Doğu Türkistan siyaseti. İstanbul Journal of Sociological Studies,0(22), https://dergipark.org.tr/tr/pub/iusoskon/issue/9527/119105.

Amnety International. (2019). https://www.amnesty.org.au/refugee-and-an-asylumseeker-difference/, 24 January 2019, E.T: 26.04.2019.

Anderson, J. (1975). Public Policymaking- An Introduction, Second Edition, Houghton Mifflin Company, Boston.

Anderson, J. (1975). Public Policymaking- An Introduction, Second Edition, Houghton Mifflin Company, Boston.

Ankara Büyükşehir Belediyesi. (2021). *Ankara 2021–2024 Yerel Eşitlik Eylem Planı*. Ankara: Ankara Büyükşehir Belediyesi. https://www.ankara.bel.tr/files/6716/0940/1310/20212024_yerel_esitlik_eylem_plani.pdf

Ankara Büyükşehir Belediyesi. (2024). *Faaliyet Raporu*. https://s.ankara.bel.tr/files/2025/04/30/87a16899a6722b0ef7da28c8faad3d65.pdf

Antalya Büyükşehir Belediyesi. (2023). *Yerel Eşitlik Eylem Planı 2023-2025*.https://www.antalya.bel.tr/Content/UserFiles/Files/Yerel_Esitlik_Eylem_Plani_2023-2025.pdf

Antalya Büyükşehir Belediyesi. *Yerel Eşitlik Eylem Planı (2023–2025)*. Antalya BŞB.

Anthias, F. (2012). Transnational mobilities, migration research and intersectionality: Towards a translocational frame. Nordic Journal of Migration Research, 2(2), 102–110.

Apan, A. (2018). Türkiye'de ve Avrupa'da düzensiz göç gerçeği: Türk göç politikasının evrimi. Türk İdare Dergisi, 90(486), s.11-48.

Aral, B. (2005). Egemenlik ve insan hakları açısından küreselleşme ve uluslararası hukuk, Akademik Araştırmalar Dergisi, S.24, s.57-78.

Arı, T. (2002). Uluslararası İlişkiler Teorileri. İstanbul: Alfa Yayınları.

Arıbaş Kenan, Küresel Çağda Siyasi Coğrafya, s. 41. Çizgi Kitabevi Şubat-2007.

Ataay, F. (2006). Türkiye'de Yönetişim ve "Sivil Toplum" Tartışmaları Üzerine Bir Değerlendirme, Memleket Siyaset Yönetim, s. 182-186.

Ateş, D. (2011). Uluslararası ilişkiler disiplininin oluşumu: İdealizm/realizm tartışması ve disiplinin özerkliği. Doğuş Üniversitesi Dergisi, 10(1), s. 11-25.

Aybay, R. (2007). Yabancılar Hukuku.İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.

Aydın, F. F., & Levent, C. (2021). Göçün Sosyo-Ekonomik Etkileri: Düzey-1 Bölgelerinde Ekonometrik Bir Uygulama. Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (38), 397-427. https://doi.org/10.14520/adyusbd.873129

Aydın, Suavi. "Azınlık Kavramına İçeriden Türkiye'de Çoğunluk ve Azınlık Politikaları Avrupa Bütünleşme Sürecinde Yurttaşlık ve Azınlık Tartışmaları. Ayhan Kaya, Turgut Tarhanlı. TESEV İstanbul-2005.

Bahçeci, H.I., ve Uzun, Ş. (2017). ‘’Türkiye’de Uluslararası Göç ve Yerel Politika’’, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 1(4), s.192-208.

Balan, M. & Radu, B. M. (2019). Migration during the period of globalization. Annals of the Constantin Brancusi University of Targu Jiu, Economy Series, pp.122-127.

Bartram, David, Maritsa V. Poros ve Pierre Monforte. (2017). Göç Meselesinde Temel Kavramlar, çev. Itır Ağabeyoğlu Tuncay. Ankara: Hece Yayınları.

Bayraktar, U. (2017). TESEV İyi Yönetişim Raporları, 'Belediyelerde Kadın için Belediye', https://www.tesev.org.tr/.

Bhagat, R. B. ve S. Mohanty (2009). "Emerging Pattern Of Urbanization And The Contribution Of Migration In Urban Growth In India". Asian Population Studies, 5(1), p. 5- 20. DOI: 10.1080/17441730902790024.

Biçer, M. ve Yılmaz, H. H. (2009). Parlamentonun Kamu Politikası Oluşturma ve Planlama Sürecindeki Konumunun Yeni Kamu Mali Yönetim Sistemi Çerçevesinde Değerlendirilmesi, Yasama Dergisi, 13, s. 45-84.

Biçer, M. ve Yılmaz, H. H. (2009). Parlamentonun Kamu Politikası Oluşturma ve Planlama Sürecindeki Konumunun Yeni Kamu Mali Yönetim Sistemi Çerçevesinde Değerlendirilmesi, Yasama Dergisi, 13, s. 45-84.

Biehl, K. (2012). "Giriş" ve "Türkiye'ye Yönelik Göçün Değişen Yörüngesi", "Kentler ve Göç, Türkiye, İtalya, İspanya," İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, s.1-6, 9-72.

BMMYK ve İç İşleri Bakanlığı. (2005). İltica ve göç mevzuatı. Ankara: BM Mülteciler Yüksek Komiserliği ve İçişleri Bakanlığı Yayını.s.8-9.

Boswell, C., & Geddes, A. (2011). Migration and Mobility in the European Union. Palgrave Macmillan.

Boswell, C., & Geddes, A. (2011). Migration and Mobility in the European Union. Palgrave Macmillan.

Bourdieu, P. (1986). "The Forms of Capital." In J. Richardson (Ed.), Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education. Greenwood Press.

Bursa Büyükşehir Belediyesi. (2023). Yerel eşitlik eylem planı (2024–2026) [PDF]. Bursa Büyükşehir Belediyesi. https://www.bursa.bel.tr/dosyalar/galeri_x/c4fc359tknscw84.pdf

Bursa Büyükşehir Belediyesi. (2024). *2024 yılı faaliyet raporu* [PDF]. Bursa Büyükşehir Belediyesi. https://www.bursa.bel.tr/dosyalar/birimek/301twb24xcqoo08.pdf Bursa Belediyesi

T. C. Sayıştay Başkanlığı. (2018). Samsun Büyükşehir Belediyesi 2018 Yılı Sayıştay Performans Denetim Raporu. https://www.sayistay.gov.tr/reports/download/3087-samsun-buyuksehir-belediyesi

Canan, K. (2008). Avrupa Birliği'ne Uyum Sürecinde Türkiye'de Yerelleşme ve Bölgeselleşme Politikaları. (Doktora Tezi). Manisa: Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Caponio, T., & Borkert, M. (2010). The Local Dimension of Migration Policymaking. Amsterdam University Press.

Castles, S., & Miller, M. J. (2009). The Age of Migration: International Population Movements in the Modern World (4th ed.). New York: Palgrave Macmillan.

Castles, S., de Haas, H., & Miller, M. J. (2014). *The Age of Migration: International Population Movements in the Modern World* (5th ed.). Palgrave Macmillan.

Castles, S., de Haas, H., and Miller, M. J. (2014). The Age of Migration: International Population Movements in the Modern World (5th ed.). Palgrave Macmillan.

Charlesworth, H., and Chinkin, C. (2000). The Boundaries of International Law: A Feminist Analysis. Manchester University Press.

Charlesworth, H., Chinkin, C., and Wright, S. (1991). Feminist Approaches to International Law.

Chaudhuri, S. (2015). "Urban poor, economic opportunities and sustainable developmentmthrough traditional knowledge and practices". Global Bioethics, 26(2), p. 86-93.DOI:10.1080/11287462.2015.1037141.

Chinkin, C. (1999). A Critique of the Public/Private Dimension.

Cornelius, W. A., & Tsuda, T. (2004). Controlling Immigration: A Global Perspective. Stanford: Stanford University Press.

Cornwall, A. (2004). Spaces for transformation? Reflections on gender and participatory development. In S. Razavi (Ed.), Gender and Development: Concepts and Debates (pp. 75–91). International Development Research Centre.

Coşkun, E., & Konukman, G. (2024). Türkiye'de Kağıtsız Göçmen Kadınlar. Çalışma ve Toplum Dergisi.

Coşkun, Sarıalioğlu ve Dinçer. (2020). "Göç Araştırmalarında Söylem, Yöntem ve Etik: Feminist Bir Yöntem mü?" Fe Dergi: Feminist Eleştiri 12, no.1, s. 70-81.

Crenshaw, K. (1989). Demarginalizing the Intersection of Race and Sex.

Crenshaw, K. (1991). Mapping the Margins: Intersectionality, Identity Politics, and Violence Against Women of Color.

Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi. No. 4. (2018). Bakanlıklara Bağlı, İlgili, İlişkili Kurum ve Kuruluşlar ile Diğer Kurum ve Kuruluşların Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi. md.58. Resmi Gazete Tarihi: 15.07.2018 Sayısı: 30479.

Çağlar, A. (2017). Urban Migration and Gender: Local Governance Perspectives. Istanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.

Çalık, T. (2015). Sığınma hakkının korunması. Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 23(1), s.117-146.

Çetin, O. U. (2015). Küreselleşmenin eğitimin farklı boyutları üzerindeki etkileri. Çağdaş Yönetim Bilimleri Dergisi, 2(1), s. 75-93.

Çiçek, A., ve Taylan, Ö., (2021). Türkiye'nin stratejik göç yönetimi hamlesi: 2018-2023 Uyum Strateji Belgesi ve Ulusal Eylem Planı'nın Analizi. Yerel ve Küresel Eksende Uluslararası Göç Üzerine İncelemeler, (Ed. Erkan Arslan), (pp.225-246), Ankara: Nobel Yayınları.

Çoşkun, E. (2021). Göçmen Kadınlar. Mart 14, 2023 tarihinde feministbellek: https://feministbellek.org/gocmen-kadinlar/ adresinden alındı.

Danış, A., & Yücel, D. (2021). Türkiye'de Göç Yönetimi ve Yerel Yönetimler. İstanbul: TÜSEV.

Dedeoğlu, S. (2014). Toplumsal Cinsiyet ve Göçmen Emeği: Türkiye'de Kadın Göçmenler.

Dedeoğlu, S., & Gökmen, Ç. E. (2020). Göç Teorileri, Göçmen Emeği ve Entegrasyon: Kadınların Yeri. Toplumsal Cinsiyet Perspektifinden Türkiye'de Göç Araştırmaları içinde (Kristen Biehl ve Didem Danış). Sabancı Üniversitesi Yayınları, İstanbul.s.1.

Demirbaş, H. ve Bekaroğlu, E. (2013). "Evden Uzakta Olmak: Sığınmacıların/Mültecilerin Psikolojik Sorunları ve Alınacak Önlemler", Kriz Dergisi, Sayı: 21 (1-2-3), s. 11-24.

Directorate General of Migration Management. (2017a). Türkiye'nin Düzensiz Göçle Mücadelesi. Date of access: 8.8.2018, http://www.goc.gov.tr/icerik6/turkiyenin-duzensizgocle mucadelesi_409_422_424_icerik.

Diyarbekirli, N. (1972). Hun Sanatı, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

Dobrowolsky, A. (2006). Women, Migration and Citizenship: Making Local, National and Transnational Connections (E. Tastsoglou, Ed.) (1st ed.). Routledge. https://doi.org/10.4324/9781315546575. p.17.

Donato, Katharine, Gabaccia, Donna, Holdaway, Jennifer, Manalansan, Martin ve Pessar, P. (2006). "A Glass Half Full? Gender in Migration Studies" International Migration Review (Gender and Migration Revisited) 40, no.1, pp. 3-26.

Düvell, Franck der. (2006). "Irregular Migration: a Global, Historical, Economic Perspective", içinde Illegal Immigration in Europe, s. 14-39. New York: Palgrave Macmillan.

Ekşi, N. (2016). Suriyelilerin Hukuki Statüsü Ve Suriyelilere Sağlanan Hizmetler.s.19-21.

Erat, V. (2017). Küreselleşme ve ulus-devlet sarmalında devletlerin göçmen politikası. Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 8(15), s. 197-209.

Erbaş, H. (2019). Göç ve Göçmenler, Ankara: Phoenix Yayınları.

Erdem, E., & Toksöz, G. (2017). Göçmen Kadınların Emek Piyasasında Konumu.

Erdem, E., ve Acar, F. (2015). Türkiye'de Göçmen Kadınların Hakları Üzerine Bir İnceleme.

Erder, Sema (2011), ''Zor Ziyaret: Nataşa mı? Döviz Getiren Bavul mu? Eski Doğu Bloğu Ülkelerinden Gelen Kadınların Emek Piyasasına Girişi'', Birkaç Arpa Boyu-21. Yüzyıla Girerken Türkiye'de Feminist Çalışmalar, Der: S. Sancar, Cilt 1, İstanbul: Koç ÜniversitesiYayınları.

Erdoğan, M. (2020). *Suriyeliler Barometresi 2019: Suriyelilerle Uyum İçinde Yaşam*. Ankara: Orion Kitabevi.Sancar, S. (2018). Siyasal kararlara katılımda cinsiyet eşitliği: haritalama ve izleme çalışması. Ankara: CEİD Yayınları.

Erdoğan, M. (2020). *Türkiye'de Göç ve Uyum Raporu.* Ankara: UNHCR-Türkiye.

Erdoğan, M. M., & Kaya, A. (2015). Türkiye'nin Göç Tarihi İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Erdoğan, M.M. (2017)."Kopuştan Uyum'a Kent Mültecileri: Suriyeli Mülteciler ve Belediyelerin Süreç Yönetimi: İstanbul Örneği." Marmara Belediyeler Birliği Kültür Yayınları, s. 87-91.

Erkan, R. ve Erdoğdu, M. Y. (2006). "Göç ve Çocuk Suçluluğu", Aile ve Toplum, Cilt: 3, Sayı: 9.s.82.

Eryılmaz, B. (2018). *Kamu Yönetimi*. İstanbul: Umuttepe Yayınları.

ESCR. (2014). European Federation of National Organisations Working With The Homeless, Netherlands: Feantsa.

Eskişehir Büyükşehir Belediyesi. (2022). Eskişehir Büyükşehir Belediyesi 2022–2024 Yerel Eşitlik Eylem Planı Çalışması (PDF). Eskişehir Büyükşehir Belediyesi. https://www.izleme.org/wp-content/uploads/2021/11/Eskisehir-Buyuksehir-Belediyesi-YEEP.pdf

Eskişehir Büyükşehir Belediyesi. (2024). *2024 Yılı Faaliyet Raporu*. Eskişehir: Eskişehir Büyükşehir Belediyesi. Erişim: https://www.eskisehir.bel.tr/dosyalar/faaliyet_raporlari/2024.pdf

Eşitlik İzleme Derneği. (2022). *İzmir Büyükşehir Belediyesi Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Yerel Eylem Planı Değerlendirme Raporu*. İstanbul: EİD Yayınları.

Freedman, J. (2010). Protecting Women Asylum Seekers and Refugees.

Freedman, J. (2016). Gender, Violence and Politics in the Democratic Republic of Congo. Routledge.

Geçici Koruma Yönetmeliği. (2014). Resmi Gazete Tarihi:22 Ekim 2014 Sayısı:29153.

Geddes, A. (2003). The Politics of Migration and Immigration in Europe. London: Sage Publications.

Geddes, A. (2003). The Politics of Migration and Immigration in Europe. SAGE Publications.

Geddes, A. (2003). The Politics of Migration and Immigration in Europe. SAGE Publications.

Gedikkaya F. G., Altunok, H. & Aydın, H. (2017). Türkiye'de geçici koruma statüsündeki göçmenlere yönelik faaliyetler üzerine örnek inceleme: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. Yatkın, A. (Ed.). Uluslararası 11. Kamu yönetimi sempozyumu bildiri kitabı: uluslararası göç ve mülteci sorununun çözümünde kamu yönetiminin rolü. Elazığ: Fırat Üniversitesi.s.116.

Ghosh, J. (2009). Migration and Gender Empowerment: Recent Trends and Emerging Issues.Human Development Research Paper, (4). United Nations Development Program, New York. http://ww.rrojasdatabank.info/HDRP_2009_04.pdf. p.1.

Göç İdaresi Başkanlığı (2022). Genel Bilgi, https://www.goc.gov.tr/genel-bilgisi(12.03.2024).

Göç İdaresi Başkanlığı (2024). https://www.goc.gov.tr/duzensiz-goc-hakkinda (17.03.2024).

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (2018b). Ulusal Mevzuat. Date of access: 10.7.2018, http://www.goc.gov.tr/icerik/ulusal-mevzuat_327_333.

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü İl Teşkilatının Kuruluşu, Görevler ve Çalışmaları Hakkında Yönetmelik. (2013). Resmi Gazete Tarihi: 14.11.2013 Sayısı: 28821.

Güder, M. (2016). Türkiye'deki dış göç olgusuna sosyo ekonomik bir yaklaşım ve Avrupa Birliği ile Geri Kabul Antlaşması'nın olası etkileri, Sosyo Ekonomi, 24(30), s.129-137.

Güneş, F. (2009). Kentsel Yoksulluk/Dışlanma (Mı), Göç ve İstihdam: Eskişehir'de Belediyeden Yardım Alan Haneler, SÜ İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 9(18), 451.

Güngör, F. (2016). İnsan hakları ve sosyal hizmet. İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi. s.253-256.

Güven, A., Karkacier, A., Şimşek, T. (2017). Merkezileşme, Yerelleşme Tartışmaları Kapsamında Yerel Yönetimlerin Denetimi Sorunu. Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi,7(2), s.189-208.

Harding, S. (1987). Feminism and Methodology. Indiana University Press.

Harris, J. R., and Todaro, M. P. (1970). Migration, Unemployment and Development: A Two-Sector Analysis. *The American Economic Review*, 60(1), 126–142.

Harzig, C. (2003). "Women Migrants as Global and Local Agents". London: Routledge.p.23-25.

Hatton, T. J., & Williamson, J. G. (2005). Global Migration and the World Economy: Two Centuries of Policy and Performance. Cambridge, MA: MIT Press.

Held, D. (1995). *Democracy and the Global Order: From the Modern State to Cosmopolitan Governance*. Stanford University Press.

Hesse-Biber, S. (2014). Feminist Research Practice: A Primer (2nd ed.). SAGE.

Hollifield, J. F. (2004). The Emerging Migration State. International Migration Review, 38(3), p. 885–912.

Hollifield, J. F. (2012). Immigrants, Markets, and States: The Political Economy of Postwar Europe. Harvard University Press.

Hollifield, J. F. (2012). Immigrants, Markets, and States: The Political Economy of Postwar Europe. Harvard University Press.

Hooghe Liesbet and Marks, Gary. (2003). Unraveling the Central State, But How? Types of Multi-Level Governance, Political Science Series, No: 87, Vienna.

Ife, J. (2017). İnsan hakları ve sosyal hizmet, hak temelli bir uygulamaya doğru. Nika Yayınları. s.26

International Organization for Migration. (2024). *World Migration Report 2024*. Geneva: IOM

IOM. (2009). Göç Terimleri Sözlüğü (Cilt No:18). Cenevre: IOM.

IOM/Uluslararası Göç Örgütü (2009). Göç Terimleri Sözlüğü. https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml18.pdf.

İBB. (2021). Kadın ve Aile Hizmetleri Projesi Raporu. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Yayını.

İçduygu, A. (2016). Türkiye'ye yönelen düzensiz göç dalgaları içinde "transit göç". Erdoğan, M. M. & Kaya, A. (Der.). Türkiye'nin göç tarihi 14. yüzyıldan 21. yüzyıla Türkiye'ye göçler. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.s.279-282.

İçduygu, A. Ender, S. & Gençkaya, Ö. (2014). Türkiye'nin Uluslararası Göç Politikaları, 1923-2023: Ulus-devlet Oluşumundan Ulus-Ötesi Dönüşümlere, Proje Raporları, 1/2014.

İçduygu, A., & Kirişci, K. (2009). Türkiye'nin Uluslararası Göç Politikaları: 1923–2023. Ankara: TÜBİTAK Yayınları.

İçduygu, A., & Millet, E. (2016). Syrian Refugees in Turkey: Insecure Lives in an Environment of Pseudo-Integration. İstanbul: Koç University.

İçduygu, A., & Ünalan, T. (2021). Göç, Toplumsal Cinsiyet ve Yerel Yönetimler. In M. Çelik (Ed.), *Türkiye'de Göç ve Uyum Politikaları* s. 77–99. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

İçduygu, A., Erder, S. & Gençkaya Ö. F. (2014). Türkiye'nin uluslararası göç politikaları, 1923-2023: ulus-devlet oluşumundan ulus-ötesi dönüşümlere, İstanbul: Koç Üniversitesi Göç Araştırmalar Merkezi, s.53.

İçduygu, A., Erder, S., ve Gençkaya, Ö. (2014). Türkiye'nin uluslararası göç politikaları, 1923-2013: Ulus-devlet oluşumundan ulus ötesi dönüşümlere. Koç Üniversitesi Yayınları. s.1.

İçduygu, A., Sert, D. & Karaçay A. B. (2009). Türkiye'ye yönelen göç ve sığınma hareketleri ve politikaları üzerine brifing, Koç Üniversitesi Göç Araştırmaları Programı. No: 1. Date of access: 10.08.2018, www.multeci.org. tr/wp-content/uploads/2016/10/Koc-Universitesi-Brifingi.pdf. s.1,53-58.

İlgen, F. (2019). Realist Bir Bakış: Vestfalya Barışı ve Etkileri. Icoess 2019, s. 247.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi. (2021). *Yerel Eşitlik Eylem Planı 2021–2024* (Güncellenmiş versiyon). İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi. https://uploads.ibb.istanbul/uploads/yerel_esitlik_eylem_plani_tr_85bf4ba251.pdf

İstanbul Büyükşehir Belediyesi. (2024). Faaliyet Raporu. https://uploads.ibb.istanbul/uploads/2024_Faaliyet_Raporu_070c1cd7ad.pdf

İzmir Büyükşehir Belediyesi. (2022). İzmir Yerel Eşitlik Eylem Planı 2022-2024. İzmir: İzmir Büyükşehir Belediyesi. Erişim adresi: https://www.izmir.bel.tr/YuklenenDosyalar/Dokumanlar/66_27042023_031924_.pdf

İzmir Büyükşehir Belediyesi. (2024). İzmir Büyükşehir Belediyesi 2023 Yılı Faaliyet Raporu. İzmir: İzmir Büyükşehir Belediyesi. Erişim adresi: https://www.izmir.bel.tr/YuklenenDosyalar/Dokumanlar/43_09052024_090533_.pdf

Jolly, S., and Reeves, H. (2005). Gender and Migration.

Kadın Koalisyonu. (2021). Belediye Hizmet Rehberi: Kadın Hizmetleri. Kadın Koalisyonu (2021). Belediye Hizmet Rehberi: Kadın Hizmetleri.

Kanbir, Ö. (2022). Göç ve Ekonomik Gelişme. Ekonomi İşletme Siyaset ve Uluslararası İlişkiler Dergisi, 8(2), 349-365.

Karakaş Ulusoy, C. (2017). Türkiye'deki sınır illerinde suriyeli mülteciler ve yerel yönetimlerin su yönetimi sorunu. Yatkın, A. (Ed.). Uluslararası 11. Kamu yönetimi sempozyumu bildiri kitabı: uluslararası göç ve mülteci sorununun çözümünde kamu yönetiminin rolü. Elazığ: Fırat Üniversitesi.s.1038.

Kaşka, S. "Exploring "Women" and "Gender": Trajectories of Migration Research in Turkey," Women, Migration and Asylum in Turkey: Developing Gender-Sensitivity in Migration Research, Policy and Practice der. Lucy Williams, Emel Coşkun, Selmin Kaşka (Switzerland: Palgrave Macmillan, 2020), pp. 23-47.

Kaya, A., & Korkut, U. (2020). Local governance and migration management in Turkey: The case of metropolitan municipalities. *International Migration*, 58(4), 80–98.

Kaya, A., & Yılmaz, S. (2020). "Türkiye'de Göç Politikalarının Dönüşümü." Göç Araştırmaları Dergisi, 6(2).

Kaypak, Ş. (2009). Çevre Korunmasında Sorumluluk Hukukun Yeri, Sorumluluk ve Tazminat Hukuku Sempozyumu, s. 309-346.

Keleş, R. (2016). Yerinden Yönetim ve Siyaset. İstanbul: Cem Yayınları.

Keleş, R. (2018). Yerel yönetimler (Gözden geçirilmiş baskı). Ankara: İmge Kitabevi.

Kılıç, A. (2021). Türkiye'de Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Göçmen Kadınları Durumu.

Kıvılcım, F. (2013). Küreselleşme Kavramı ve Küreselleşme Sürecinin Gelişmekte Olan Ülke Türkiye Açısından Değerlendirilmesi, Sosyal ve Beşerî Bilimler Dergisi, 5(1), s. 219-230.

Kofman E. (2004). Gendered global migrations: diversity and stratifcation. Int Feminist J Politics.6(4):643–65.p.1.

Kofman, E., Phizacklea, A., Raghuram, P., & Sales, R. (2000). Gender and International Migration in Europe: Employment, Welfare and Politics (1st ed.). Routledge. https://doi.org/10.4324/9780203976265. p.1-22.

KofOHCHR. (2023). Gender Dimension in Turkish Migration Policies.

Koser, K. (2007). International Migration: A Very Short Introduction. Oxford: Oxford University Press.

Kurat A. N. (1972). IV.-XVIII. Yüzyıllardan Karadeniz'in Kuzeyindeki Türk Kavimleri ve Devletleri. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Küçük, A. (2019). Göç ve Yerel Yönetimlerde Hizmet Erişimi: Kadın Perspektifi. Ankara: Siyasal Kitabevi.

Küçük, H. and Alan, Ç. (2017). Belediyelerin mülteci politikaları: Esenler Beledi-yesi örneği. Yatkın, A. (Ed.). Uluslararası 11. kamu yönetimi sempozyumu bildiri

kitabı: uluslararası göç ve mülteci sorununun çözümünde kamu yönetiminin rolü. Elazığ: Fırat Üniversitesi.s.1087.

Küçükyağcı, N. (2011). Göç ve göçlerin Türk kamu örgütlenmesine etkisi. Yatkın, A. (Ed.). Uluslararası 11. kamu yönetimi sempozyumu bildiri kitabı: uluslar arası göç ve mülteci sorununun çözümünde kamu yönetiminin rolü. Elazığ: Fırat Üniversitesi. s.486.

Kümbetoğlu, B. (2001). Kentsel alan ve yerel yönetimlerde toplumsal cinsiyet. İlyasoğlu, A. ve Akgökçe, N. (Ed.). Yerli bir feminizme doğru (s.259-282), İstanbul: Sel Yay.

Kümbetoğlu, B. (2008). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.

Kümbetoğlu, B. (2011). "Feminist Yöntem ve Kadın Çalışmalarına ilişkin Bazı Sorular, Sorunlar", Birkaç Arpa Boyu… 21. Yüzyıla Girerken Türkiye'de Feminist Çalışmalar, Cilt 1, İstan-bul: Koç Üniversitesi Yayınları.

Lee, Everett S. (1969). "A Theory of Migration". Cambridge Press. Es, M. ve H. Ateş (2004). "Kent Yönetimi, Kentlileşme ve Göç: Sorunlar ve Çözüm Önerileri". Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, 0(48), s. 205-248.

Lindberg, E. N. (2012). Küreselleşen Dünyada ve Türkiye'de Çocukluğun Durumu, Kastamonu Eğitim Dergisi, 21(1), s. 1-10.

Lister, R. (2003). Citizenship: Feminist Perspectives. New York: Palgrave Macmillan.

Lutz, H. (2010). "Gender in the Migratory Process" Journal of Ethnic and Migration Studies 36, no.10, pp.1647–1663.

Macar, E. (2015). Yunanistan'dan Anadolu'ya göç: nüfus mübadelesi. M. Erdoğan. (Ed.), Türkiye'nin göç tarihi 14. yüzyıldan 21. yüzyıla Türkiye'ye göçler (s. 172-190). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Mandacı, N.ve Özerim, G. (2013). Uluslararası Göçlerin Bir Güvenlik Konusuna Dönüşümü: Avrupa'da Radikal Sağ Partiler ve Göçün Güvenlikleştirilmesi. Uluslararası İlişkiler Dergisi, (10)39, s.105-130.

Mavi, l. ve Yıldız, S. (2021). Küreselleşme bağlamında yeni bir toplumsal hareket olarak insan hakları hareketi. Akademik Hassasiyetler, 8(15), s.1-20.

Mersin Büyükşehir Belediyesi. (2024). 2024 yılı Alan Bazlı Yerel Eşitlik Eylem Planı – Hedef Gerçekleşme Özeti. https://www.mersin.bel.tr/uploads/files/2024yilialanbazliyerelesitlikeylemplanihedefgerceklesmeozeti84678109-104763.pdf

Mersin Büyükşehir Belediyesi. (2024). 2024 yılı faaliyet raporu. https://www.mersin.bel.tr/uploads/files/faaliyetraporu34668636-301686.pdf

Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı. (2020). Göçmen Kadınların Şiddete Karşı Mücadele Raporu.

Mor Çatı Vakfı. (2024). Göçmen Kadınlar ve Kadına Yönelik Şiddet Raporu.

Morokvasic, M. (1984). “Birds of Passage are also Women” International Migration Review 18, no.4, pp. 886-907.

Nomer, E. (2000). Devletler Hususi Hukuku.10. Baskı.İstanbul: Beta.

Okutan, M. Çağatay. (2009). Tek parti döneminde azınlık politikaları, İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.s.1.

ORSAM. (2012). Küresel göç ve Avrupa Birliği ile Türkiye'nin göç politikalarının gelişimi. Ankara: ORSAM Rapor No: 123.s.15-17.

Ovalı, A. Şevket, (2006) "Utopya ile Pratik Arasında: Ulus-lararası İlişkilerde İnsan Güvenliği Kavramsallaştırması," Ulus-lararası İlişkiler, 3(10), s. 3-52.

Örselli, E. ve V. Babahanoğlu (2016). “Türkiye’nin Göç Yönetimi ve Göç Politikalarının Gelişimi: Bir Kamu Politikası Analizi”. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 9(43), s. 2063-2072.

Özgüzel, S., Çakır, C., ve Çetintürk, V. E. (2017). Mültecilerin Uyum Sorununda Yerel Yönetimler; Hollanda Örneğinden Alınabilecek Dersler. Paper presented at the 11. Kamu Yönetimi Sempozyumu (Kaysem 11) "Uluslararasi Göç ve Mülteci Sorununun Çözümünde Kamu Yönetiminin Rolü", Elâzığ.

Parsons, T. (1951). The Social System. London: Routledge.

Pazarcı, H. (2007). Uluslararası Hukuk. 5. Baskı.Ankara: Turhan Kitabevi.

Penninx, R. (2007). Integration Processes of Migrants: Research Findings and Policy Challenges. Migration Policy Institute, 4(2), 1–15.

Penninx, R. (2007). Integration Processes of Migrants: Research Findings and Policy Challenges. Migration Policy Institute, 4(2), 1–15.

Perraton, J. vd. (2006). Küreselleşen Bir Dünyada Ekonomik Aktivite (içinde). Küreselleşme Okumaları. Kudret, Bülbül(edt). Ankara: Kadim Yayınları. s.215-227.

Peterson, V. S., & Runyan, A. S. (2010). *Global Gender Issues in the New Millennium*. Westview Press.

Phillips, A. (2006). Gender and Culture. Polity Press.

Pustu, Y. (2022). Atatürk Dönemi’nde Ankara’ya göçmen iskânı (1923-1938). Ankara Araştırmaları Dergisi. 10(1), s. 47-72. https://jag.journalagent.com/jas/pdfs/JAS_10_1_45_72.pdf.

Rawls, J. (1971). *A Theory of Justice*. Harvard University Press.

Resmî Gazete (1961). Mültecilerin Hukuki Statüsüne Dair Sözleşme (Cenevre Sözleşmesi). 5 Eylül 1961, Sayı 10898.

Resmî Gazete (1985). Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'nin Onaylanması Hakkında Karar. 14 Ekim 1985, Sayı 18898.

Resmî Gazete (2012). Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi). 8 Mart 2012, Sayı 28227.

Resmî Gazete (2021). Türkiye Cumhuriyeti'nin İstanbul Sözleşmesi'nden Çekilmesine Dair Karar. 20 Mart 2021, Sayı 31429.

Resmî Gazete. (1934). 14 Haziran 1934 tarih ve 2510 sayılı iskân kanunu.21.06.1934.http://www.resmigazete.gov.tr/arşiv/2733.pdf, E.T: 30.04.2019.

Resmî Gazete. (1961). 1951 tarihli sözleşmenin onay kanunu. 5 Eylül 1961.http://www.resmigazete.gov.tr/arşiv/10898.pdf, ss. 5027-5034.

Resmî Gazete. (2013). Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (6458). 11 Nisan 2013, Sayı 28615.

Sağlam, S. (2006). "Türkiye'de İç Göç Olgusu ve Kentleşme". Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (HÜTAD), (5), s. 33-44.

Samsun Büyükşehir Belediyesi. (2013). Samsun Yerel Eşitlik Eylem Planı Ara Değerlendirme Raporu 2013- 2018. https://www.kalkinmakutuphanesi.gov.tr/assets/upload/dosyalar/149samsun-yerel-esitlik-eylem-plani-ara-degerlendirme-raporu_v2.pdf

Samsun Büyükşehir Belediyesi. (2024). *2024 yılı faaliyet raporu*. https://samsun.bel.tr/uploads/files/2025/2024fr.pdf samsun.bel.tr+1

Sassen, S. (1996). *Losing control? Sovereignty in an age of globalization.* New York: Columbia University Press.

Sassen, S. (2000). Women's Burden: Counter-Geographies of Globalization and the Feminization of Survival. *Journal of International Affairs*, 53(2), p.503–524.

Scholten, P. (2015). *Migration and Multilevel Governance.* Edward Elgar.

Segal, U. A. (2019). Globalization, migration, and ethnicity. Public health, (172), pp. 135-142.

Sellers, J.M. ve Lidström, A. (2007). Decentralization, local government, and the welfare state. Governance, 20, s.609-632. https://doi.org/10.1111/j.1468-0491.2007.00374.

Sezer, Ö. & Bayram, T. (2017). Mülteci politikaları ve mültecilere sunulan Kamu hizmetlerinde yerel yönetimlerin rolü. Yatkın, A. (Ed.). Uluslararası 11. kamu yönetimi sempozyumu bildiri kitabı: uluslar arası göç ve mülteci soru-nunun çözümünde kamu yönetiminin rolü. Elazığ: Fırat Üniversitesi.s.1009-1010.

Sharpe, P. (Ed.). (2003). "Gender and the Experience of Migration", in *Women, Gender and Labour Migration.* London: Routledge), p.1.

Silvey, R. (2006). Geographies of Gender and Migration: Spatializing Social Difference. *International Migration Review*, 40(1), p.64–81. https://doi.org/10.1111/j.1747-7379.2006.00003.

Smith, D. E. (1987). The Everyday World as Problematic: A Feminist Sociology. Northeastern University Press.

Smith, M. (2014). Bureaucracy and Public Administration. London: Routledge.

Sönmezoğlu, Faruk. Uluslararası İlişkiler Sözlüğü, s. 555,487 Haz. Ülke Arıboğan, Gülden Ayman, Beril Dedeoğlu. Der Yayınları, İstanbul-2005.

Standke-Erdmann, M. (2021): An Intersectional Perspective on the New Pact on Migration and Asylum. Policy Analysis. Heinrich-Böll-Stiftung Brussels, https://eu.boell.org/en/intersectionalityrefugee-women (Erişim Tarihi: 17.10.2023).

Sue, S. (1977). "Psychological Theory and Implications for Asian Americans", The Personnel and Guidance Journal, Volume 55, Issue 7 p. 381-389.

Şahin, C. (2001). Yurt dışı göçün bireyin psikolojik sağlığı üzerindeki etkisine ilişkin kuramsal bir inceleme. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 21*(2), 57-67.

Şirin Öner, N. A. (2018). Türkiye'nin göç yönetiminin dünü ve bugünü. Beklen-meyen misafirler: Suriyeli sığınmacılar penceresinden Türkiye toplumunun geleceği (ss.17-46). United Kingdom: Transnational Press London.s 27-28.

Şirin, C. (2018). "Türkiye'de Uluslararası Koruma Rejimi ve Cenevre Sözleşmesi Bağlamında Coğrafi Sınırlama." *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,* 67(4), 1155–1182.

Tatlıcıoğolu, O. (2019). Sığınma hakkının korunması bağlamında Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) politikaları üzerine bir değerlendirme.Ö. Altındağ, O. Tatlıcıoğlu ve Y. Kryvenko (Ed.), Current problems and approaches in social work içinde (s. 51-64). IJOPEC Publication.

TBB. (2023). Türkiye Belediyeler Birliği Göç ve Yerel Yönetimler Raporu.

TC. İç İşleri Başkanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. (2014).

TDK, Türkçe Sözlük. (2005).

Tekelioğlu, M., Doğan, M. & Çelebi, A. (2015). Türkiye'de göç politikalarının gelişimi ve mevcut durum. Canatan, K. vd. (Ed.). Disiplinlerarası göç ve göç politikaları sempozyumu. İstanbul: İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Yayınları.s.23.

Tickner, J. A. (1992). *Gender in International Relations: Feminist Perspectives on Achieving Global Security*. Columbia University Press.

Todaro, M. P. (1969). A Model of Labor Migration and Urban Unemployment in Less Developed Countries. *The American Economic Review*, 59(1), 138-148.

Toksöz, G. (2006). Uluslararası Emek Göçü. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayını.

Toksöz, G. (2006). Uluslararası Emek Göçü: Kadınların Görünmeyen Emeği. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Topal Demiroğlu, E. (2024). Belediyelerin Yerel Eşitlik Eylem Planlarında Göçmen Kadınlar: Türkiye'deki Belediyelerin Eylem Planları Üzerine Bir Araştırma. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 25(1), s. 56-76.

Topçuoğlu, Reyhan Atasü. (2018). "Düzensiz Göç: Küreselleşmede Kısıtlanan İnsan Hareketleri", Küreselleşme Çağında Göç: Kavramlar, Tartışmalar, S. Gülfer Ihlamur-Öner ve N. Aslı Şirin Öner) eds. (, 501-518. İstanbul: İletişim Yayınları.

Tosun, M. ve Hiçdurmaz, Z. (2022). Toplumsal cinsiyet bağlamında kadınların kent hakkı üzerine bir değerlendirme. İDEALKENT, 13 (37), s.2152-2174, https://doi.org/10.31198/idealkent.1127663.

Töre, N. (2016). Uluslararası Göç Hukuku. Ankara: Turhan Kitabevi.

Tronto, J. C. (2013). *Caring Democracy: Markets, Equality, and Justice*. New York: NYU Press.

True, J. (2012). The Political Economy of Violence Against Women.

Tsao, L. L., Odom, S. L, Buysse, V., Skinner, M., West, T., & Vitzturn- Komanecki, J. (2008). Social participation of children with disabilities in inclusive preschool programs: Program typo-logy and ecological features. Exceptionality, 16, p. 125-140.

Tuncer, S. (2018). TESEV İyi Yönetişim Raporları, Kadınların Kent Hakları: Bütün Köşe başlarını İstemek, https://www.tesev.org.tr/.

Tümtaş, M.S., Ergun, C. (2014). Göç ve Yoksulluk Kıskacında Yıkılan Bir Kent: Van, Akademik Yaklaşımlar Dergisi, 5(2), s.5.

TÜSİAD. (2020). Yerel Yönetimlerde Kadın Katılımı Raporu. İstanbul: TÜSİAD Yayını.

UN Women. (2022). *Gender and migration in Turkey: Policy review and assessment report*. UN Women Turkey Office.

UNDP (2018). Yerel yönetimlerde toplumsal cinsiyet eşitliğinin anaakımlaştırılması, https://www.undp.org/tr/turkiye/publications/yerel-yonetimlerde-toplumsal-cinsiyet-esitligininanaakimlastirilmasi (Erişim Tarihi: 12.17.2023).

UNHCR. (2022). Municipality Improves Inclusion of Syrian Refugees in Turkey.

UNITED NATIONS. (2017). International Migration Report 2017. New York: United Nations. https://www.un.org/development/desa/publications/international-migration-report2017.html.

United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR). (2025). Global Trends 2024: Forced displacement worldwide at the end of 2024. https://www.unhcr.org/sites/default/files/2025-06/global-trends-report-2024.pdf

United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division. (2025). *International migrant stock 2024: Key facts and figures*. https://www.un.org/development/desa/pd/sites/www.un.org.development.desa.pd/files/undesa_pd_2025_intlmigstock_2024_key_facts_and_figures_advance-unedited.pdf

Urk, M. (2010). Göç ve insan hakları. MSGSÜ Sosyal Bilimler Dergisi, s.108-119.

Ülger, İrfan Kaya, (2002) Avrupa Birliği'nde Siyasal Bütünleşme, (İstanbul: Gündoğan Yayınları).

Wallerstein, I. (1974). The Modern World System I: Capitalist Agriculture and the Origins of the European World-Economy in the Sixteenth Century. Academic Press.

Wright, T. (2018). Feminist Urban Futures: Gender and the Right to the City. *Urban Studies*, 55(14), p. 3138–3156. https://doi.org/10.1177/0042098017735225.

Yaylı, H. ve F. Ökde (2019). "Türkiye'de Kentsel Yaşam Kalitesi ile Uluslararası Göç İlişkisi". Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (43), s. 299-320.

Yıldırım, S. (1990). "Yerel Yönetim ve Demokrasi" Türk Belediyeciliğide 60. yıl uluslararası sempozyumu Ankara B.Ş.B.- İULA-EMME, Ankara.

Yıldız, İ. (2018). Türkiye'ye uluslararası göçler ve Türkiye'nin göç politikası. Kırmızı Çatı Yayınları.